

דקדוקא דלשון ארמי

Institutiones linguæ Syriacæ, Assyriacæ atque Thalmudicæ, vnà cum Aethiopicæ, atque Arabicæ collatione.

Addita est ad calcem, Noui Testamenti multorum locorum historica enarratio.

Opus non Christianis modò, qui seriò in sacris literis versari cupiunt necessarium : sed omnibus etiam, qui rerum origines scrutantur apprimè utile.

Angelo Caninio Anglarensi authore.

Handwritten notes on the left margin.

Handwritten notes in cursive script, including the name 'Luis Blumberg'.

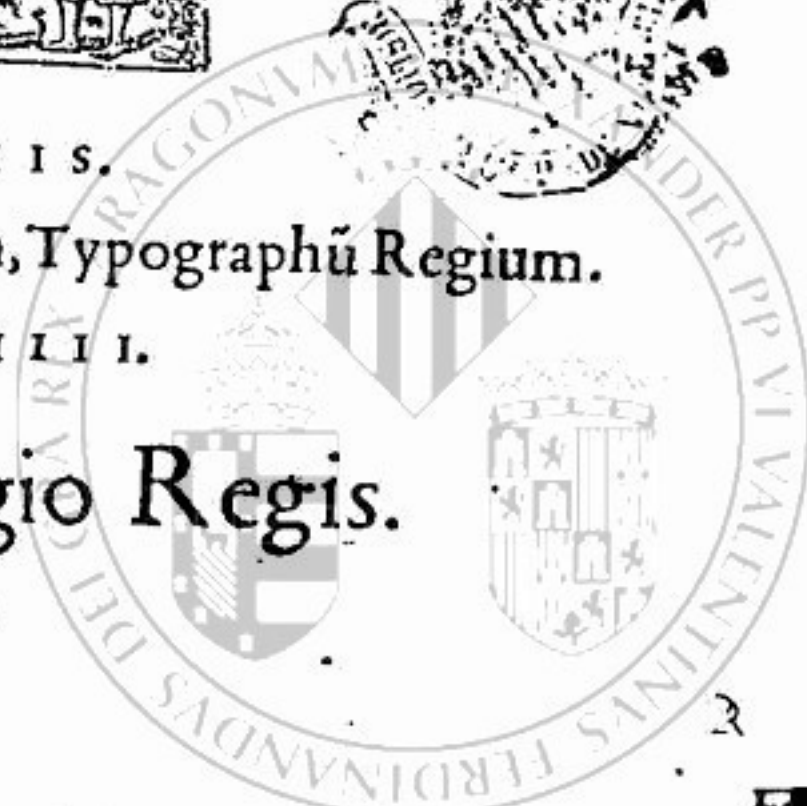


PARISIIS.

Apud Carolum Stephanum, Typographũ Regium.

M. D. LIII.

Cum priuilegio Regis.

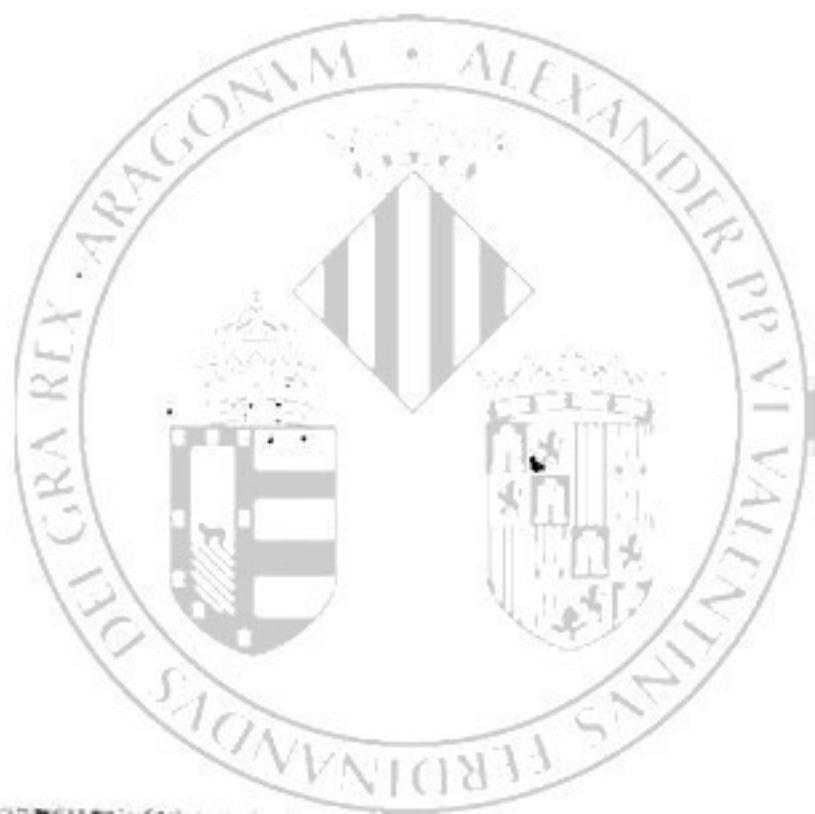




A M P L I S S I M O D O M I N O, E T R E V E -  
rendo patri, D. Guilielmo à Prato, Episcopo Clar-  
montano, Patrono suo multis nominibus obseruã-  
do, Angelus Caninius Anglarensis s. d.



A E S T, amplissime Antistes, tui erga bonos  
& studiosos omneis animi propensio, ac be-  
nemerendi voluntas, ea in multos beneficia,  
is demum rerum diuinarum amor: vt, tam-  
etsi nulla in me tua extarent merita, te ta-  
men tacito quodam animi sensu amaturus  
fuerim, atque veneraturus. Nunc verò cum  
tibi tantum debeam, quantum, vbi à parentibus discesserim, ne-  
mini: ingratus sanè sim, atque ab omni prorsus humanitate alie-  
nus, nisi tibi, si non gratiæ relatione (quod nec meæ facultates fe-  
runt, nec tua fortuna desiderat) memoris certè obnoxiiæque vo-  
luntatis significatione aliqua ex parte respondeam. Quid enim  
splendidius aut magnificèntius excogitari potest tua erga me be-  
neuolentia atque benignitate, hominem peregrinum, quèmq;  
vix semel, aut iterum videras? Cum enim ex Hispaniis vnà cum  
integerrimo viro, verbique diuini disertissimo atque fidelissimo  
ministro Simone Guichardo Minimorum maximo, in Galliam  
bonarum literarum omniùm altricem rediissem, atque in Aruer-  
nia, loci amœnitatem, & Simonis amantissimis verbis inuitatus mē-  
seis aliquot mecum esse statuissem: Belliregardi, quod tuæ ditio-  
nis oppidum est *ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΤΕΤΟΝ*, vbi ornatissimum templum extruen-  
dum curas, ambo confedimus. Ibi narrare mihi Simo huma-  
nitatem tuam in omneis, in religiosos ac doctos merita celebrare  
quotidie solebat. Vt præteream parentis tui viri clarissimi, totique  
Galliæ semper memorabilis summam prudentiam & virtutem,  
honorèsq; amplissimos. Quæ omnia ad te quasi iure heredita-  
rio peruenerint. Verùm omnia opinione maiora mox in te ex-  
pertus sum, cum me humanissimè complexus fuero, consilioque  
ac re iuueris. Quid singula persequar? Cum Lutetiam venire in  
animo esset, quàm mihi liberaliter prospexeris, quantò res meas  
diligentius atque amantius, quàm ego ipse, curaueris? Nam cum  
in itinere morbo ancipiti implicitus fuisset, viatico penè exhau-  
sto, in hanc urbem ignarus hominùmque locorùmque tandem  
correpsi. vbi literis tuis commendatitiis hospitium mihi, aliaque





P R A E F A T I O   A D   L E C T O R E M .

QVEM AD MODUM inter virtutes atque optimas disciplinas magnam esse concordiam philosophi ostendunt, nemo ut perfecte unam tenere possit, nisi in omnibus fuerit sedulo versatus: Sic in ipsis Linguis, quae disciplinarum quasi ancillae sunt atque administrae, mirifica plane similitudo atque cognatio cernitur. Quam qui accurate non observant, ii nunquam veram loquendi, atque adeo intelligendi rationem inire poterunt. Nos itaque, ut in linguis peregrinis, quarum cognitio nostro seculo perutilis est, ne dicam necessariam, id perspicue explicaremus, de quatuor dialectorum ratione paucis agere constituimus. Nam quomodo Graecae linguae dialecti multae ac variae sunt, inter se tamen cognatae: sic linguarum peregrinarum fons atque origo est Hebraica, cuius dialecti sunt, Syriaca, Arabica, atque Aethiopica, omnium citra controversiam vetustissimae. Quae omnes, si recta methodo tradantur, multo facilius cognosci possunt, quam una Graeca cum suis dialectis. Quod aliquando, si Christus permiserit, planum facturi sumus. Sunt enim tres linguae in orbe principes, Hebraica, Graeca, & Latina. Quarum singulae tetrade constant. Nam Hebraea Syriacam, Arabicam atque Aethiopicam complectitur, quae magis literarum figuris, quam re ipsa discrepant. Graeca in quatuor illas nobilissimas distribuitur, Atticam, Ionicam, Doricam atque Aolicam. Sic Latina treis alias sibi asciscit, Italicam, Gallicam, atque Hispanicam. Hic tetradem in Triade nemo non videt, e quibus hebdomas & sabbatum quietis conficitur. Hinc sacrosanctae crucis titulus Hebraice, Graece, & Latine scriptus. Praeterea quicquid usquam bonorum librorum extat, his linguis comprehensum est. Sed nos de Syriaca praecipue agemus, quae Chaldaica & Babylonica interdum dicitur. Eae vetustate tantum differunt. Babylonica enim, quae Aramaea, vel Mesopotamica, aut etiam Assyriaca nominatur, antiquissima est. Ea locutus est Laban: (Nam Abra

omnia necessaria præbita sunt. Ac deinceps nunquam tuam benignitatem sensi in me claudier. Cùm itaque mecum ipse dispi-  
cerem, qua ratione animi erga te mei specimen aliquod darem,  
vt te indignum munusculum non esset: commodùm in mētem  
venit lucubrationum quarundam, quas in linguam Syriacam  
atque Thalmudicam magno ac diuturno labore conscripseram.  
Quod argumentum non dedecere Episcopum arbitrati sumus,  
cūmque Episcopum, qui Christi ecclesiā, quam multi hodie op-  
pugnant vehementissimè, auctam atque ornatam cupiat. Tibi  
itaque, Antistes præstantissime, hoc muneris, quantulumcunque  
est, libèter deferimus, vt nos nostrāque omnia tibi in perpetuum  
addiximus. Vale. Lutetiæ è collegio Itatorum. 1553.



linguam Syriacam tenebant, Hebraicam omnes. Quod è verbis  
Rabsacæ, Esa. 36. dilucidè perspicitur. Quò factū est, vt quod Sy-  
riacè loquebatur Christus, Euāgelistæ Hebraicum esse scripserint,  
quoniam illa lingua vtebantur Hebræi post exilium. Vt sermonem  
huius ætatis Gallorum, linguam Gallicā vocitamus, cū tamen à  
Gallica illa veteri plurimū distet. Alioqui dicat Gallus aliquis è  
plebe, quid sit Cæsum, quid Materis, aliāq; eiusmodi: quæ cū Gal-  
lica sint, nemo nisi Latinè doctus intelligit. Quinetiā affirmare au-  
sim, quæ in hac lingua ante quingētos sexcentosue annos, si qua mo-  
dò supersunt, scripta sunt, à paucissimis Gallis, iisdemque doctissi-  
mis intelligi. Christus itaque Syriacè loquebatur, vt ab omnibus  
intelligi posset: quemadmodū Ecclesiastæ christiani lingua Italica,  
Gallicāue, aut alia vernacula vtuntur ad plebē: non Latina, quam  
docti tantū callent. Nos porrò cū post Latinam, Græcāque, ad  
Hebraicā animū appulissimus, eamque absque Syriaca perfectè co-  
gnosci non posse videremus: cœpimus paraphrases omnes Chaldai-  
cas, quas Thargumin vocant, & ingentem illā molē Thalmudicā  
diligenter euoluere: in qua superiore anno accuratè versati sumus,  
cū eorum voluminum inspiciendorum copiam fecisset in Sorbonica  
bibliotheca doctissimus vir, summusque Theologus Franciscus Io-  
uerius Valentinus. Sumus etiā aliquantū adiuti opera Munsteri, vi-  
ri ~~\_\_\_\_\_~~ de quo nihil aliud dicā, nisi neminē hactenus  
ex eius Grammatica hanc linguā intelligere rectè potuisse, vt con-  
fidam me hunc laborem non frustra suscepisse. Ne quis mihi illud de-  
triuio arreptum ogganniat, facile esse inuentis addere. Nam in  
Grammaticis nemo quicquam inuenit, sed pro sua quisque diligentia  
atque intelligentia obseruat loquendi rationē. Quid enim de Mun-  
steri opere vir eruditissimus Franciscus Vatablus (vt vnum, qui  
multorum instar est, præcipuè laudem) senserit, plurimi adhuc, qui  
illum audiuerunt, testari possunt. Nec id dicimus, quò Munsteri existi-  
mationem violemus, sed vt quibusdam os obstruamus, qui senten-



ham in Chaldaea habitasse, sed Hebraicè locutum esse vetustissimi Hebræorum doctores autumant) quam Daniel cum sociis suis didicit, atque in Vaticiniis vsurpauit. Esras quoque, Onchelos, & Ionathan ea vsi sunt, sed non adeò eleganter duo posteriores. Cæterum Syriaca non multò ante Christi ætatè florere cœpit. In quam Aquila profelytus, Ioseph cæcus, aliique Hagiographorum paraphrastæ libros aliquot veteris Testamenti conuerterunt. Quæ demum Christus & Apostoli lætissimum Euangelii nuncium, nempe  $\alpha\tau\alpha\rho\iota\sigma\tau\alpha$ , Orbi tulerunt. Haud magnum tamen inter hanc illamque discrimen animaduertas, nisi quòd illa purior, hæc copiosior, ascitis scilicet multis è Græca vocabulis. Id quod ex Hebræorum antiquitatibus colligi facillè potest. Cùm enim populus Iudaicus in Babyloniam ab hostibus abductus, ibique septuaginta annorum acerbissimo exilio oppressus fuisset: paulatim linguam Hebraicam dediscere cœpit, senibus iam fato defunctis, & pueris linguam Babylonicam imbibentibus. Porro exulum multitudo, ut Iosephus Antiq. lib. 18. cap. 12. & Thalmudici doctores narrant, urbem ad Eufratis ripam condidere, quam  $\beta\alpha\beta\lambda\omega\upsilon\omicron\iota\omicron\iota$  voce  $\alpha\upsilon\tau\alpha\rho\iota\sigma\tau\alpha$  Neardam, quod est flumen doctrinæ, appellarunt, synagogis extructis atque academiis. Vbi verò ab Artaxerse facta est omnibus, qui uellent redcundi in Iudæam potestas: multi, pii præsertim ac tenues, duobus Zorobabelo & Nehemia in Syriam reuersi sunt, & Ierosolymorum mœnia fanumque, quæ solo æquauerant Assyrii, rediuiuo lapide refecerunt. Non tamen exhausta est ciuibus Nearda, qui longo post tempore Thalmud Babylonicum ediderunt. Cæteri autè, quos in Iudæam Zorobabelus reduxerat, Ierosolymis scholas multas instituere, Thalmudque Ierosolymitanum enulgarunt: nempe ea lingua, quæ ab exilio reportauerant, quæ Græcè multa, & quædam Latina uerba recepit, ut ostensuri sumus in Lexico, quod Locupletissimum paramus. Soli enim docti, ut Scribæ, Pharisei, legisque doctores, Hebraicè sciebant, plebs Syriacè tantum. Quomodo ante exiliū pauci



## בְּסֵפֶרֶת דִּישׁוּעַ מְשִׁיחָא :



ITERAE, quibus Hebræi Chaldaïque vtuntur, viginti duæ sunt, figura dissimiles, vi ac sono eadem. Nos Danielis, Esræ, Thalmudicorumque Doctorem consilium atque auctoritatem secuti, quò res planior sit, Hebraicis erimus contenti characteribus. Quorum significatum exponere, quod perfectè hæctenus fecit nemo, haud equidem ab re fore existimo. Eusebius enim, cui (vt res ipsa loquitur) Iudæus aliquis imposuit, venia dignus est. Ignoscendum etiam Hieronymo, qui Eusebium imitatus, eadem tradidit. Nos quantum è lingua Hebraica atque Chaldaica intelligere potuimus, hanc simplicem collegimus interpretationem.

He	Daleth	Gimal	Beth	Aleph		
ה	ד	ג	ב	א		
Vermis punici	Ostium	Camelus	Domus	Bos		
Teth	Heth	Zain	Vau;			
ט	ח	ז				
Inuolucrum	Quadrupes	Telum	Clauus aduncus			
Samech	Nun	Mem	Chaph	Iod		
ס	נ	מ	כ	י		
Basis	Piscis	Macula	Stimulus	Palma	Manus	
Thau.	Scin	Res	Coph	Sadi	Peh	Aain
ת	ש	ר	ק	צ	פ	ע
CruX.	Dens	Caput	Simius	Hamus	Os	Fons
	B.i.					



tiam, quanquam in consilium non missi, inconsideratè ferunt. Sed  
 quid miramur pleraque fugisse Munsterum, qui, vt ipse de se inge-  
 nuè fatetur, seipso præceptore vsus est: cum doctissimos Hebræo-  
 rum Rabbinos manifestè errasse deprehendamus? Salomonem in  
 תהיה apud Esram, quod passiuè interpretatur: Aben Esram in  
 הגלה in Daniele, quod pro singulari accipit. Postremò celeberr-  
 mum Gaon, γλωσσογράφον ve R. Saadium, qui יבר à בר deriuat,  
 ו נבר שתה, non minus ridiculè, quàm falsò exponit.  
 Nos quid præstiterimus, facile constabit prudentibus ratio, si vel  
 Danielem Esramue contulerint, aut etiam paraphrastas, sed serua-  
 ta pũctorum, quam tradimus, analogia. Conati enim sumus, vt qui  
 vel mediocriter in lingua Hebraica versatus fuerit, suo ipse Marte,  
 si nostra diligèter legerit, intra paucos menses Syriacam addiscere  
 possit. Id quàm commodè à Munstero tractatũ sit, nemo non videt.  
 Præterea addidimus obseruationes Thalmudicas, à nemine hæcte-  
 nus mortali editas. Cæterum, quod ad puncta attinet, Masorita-  
 rum vestigiis institimus, qui soli veram analogiam, sed obscurissimè  
 tradunt. Porro in cõsilium adhibuimus doctissimorum Christiano-  
 rum & Iudæorum iudicium, multorum codicum collationem, & po-  
 stremò aliquot annorum laborem: vt multa interim perpetua medi-  
 tatio, & prælegendi exercitatio me docuerint. omnia itaque τῶν  
 ἁγίων ἀνατίθεται, & prudentum virorum iudicio ~~commissa~~



Camés hatúph , , o, ō: קרשׁו, κόπος, pōlus. Cōtractor raptus.  
 חולם Holém נ, ω, ō: קרשׁ, κωφός, pōtus. Perfector.  
 קבוץ Quibbús , , ū, ū: כלו, φύσις, cūtis. Collectio.  
 שורק Suréc , , ū, ū. טור, φῦλον, mūnus. Sibilus.

*Diphthongi sunt sex,*

אי ay, a, אפרים, ἐφραίμ, aulai, יהודי, ἰουδαῖος.

או au, au, עוי, αὐσις, נון ναὺν.

אי ei, ei, עירפיים, σεραφείμ.

או eu, eu, תודא, θευδα, Theuda.

וי oi, o, גוי.

או ou, ou, תובל, σουβαλ.

Sceua : apud antiquos non facit syllabam. AEquum.  
 Hateph patha, hateph fegol, & hateph comes retinent  
 syllabam, & proprie טׁיס אהחא conueniunt.

*De Analogia Punctorum vocalium.*

Analogia quaedam est inter puncta Hebraica atque  
 Chaldaica, quomodo in Graecorum dialectis non-  
 nullae vocales mutantur:

Pathá nonnunquam in hire, טעם טעם, בעל, בעל.

Cames initio in sceua, בשר בשר, ὕαλος, ὕελος.

In Patha, עלם עולם, קדיש קדוש.

In hirec paruum, לשון, לשון.

Hirec paruum initio in pathá, מרים, מרים, מרים, מרים.

רפי, רפי, מדין, מדין.

Hirec magnum in fine in , מצרו מצרו, יהודי יהודי.

Vau surec in hirec gadol, כתיב, כתיב.

Holem in comes, אמר אמר, אמר אמר, אמר אמר, אמר אמר.

& in hire, ראש ראש, אמר אמר.

Non temerè tamen,  
 nec semper locum habet hæc mutatio.

*Literarum Potestas.*

Tantam in literis quibusdam vim inesse putat diui-

Nomina literarum Chaldaica potius videntur, quàm Hebraica, vt ostendunt ריש, גימל, שין: quæ Hebraicè dicerentur שרש, גמל, שין. Id quod etiam vsus Thalmudicorum docet, qui scribunt אלהם, ביתם, cæteraque eodem modo cum ם in fine, quod linguæ Chaldaicæ, vt explanabimus, peculiare est. Porro quod ad significatum attinet, facilis & naturæ consentanea ratio est. Vt enim Aegyptii variis animantium rerumque simulacris natura artèue constantium orationem suam explicabant: sic Hebræi, quorum lingua & origo longè est Aegyptiis antiquior, pro literarum figuris res aliquot notas ac luculentas acutissimè imitati sunt, calamòque adumbrarunt. Quod vel Astronomi ipsi factitant, apud quos notis quibusdam Planetæ & Zodia referuntur.

Hebræi nostræ ætatis malè pronunciant scin pro שין scen, gimel pro גמל gemal. Beth, cheth, teth, vel in regimine sunt, vel aleph in fine desiderant.

*De Punctis Vocalibus.*

Elementa vocalia in linguis omnibus decem sunt, nempe breuia quinque, longa totidem: literæ, præter quàm Hebraica, pauciores: septem in Græca, quinque in Latina, tres in Arabica. Aethiopica enim vocales non separat à consonantibus. Quod hoc breui diagrammate expositum est, si mentis aciem contèderis: idque cum vera orthographia, etymòque. nam sunt nomina Syriaca.

פתח	Pathá	, a, ä:	אָחַת, אֵלֶּה, päter.	Apertor.
קמץ	Camés	, ā, ā:	רָבָר, אֵלֶּס, māter.	Cōtractor.
סגול	Segól	, e, ě:	מֶלֶךְ, פֶּרֶע, mētus.	Botrus.
צירי	Ziré	, u, ē:	תָּבַל, הָרֹס, dēuius.	Cardines.
חירק	Hirec paruū	א, י, ū:	פָּקַד, פִּילֹס, lino.	Frendor.
	Hirec magnū	א, י, ū:	בִּילִי, חִילֹס, filum.	Frendor.



nūciatione longè diuersæ esse videntur: cū tamē, præter literarum dissimilitudinem, inter se maximè conueniant. Sed nec literæ qualibet, nec passim, nec vtcunque mutantur: est enim certa quædam & cōstans ratio, vt ex tantūm, quæ soni ac naturæ similitudine consentiunt (quod nemo nisi Hebraicè doctus intelligere potest) inter se mutuò variētur. Id quod exemplis aliquot declarabimus, Hebraicis primūm & Chaldaicis, tū Græcis ac Latinis: nec interim Italica, Gallica, Hispanicæque aspernabimur, quæ ad Latinam linguam referenda maxima ex parte sunt. Quod eō libētius fecimus, vt nostri homines illarum linguarum vtilitatem intelligant.

*Mutatio literarum.*

יהוּא, vicissim, מְנַה, מְנַה, מְנַי, מְנַי, quæ vna est radix. χείρα-  
 ερον, canistrum. θρίαμβος, triumphus. θεός, σιός. talis, tel.  
 charus, cher. Deus, Dio. Sella, silla. denarius, dincero.

Beth in Pè, פְּרוּל, פְּרוּל, βρέμω, fremo. sibilare, siffler.

Dalet in Teth, טְבַה, טְבַה, Iod, יוֹדָא.

Zain in dalet haphè, זָהב, זָהב, μάζα, μάδα.

Lamed in res, אֶלְמֵנָה, אֶלְמֵנָה: κρίβαρος, κρίβαρος. luscinio-  
 la, rossignol, ruysen or. vlulare, vrlare.

Mem in fine tantūm in Nun, טְבִין, טְבִין, alumen, alum.  
 racemus, raisin. damnnum, damno.

Samech in Zain, סָר, סָר, μάραγμα, ζυμάσμα.

Pè in Béth, נִשְׁבַּ, נִשְׁבַּ, πύργος, burgus. caput, cabo. fre-  
 mitus, bramido.

Sade in Aain, עֶמֶר, עֶמֶר, עֶמֶר.

In Teth, קֵיט, קֵיט.

Sin in Thau raphatum, חֵלֶת, חֵלֶת, ἀγάθος, ἀγάθος.

In Teth, קֶטֶר, קֶטֶר.

Thau in Teth, טְעָה, טְעָה, τῆς, τῆς.

narum humanarumque rerum perspicacissimus indagator Plato, ut ex iis rei naturam facile colligi posse arbitretur. Cùm enim multa alia doctissimè disputantem in Cratylo Socratem faciat, inter cætera de literis nonnullis sic loquitur, ὅ ῥ' τῆ φωνῆ καὶ κινήσεϊ ἐ σκληρότητι παρομοιοῖκεν. Et mox, ὅ λ' τὰς λείω καὶ μαλακῶ ἔοικεν. Quãtam ergo Hebraicarum & Chaldaicarum literarum vim ac potestatem esse putandum est? Quanquam omnium linguarum eadem propemodùm sunt elementa, literæ dissimiles. Mirifica tamen ac penè diuina est in primis Hebraicarum, tum Chaldaicarum vis ac methodus literarum. Qua penitus perspecta ratione, quod adeò operosum non est, facilis sternetur via ad cætera intelligenda.

Verùm priusquam ad id aggredior, ostendendum est paucis, qua arte tractandæ, quaque ratione explicandæ sint linguæ peregrinæ: de Hebræa, Chaldæa, Arabica atque Aethiopica loquor. Cæteræ enim, præter Græcam atque Latinam, studio hominis prudentis dignæ non sunt. Ea igitur ratio ferè tota in literarum quarundam non fortuita, sed naturali mutatione posita est. Ut enim variæ sunt hominum ac seiunctæ pro regionum situ cælique temperie tum corporum tum animorum constitutiones atque naturæ: sic longè dissimilis est singularum nationum pronunciandi consuetudo. Hinc nata est nobilissima illa Græci sermonis τετρας, Attici, Doriensis, Ionici atque Aëolici: cùm singulæ gentes eadem verba mutatis literis quibusdam non eodem modo proferrèt. Hinc etiam superiores illæ quatuor Dialecti pendent, cùm verborum quasi materiem ac supellectilem eandem habeant, varia tamen literarum quarundam pro-



frà dicturi sumus. Ac primùm, vt ea prætereamus, quæ diligenter Hebræorum Grammatici de literis tradunt, quæ ad rem nostram parum faciunt, & peti ab illis facile possunt, literarum vnã modò diuisionem sequemur, quæ præcipua est.

*Diuisio literarum.*

È literis Chaldaicis quædam vocantur אֲתוּתָא דְעֵקְרָא, quædã מְשַׁמְשׁ, hoc est, partim literæ radicis, partim ministræ: quòd illæ radici suæ Thematiue perpetuò hæreant, hæ illis ancillentur.

Thematiuæ in Daniele & Thargumin vndecim sunt, שׁוֹטְסַ עֲפִי קָרָשׁ: In Thalmud decem tantum, nam coph ferua est. Ministræ vndecim, אֲבָר כְּלָה תָם נֹן. In Thalmud accedente coph, duodecim, vt planissimè explicabimus: si studiosos illud monuerimus, omne huius linguæ artificium his paucis ministris comprehensum esse: vt qui earum vim teneat, bonã magnamque illius partem didicerit. Non tamẽ passim, nec temerè omnes seruiunt. Nam בִּרְלִ' קָם à fronte tantum, כְּהֹן à fronte atque à tergo, אֲוֹתִי passim ancillantur cæteris sibique. Nos itaque potestates exposuisse contenti, exemplis supersedebimus: cum quoniã breuitati studemus, tum etiã quòd facillè intelligi possunt. Quinetiam infra in non inum verborumque methodo proferentur.

*De literis, quæ à fronte tantum ministræ sunt.*

*Beth.*

ב Initio facit præpositionem in, & cum, ὀργανικῶς. Præterea, per, iurantis. Iungitur infinitiuus, ac propriè præsens tempus significat. Postremò vim habet superlatiuus, addito nomine generis, שְׂפִירָא בְנִשְׂיָא, pulcherrima foeminarum.



## Mem.

**מ** Facit initio deriuatiua, præpositionē ab, ex, de, vt apud Hebræos. format participia cōiugationum omnium, præter cal actiuum, cuius infinitiuum facit. In Thargum Ierosolymitano secundæ ac tertix coniugationum infinitiuus præfigitur, לְמַקְמָא, לְמַבְרָכָא, quod apud alios diceretur, לְבָרְכָא, & לְאַקְמָא. Postremò hac litera cōparatiuum circumloquimur, quod vel Hebraicè fieri solet.

*De literis כּוּן, quæ à fronte atque à tergo seruiunt.*

## Caph.

**כ** A fronte est, sicut, instar, circiter, ferè, secundum, pro. Et litera בְּכֹלִים. In fine pronomē secundæ personæ singularis.

## He.

**ה** Initio interrogat, format apud Danielem & veteres cōiugationē tertiam. Est articulus emphaticus cum pronomibus demonstratiuis, הַהוּא אֲנִי וְהוּא. format deriuatiua sequente daghès apud Danielem, הַמְּנִיכָא, הַרְמִין.

In commentariis Rabbinorum præfigitur deriuatis à tertia coniugatione, הַרְגִיל, הַשְּׁנָה.

In Thalmud præponitur aduerbijs, הַתָּם illic, הַכָּא hic.

In fine pronomē est tertix personæ singularis. Quod etiam Hebræis inusitatū non est, עִירוֹ & שׁוּתָה Gen. 49. Deut. 34. סְכָה Psal. 10. pro סְכוֹ, לְחֹ, שׁוּתוֹ, עִירוֹ. Masculinum cum sire, fœmininum cum camès, & nonnunquam patha in Daniele.

## Nun.

**נ** A fronte pauca format deriuata, נְבוּזָה munus, donatiuū. Apud Rabbinos frequēter quinti ordinis radicibus præfixa in deriuatis cernitur, מְסָה אֶמְסוֹת, מְסָה אֶמְחֹת.

Porrò Syri & Thalmudici hac litera tertiã vtriusque

C.i.



## Daleth.

7 Hæc litera apud Danielelem & Esram nunquã sola seruit, sed cum iod, ac separatè dicitur יי. In Thargumin autem ac Thalmud frequentissimè, iungiturque cum omnibus orationis partibus. Cæterùm ab Hebraica voce יי sumitur, Zain in Daleth verso. Hinc mutuati sunt Græci articulos suos, τδ, τδ, ρι.

Præcipuè hæc litera, vel יי, articulum genitiui significat: tum relatiuum, idque in omnibus numeris, casibus, atque generibus. exempla passim reperias licet. A Ethiope Zain non mutant, vt ps. ו. וְיִחַר, qui non ambulauit. & וְיִקַּם, qui non stetit. וְיִרִיט, τδ δαβίτδ. Arabes dicunt יי, & cum articulo וְיִלְיִי, qui, ὅς τις.

Significat etiam quòd, vel quàm.

Quinetiam mirificam vim habet, si nominibus collectiuis præfigatur, vt וְיִבִית יְהוּדָה, quod non nisi Græcè aptè reddi potest, τδ τοῖς Ἰουδαίοις.

Recipit prætercà tam à fronte, quàm à tergo alias ministras: quarum officia suis quæque locis declarabuntur.

## Lamed.

4 Præterquàm, quòd est præpositio, ad, apud, & articulus datiui, atque accusatiui in Daniele, Esra, & Thalmudicis, & litera כָּל: Iungitur in Thalmud futuri personis tertiis, significans, vt, לִיכְלוּנָה, vt comedant cum. לִיקַטֵּל, vt interficiat. Quod Arabibus per familiare est, לִינְצֵר, vt iuuet.

Significat etiam permittentis voluntatem, לִבְעֵי, imploret, petat. לִחְרֵי, lætetur.

## Coph.

P In Thalmud tantùm seruit: verùm de hoc in syllabis pagemus.

Mem.

potestatis . Nullum enim nomen est , ( propria semper excipio ) quod huius opera non indigeat . quod perspicuè ostendemus , prius tamen officiis eius à fronte expositis .

Initio ergo primam futuri singularem format , tum coniugationem tertiam vnà cum multis verbalibus ab ea deductis , אָנַחַן prælium , ab אָנַח . Præponitur etiã , sed rarò , imperatiuis אֲשַׁחֵךְ bibe , אֲזַכֵּר memento . quod peculiariter Arabes faciunt .

Apud Thalmudicos nominibus , & aliquando præpositionibus præfigitur : nunc significans ad , super , secundum , אֶרְעָתָה , ex eius sententia , אֶרְעָתָה . אֶלְפָּה , אֶלְפָּה , & reliqua : nunc , super , אֶלְפָּה , אֶלְפָּה , super dorso . אֶרְיִשָּׁה , supra caput .

In Thargù Ierosolymitano abúdat , אֶרְיִשָּׁה pro יָדָה manus .

In lingua Arabica atque Aethiopica sæpe pluralem facit , אֶרְיִשָּׁה aspectus , pl. אֶרְיִשָּׁה . אֶרְיִשָּׁה opus , אֶרְיִשָּׁה . Aethiopicè verò , אֶרְיִשָּׁה ciuitas , pl. אֶרְיִשָּׁה . אֶרְיִשָּׁה vestis , pl. אֶרְיִשָּׁה .

Atque hæc quidem sunt officia aleph à fronte .

In medio aleph ferè nunquam seruit , nisi seruitutem intelligamus , cum litera radice , quæ prius latebat , apparet , vt אֶרְיִשָּׁה iudicauit , אֶרְיִשָּׁה iudicans : vel cum conuertitur ex אֶרְיִשָּׁה fuerunt fœminæ , ab אֶרְיִשָּׁה . Sæpe tamen abúdat , quod qua ratione fiat , explicandum est .

*Digressio de literis אֶרְיִשָּׁה , quæ pro punctis sufficiuntur*

Duplex , vt supra diximus , est scribendi ratio , vna absq; punctis notisque vocalibus : altera , quæ postèrius excogitata est , cum figuris vocalibus , de quibus egimus . Veteres ergo sine vocalibus scribebãt : quæ res magnas peperit controuersias , cum idem verbum varias recipiat interpretationes , vt cum Septuaginta , אֶרְיִשָּׁה verterunt virgam , vtpote qui legerunt אֶרְיִשָּׁה : cum Hebræi אֶרְיִשָּׁה legant , lectumque reddant . Sic אֶרְיִשָּׁה , pro אֶרְיִשָּׁה : sic alia mul-





cibus. Sed ad propositum reuertamur, hoc est ad officia Aleph, quæ in medio, vt dixi, non feruit, nisi ad orthographiam legitimè exprimendam.

Verùm vt melius vis ac potestas Aleph in fine intelligatur, cum primis animaduertendum est triplicem esse nominum formam. Vna est absoluta, altera emphatica, tertia syntactica. Absoluta dicitur, cum simpliciter nomina sine vlla mutatione vsurpantur, vt חכמה sapientia. Syntactica, cum sequitur genitiuus, אלהים חכמה sapientia Dei. Emphatica verò, cum articulus legitimus intelligitur, vt מלך, ipse rex, ὁ βασιλεύς, אלהים חכמה. Chaldaei itaque hunc emphaticum articulum per Aleph exprimunt, vt per אל Arabes, Itali & Hispani. Ac nequis miretur id potius in fine, quàm initio fieri, vt apud Hebræos per אלהים: respondemus adhibendam eam esse methodum, qua in Cratylo vtitur Plato, nempe vt vltimam literam primam ordine collocemus, vel contrà. Ait enim ipse ἡεα & ἀήρ, idem esse. Si enim crebrò ac citò ἡεα pronuncies, facies ἀήρ. Cum ergo ostenderimus, he atque Aleph vicissim mutari, si Platonis regulam vsurpâris, efficies vt quæ prima esse debebat, vltima fiat, vt שיקדו sanctus, si saepe repetas, erit קדושי, vel קדושי. Quin etiam sermo Turcicus articulos in fine collocat, زمان, זמן, τὸ χρόνον. זמן, זמן, זמן.

Hoc igitur Aleph nominemus licet אלהים.

Præterea fœmininum genus indicat, שפיר pulcher, שפירא pulchra. discernitur autem à Mandea ratione sententiæ.

Nonnunquam in fine pro aduerbio vocatis ponitur, אבא ὁ pater. Significat, licet perrarò, pronomen primæ personæ singularis, ביני inter me. Gen. 13.



ta, quorum ambigua lectio facile interpreti imponere potest. Omnia enim nudis ac necessariis tantum literis perscripta fuerant, ad Masoritarum vsque tempora, qui & punctis vocalibus & accentibus Biblia sacra exornarunt. Porro cæteri omnes libri, vt Thalmudici, & Paraphrases Chaldaicæ vnà cum Hebræorum commentariis, nullas habent vocalium notas: nisi quòd ante non multos annos quidam ipsis etiam Thargumin puncta addiderunt: sed, vt ait Elias, אֲנָשִׁים בְּלוּ שֵׁם כָּל-אֶחָד כְּרִצּוֹנוֹ עַל-כֵּן יָצָא, מְשַׁפְּטִים מֵעַקֵּל וְאִין לְהַבְיָא מִהֶן רְאִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלֵיהֶם דְּקָרוֹק :

Hoc est, homines obscuri, singuli pro suo arbitratu: Quo factum est, vt iudicium eorum deprauatum euaserit: nec adducenda ratio ex illis est, vt res Grammatica in eis constituatur. Hinc ergo facile apparet, quid Munsterum fefellerit, qui è Thargumin pleraq; omnia profert.

Cum igitur omnia, vt ad rem redeamus, sine vocalibus scriberentur: ne maxima obscuritas oriretur, has tres literas וּ (quas author Iesira matres vocat, quæ nempe omnibus vocaleis continent) pro punctis sufficiebant, aleph raro, Iod & Vau passim. Atque aleph quidem, præsertim in ambiguis, pro pathá & comes: iod pro segol, sire & hirc: Vau pro holem, surec & Qibbús. Id autem in medio verbi tantum fit. exempla sunt hæc, סָנִי סָנִי סָנִי pro odio habens, יְהוּדִי יְהוּדִי pro Iudæus. קָרִי קָרִי pro clamans, בֵּיתָה בֵּיתָה pro domus eius. רִבּוֹן רִבּוֹן pro dominus. גְּבֻרִין גְּבֻרִין pro viri. Cum Iod aut Vau in medio mobilia sunt, bis scribuntur, עֵיל עֵיל pro עֵיל, גּוֹנָה גּוֹנָה pro גּוֹנָה. Quinetiam Aleph in fine abúdat pro mappic, מְרַהָּ מְרַהָּ pro dominus ipse, רַחֲמֵתָה רַחֲמֵתָה pro amasti eam.

Hæc itaque ratio obseruanda est tam in eruendis the-  
matibus, quàm in rectè intelligendis atque scribendis vo

qui non in mysteriis modò, sed in sua quoque lingua plumbei sunt, aliàs dabitur confutandi locus. Nunc cætera persequamur.

*Vau.*

¶ Initio est coniunctio, & atque, autem, postquam, vt. in medio rarò admodùm seruit, præter pauca quædam nomina, גבורא, קטול. Apud Rabbinos in infinitiuis ab Aleph incipientibus pro ipso ponitur, vt לאכל pro לוכל, לאמר pro לומר. In fine format nomen absolutum fœmininum, חוו, חלו, חלו. Et tertiam pluralem mascul. כתבו, כתבו, כתבו, אטעו, אטעו, אטעו, quæ sine punctis scribuntur, חריאו, חריאו, חריאו, אטעיו, אטעיו, אטעיו.

Apud Thalmudicos ponitur in plural. participiorum quiescentium Lamed, קרו, קרו, קרו, clamantes, rixantes.

*Thau.*

ת Primò facit à fronte deriuatiuum, secundam futuri masculinam vtriusque numeri & generis vnà cum tertia sing. fœm.

In medio seruit cum Aleph, vt dicemus.

In fine format secundam præteriti sing. vtriusque generis: Et primã tertiãque singulares, & aduerbia quædam, חנינו, חנינו, חנינו, secundò.

Apud Rabbinos infinitiui quiescentiũ Lamed Aleph in Thau exeūt, לקראת, לקראת, לקראת, & tertia fœm. sing. præteriti, באת, באת, באת, venit.

De Thau in compositione participiorũ infra agemus.

*De syllabis seruilibus.*

E' syllabis aliæ à fronte, aliæ à calce famulantur, tum aliæ apud paraphrastas, aliæ apud Thalmudicos, de quibus singillatim dicendum est.

Et pro affixo he accipitur, פְּשֵׁרָה, Dan. 3. pro אֵיתִיָּה פְּשֵׁרָה ק. Gen. 2. Cuius rei vnum extat Hebraicum exemplum, בְּלָא, pro בְּלָה, Ezech. 36.

Format tertiam plur. fœm. מְשַׁחַּת vixerunt fœminæ. apud Danielelem ponitur גְּפִלָּה, ה.

Postremò paragogen facit, in infinitiuo Cal, מְשַׁמְעָא, in futuro נִקְרָבָא, sed hoc rarò. certè in infinitiuis Paël & Aphel vltimum occupat locum, אֶשְׁכַּחָא, לִקְבִלָא.

Iod.

Format tertiam futuri masculinam vtriusque numeri, & tertiam pl. fœmininam & secundam. facit in medio deriuatiua, & Peil. In fine pronomen est primæ personæ singularis. In Thalmud facit omnes infinitiuos, & primam sing. præteriti. Ordinalia, gentilia, & quædam deriuatiua format vnà cum secunda fœm. imperatiui. Multa fœminina, & pluralia quædam absoluta, & participia Thalmudica in Iod exeunt. Alioqui ad vitandam ambiguitatem abundare solet, vt diximus.

Non est silentio prætereundum, Rabbinos recentiores paronyma à nominibus passim formare addito in fine Iod, à יום dies יומי diurnus. תְּלִמְדוֹי, לְמוֹרֵי, didascalicus & mathematicus à תְּלִמְדוֹר & לְמוֹר, aliæque innu-mera. Quod fit contra linguæ Hebraicæ & Chaldaicæ rationem, in quibus nulla sunt huiusmodi paronyma, nisi gentilia tantùm & ordinalia, cum aliis paucissimis. Cæterùm à nomine substantiuo nunquam ducitur paronymia, quod tam prophetarũ omnium, quàm veterum Thalmudicorum vsus ostēdit. Alioqui nihil veta- bit, quominus dicamus מְטַבֵּעַ כְּסָפִי, שֵׁבֶט בְּרִזְלִי virga ferrea, מוֹנֵטָא אַרְגֵּנְטָא, aliæque eiusmodi, à quibus castæ do-ctorum aures abhorrent. Sed ipsos quidem Rabbinos,



Quinetiam quiescentibus lamed, & aliquádo Ain adiungitur, בָּנִי אֲדִיפִּיכֵי אִיפְסִי. Esr. 5. & וְאַתִּיבֵי & respondit ei. 3. Reg. 22. Et secundis personis sing. præter. בְּחַנְתֹּהִי Deut. 33. & primæ plur. אֲתִיבְנֵי. Gen. 44. Præterea imperat. deficientibus pe nun סָבְהִי. 4. Reg. 4. Et perfectis nonnunquam, סוּבְרֵהִי. Exod. 5. Postremò cum אִיתִי co- pulatur אִיתֹהִי. Dan. 2.

הא.

Iungitur verbis pluralibus & nominibus eodẽ prorsus modo, הִי סוּ, אֲבוֹתָא: nam fœm. est: vnum extat Hebraicum exemplum, וְאַתִּיקֵהָ, Ezech. 41.

הן &amp; הון.

Tertiæ plur. affixa, idque in nominibus tantum, dicitur tamen כְּלוֹן pro כְּלוֹן. In his autẽ & sequentibus prius est masculinum.

הי &amp; הו.

Thalmudici resecto nun dicunt, נַפְשָׁהוּ: quanquam Hebraei perperam pronunciant הו, & נַפְשָׁהִי.

כן &amp; כון.

Secundæ plur. affixa, Thalmudicè כִּי & כו, sed verbis etiam adduntur.

נה &amp; נה.

Affixa tertiæ sing. sed cum futuris tantum.

נן &amp; נון.

Pluralia, cum Præteritis & futuris, antecedentẽ vau dicitur לִיתָנוּ pro לִיתָנוּ. Gen. 26. Reperitur etiam לִיתָנוּ.

נך &amp; נך.

Secundæ sing. affixa, idque in futuris.

נא &amp; נא.

In verbis faciunt primam pluralem, Babylonicè נָא, נָא Syriacè. Præterea affixum primæ plur. Et secundam im-

D.i.



יִת.

In paraphraſtis tantùm eſt articulus accuſatiui.

קָא.

Hæc ſyllaba tam ſeparata, quàm adnexa reperitur in Thalmud, vîmque habet affirmationis, vt קָאֵמֶר, קָאֵנִי.

מֵי.

Qui, quem, cum lamed מֵי, cuius, cui: cum mem מֵי à quo. frequēs in Daniele, apud quem pro articulo מֵי accipitur.

מֵי.

Cum verbis eſt, propterea quòd, מֵיִרְחֵם. Deut. 7. & cum מֵיִרְחֵם hoc modo, מֵיִרְחֵם 3. Reg. 10. præter eos, qui erant.

אֵת.

Facit paſſiuam vocem, quanquam apud Thalmudicos & Syros perſæpe cadit thau, אֵתְקָרִי pro אֵתְקָרִי.

נֵת.

Hac ſyllaba formant rabbini Hithpaël, נֵתְקָשֶׁר.

בֵּי.

Præfigitur præteritis בֵּיִשְׁבַּקְתֶּן 3. Reg. 18. quoniam deſeruiſtis: & futuris, בֵּיִשְׁבַּקְתֶּךָ Leuit. 26. me frangente.

הֵי וְאֵי.

Initio interrogant, הֵיִנְךָ אֵיכָּהֵן, quîſnam, אֵיכָּהֵן.

*Syllabæ quæ ad calcem ancillantur.*

הֵי.

Pronomen affixum ſingulare eſt, quod pluralibus additur masculinis, cuius exēplum lingua Hebraica ſuppeditat תֵּינָמוּלוֹהִי, pro תֵּינָמוּלוֹי, Pſal. 116. Syriacè & Thalmudicè extruditur he, בְּנֵיִי filii eius.

Et ſingularibus quibuſdam quieſcentibus lamed, ſed antecedente ſurec, אֵבוֹהִי.

Verbis etiam pluralibus adnectitur, אֵסְרוּהוּ, אֵסְרוּהוּ.

Quinctiam

rùm denominatiua in י, plurali faciunt יא, יהודיא יהודי, quãquam Syri scribunt יהודאי, ceteraque codẽ modo. Syntactica omnia, non intercedente daletth, in י מלכי, ארעא: In Thalmud tamen, & apud Syros etiam absoluta hãc formã retinent. Sed de his omnibus infrã copiosius.

תי.

In hanc syllabam in Thalmud exeunt multa adiectiua foeminina, אחריתי, רבתי. Thren. ו. רבתי & שרתי legimus forma non absimili.

נהי & נהו.

Eos, eas, cum verbis tantum in Thalmud.

תן.

Multa adiectiua à quiescentibus lamed ducta in תן exeunt, ענותן, אמתן: quorũ foeminina sumunt iod, ענותתי. Syriacè quaedam foem. pluralia in hanc syllabam exeunt, בתולתן, שכנתן, עלימתן, in Ester & Ruth.

ון & הן.

Nomina quiescẽtia lamed aliquãdo in plur. in הן definiunt, אבהן, אמהן אמה, אמהן אמה, quanquã postremũ secundam geminare videtur.

Præterea omnia, quæ absolute exeunt in ו, vel י, vel ה, vel א, in plurali absoluto habet אריון אריהון, מלכון מלכו, כרסון כרסא.

נוהי.

Affixum sing. tertix perf. masc. in Thalmud.

כש.

Frequentissimum apud Rabbinos, sed initio tantum, לכשיבא ל, cum, vbi, אדע. כשיבא, כשהוא.

תי.

Nomina plur. foem. syntactica in hanc syllabam exeunt, אבהתי עלמא Gen. Targum Ieros.

D.ii.



peratiui fœm. plur. De נָ in compositione participiorũ  
mox agemus.

נִי.

Affixum primæ sing. cum verbis tantũ in futuro affumit nun cum daghes, quod fit etiam in quiescentibus lamed.

נָה.

In hanc syllabam aliquando exit secunda præteriti masculina, וְדַעְתָּה, Dan. 5.

תָּן &amp; תָּת.

In has syllabas secundæ præter. plur. desinunt, masculinæ in תָּן, in תָּת fœmininæ, sed Thalmudici nun abiecto תו dicunt & תִּי. Ezechielis 33. וְשִׁיטָּן legitur in genere virili, pro וְשִׁיטָּת.

יָן, יָי, &amp; יָא.

Omnia masculina orthoclita in plur. absoluto in יָ exeunt. Quod Masoritæ nouies in lingua Hebraica obseruarunt,

אֲחֵרִין alii, Iob 9.

הַאֲיִין insulæ, Ezech. 26.

בְּתִיין in vita, Iob 24.

הַיָּמִין dierum, Dan. ultimo.

חֲטִיין triticum, Ezech. 4.

מַלְכֵיין reges, Prou. ultimo.

צִידוֹנִין Sidonii, 3. Reg. 11.

שׁוֹמְמִין vastatæ, Thren. 1.

הַרְצִין cursores, 4. Reg. 11.

Præterea in Iob sæpe legitur מַלְיָן pro מַלְיָי.

Omnia ergo masculina canonica pluralem mittunt in יָ, מַלְכֵיין מַלְיָן, dualia in יָן, קַרְנֵיין קַרְנֵין : ceterum emphatica cum Mandea desinunt in יָא, מַלְכֵיין, οἱ βασιλεῖς. Vc-



nus distinctum non habent: quia cum loquuntur, suum ipsa genus indicant. Cetera omnes apud Chaldaeos utrunque genus habent: apud Hebraeos verò tertia pluralis, ut diximus, genere non distinguitur. Nam in futuro quidem etiam apud Hebraeos decem personae reperiuntur, tertia nempe plurali form. à secunda per Iod distincta. Quod Masorita ter obseruarunt:

וַיַּחֲמֹנָה Gen.30.

וַיִּשְׁרָנָה 1.Samue.6.

וַעֲמִירָנָה Dan.8.

*De verborum ordinibus.*

Verborum ordines octo sunt.

Ad primum referuntur perfecta, quorum tres literae radices perpetuò apparent, קָרַב, בָּתַב.

Ad secundum defectiua Pe nun, vel Pe Iod, quorum prima litera caduca est, יָבַל יָבַל, אָטַר נָטַר.

In tertio ponuntur quiescentia Pe Aleph, vel Iod, אִירַת יִרַת, אָכַל אָכַל.

Quartus continet quiescentia Ain Vau, קָב, קָב.

Quintus habet quiescentia Lamed Aleph, vel Iod, vel He, חָרַי, קָרַא, בָּנָא.

Sextus cõplectitur duplicantia Ain, קָץ: נָרַר à נָר, à קָץ: קָץ.

In septimo collocantur composita, id est, deficientia Nun vel Iod, & quiescentia Lamed, aut quiescentia vtraque extrema, יָאֲתָה אָתָה, יָצָא, נָצָא, & Syriace יִתִּי.

Postremo verba quatuor vel quinque literarum, quorum permagnus est numerus, ad octauum ordinem rediguntur, atque omnia secundae sunt coniugationis, quae dicitur paël, פָּרַנַס, שָׁלַהי.

*De coniugationibus.*

Coniugationes Chaldaeorum octo sunt, Peal, Ithpeal, D.iii.

Atque hæcenus de literarum ac syllabarum usu. Hæc si diligenter lecta atque percepta fuerint, magno erunt ad cætera cognoscenda adiumento.

*De partibus orationis.*

Partes orationis in linguis Hebraica, Chaldaica, Arabica atque Aethiopica tres sunt, Nomen, Verbum, Millá, quod *συγκλητήριμα* voces licet. Quomodo veteres Græci in *ὄνομα*, *ῥῆμα*, & *σώδεσμον*, orationem distribuebant. Millá porro partes inflexiles, quæ literis sæpe singulis significantur, comprehendit.

*De verbo Chaldaico.*

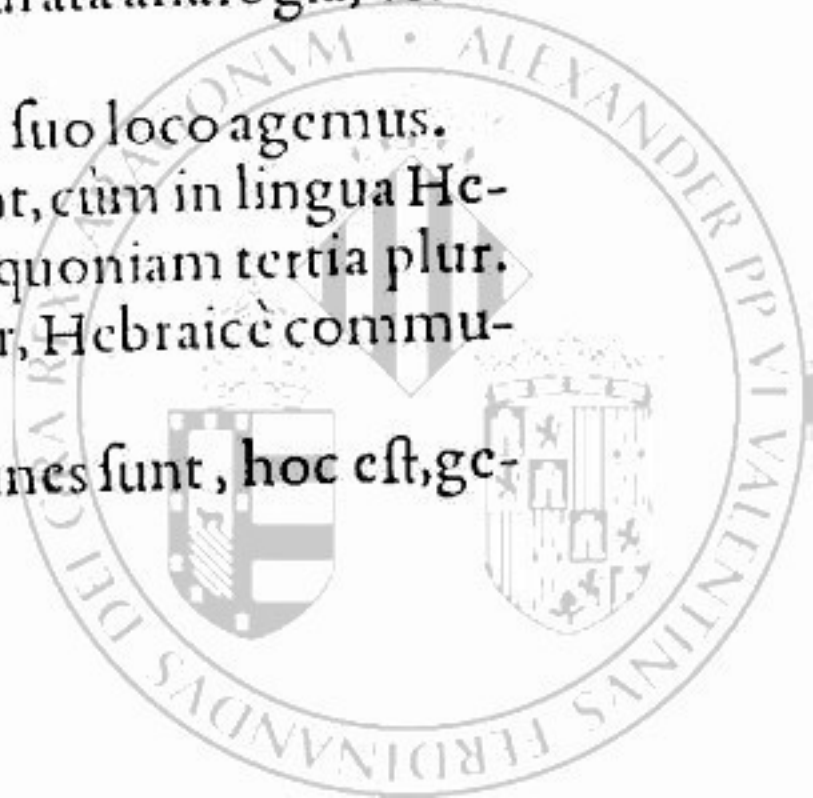
Verba in Grammaticis locum sibi primum merito vendicant: quòd ab ipsis cætera proficiantur. Verba itaque Chaldaica quatuor potissimum rebus ab Hebraicis discrepant, numero præteriti personarum, coniugationum ordine, punctorum ratione, compositione participiorum cum pronomibus, & punctorum ratione. In cæteris magnus consensus. Nam quæ ad literas, syllabasque seruales pertinent, superius explicata sunt.

Quod ad puncta vocalia attinet, dedimus operam diligenter, ut resectis literis abundantibus, quæ pro punctis addi solent, appareat vera ac legitima punctorum in singulis personis ratio. Quod præsertim è Daniele & Eira collegimus, adhibita ad eò accurata analogia, ut ne Iudæi quidem reclamare possint.

De compositione participiorum suo loco agemus.

Porro personæ præteriti decem sunt, cum in lingua Hebraica novem tantum cernantur: quoniam tertia plur. apud Chaldaeos genere distinguitur, Hebraicè communis habetur. Eius rei ratio hæc est:

Omnes primæ personæ communes sunt, hoc est, ge-





larum quatuor linguarum cognatio, statuimus singula paradigmata verborum Arabicorum atque Aethiopicorum exponere. Nam superioribus annis Psalterium Arabica lingua, post Aethiopica excusum est: Et nuper Aethiopicum Euangelium Romae editum. Vtemur tamen literis Hebraicis, cum ut res facilius cognoscatur, tum etiam quod fieri commodissime potest ob literarum similem potestatem.

Illud interim obseruandum est, Arabibus atque Aethiopicis optime cum Chaldaeis conuenire, nisi quod Arabes dualem numerum habent, qui in verbis duntaxat genere non distinguitur. Quod fit, ut personas quatuordecim usurpent, cum Chaldaei atque Aethiopes decem modo habeant.

Præterea inter coniugandum, cum Hebraei, Chaldaei atque Arabes ultimas syllabas pronominum à rectis mutantur, Aethiopes sumunt ferè semper ab obliquis. Quod iam exemplis ostendemus.

*Paradigma Verbi Cal Arabici.*

*Præteritum.*

נָצַר Iuuit M.                      נָצַרְתָּ Iuuit fœm.

נָצַרְתָּ Iuuiſti M.                  נָצַרְתְּ Iuuiſti fœm.

נָצַרְתָּ Iuui. Comm.

נָצַרְוּ Iuuerunt M.                  נָצַרְוּ Iuuerunt fœm.

נָצַרְתֶּם Iuuiſtis M.                  נָצַרְתֶּן Iuuiſtis fœm.

נָצַרְנָא Iuuiimus Comm.

*Dual.*

נָצַרְוּ Iuuerunt duo M.              ὠφελοςάτω.

נָצַרְתֶּם Iuuerunt dua, fœm.



Peil: Paël, Ithpaël: Aphel, Ophál: Poál quadrata. Quæ, si coniugandi ratio propius spectetur, tres tantùm sunt. Nam Ithpeal, & Peil passivæ voces sunt ipsius Peal. Ophal est passiva vox Aphel. Poal verò quadrata ad Paël refertur. Sed nos, quò planius res explicaretur, hoc modo distribuere maluimus.

פֶּעַל est vox activa Cal, vt כָּתַב.

הִתְפַּעֵל est eius vox passiva, vt נִתְּכַתֵּב.

פְּעוּל est forma impersonalis, cuius persona agēs non exprimitur, כָּתוּב scribitur, scriptum est.

פֶּעַל est coniugatio activa daghessata, שָׁקַד. Ithpaël vox eius passiva, אִתְּקַדֵּשׁ.

אִתְּפַעֵל est hiphil Hebræorum, אִתְּפַעֵל vox eius passiva, אִתְּקַדֵּשׁ.

פּוֹעַל continet quadrata, quæ ad Paël referenda sunt, סוּבַר.

Non est tamen nesciendum, etiã à neutris aliquando duci passivã vocem, אִתְּיָתְכַתֵּב Num. 5. Frequentabatur, cui respondet נוֹשָׁבָה.

Quinetiam quædam sunt passiva sine voce activa, vt אִשְׁתָּכַח, quod proculdubio est Ithpeal, cum Peal non legatur, sed Aphel tantùm אִשְׁכַּח. Quod errandi ansam quibusdam præbuit: cum vel Hebraica exempla multa reperiantur.

Postremò nonnulla sunt activæ significationis sub voce passiva.

Daniel tamen & aliquando Paraphrastæ verba cum Hebraica forma, quanvis perrarò vsurpant, vt יוֹכַל, quod Chaldaicè dicitur יִכַּל, è quibus quædam Masoritæ ad Hebraicum characterem recuderunt.

Verùm vt planissimè omnes intelligant, quanta sit il-

## Dual.

יְנַצְּרָאן Iuuabunt duo M. תְּנַצְּרָאן F.

תְּנַצְּרָאן Iuuabitis Com.

Exemplum verbi Aethiopici.

## Præteritum.

גְּבַר	Fecit M.	גְּבַרְת	Fecit F.
גְּבַרְךָ	Fecisti M.	גְּבַרְכִי	Fecisti F.
		גְּבַרְךָ	Feci Com.
גְּבַרְו	Fecerunt M.	גְּבַרְת	Fecerunt F.
גְּבַרְכֶּמּוּ	Fecistis M.	גְּבַרְכֶּן	Fecistis F.
		גְּבַרְו	Fecimus Com.

## Benoni.

Masc.			Fœm.
גְּבִיר	Faciens.	גְּבִירָא	Faciens.
גְּבִירָן	Facientes.	גְּבִירַת	Facientes.

## Paul.

Masc.			Fœm.
גְּבִיר	Factus.	גְּבִירָא	Facta.
גְּבִירָן	Facti.	גְּבִירַת	Factæ.

## Infinitiuus.

גְּבִיר facere, & cum Biclām,  
לְגְּבִיר, כְּגְּבִיר.

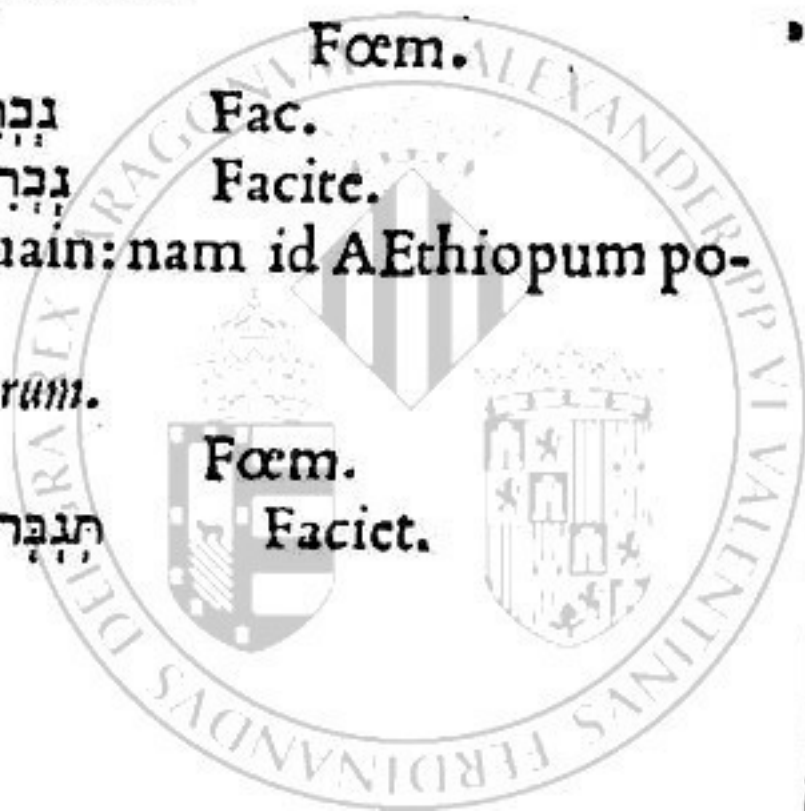
## Imperatiuus.

Mascul.			Fœm.
גְּבִר	Fac.	גְּבִרִי	Fac.
גְּבִרְו	Facite.	גְּבִרַת	Facite.

Nemo miretur duo seu ain: nam id Aethiopum postulat orthographia.

## Futurum.

Masc.			Fœm.
יְגְבִר	Faciet.	תְּגְבִר	Faciet.
	E.i.		





נצחן וְפִלְחָהּ, Comm.

Benoni.

נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.

Paul.

נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.	נצחן	וְפִלְחָהּ.

Syllaba י Arabicè puncto, non literis exprimitur.

Infinitivus.

Multiplices formas habet, simplex est huiusmodi,  
נצחן sedere. נצחן exire. נצחן verberare.

Imperativus.

Mascul.

נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.
נצחן	וְפִלְחָהּ.

Fœm.

נצחן  
נצחן  
נצחן

Futurum.

נצחן Præs. Sing. Com.

נצחן 3. sing. masc.	נצחן 3. sing. fœm.
נצחן Iuuabis masc.	נצחן Iuuabis fœm.

Plur.

נצחן Iuuabimus Com.

נצחן Iuuabitis M.	נצחן F.
נצחן Iuuabunt M.	נצחן F.



*Annotationes in Præt. Cal.*

Forma פָּעַל, eodem modo variatur, semperque retinet hirec, nisi in tertia plurali, quæ habet hirec, פְּעֵלוּ, פְּעֵלָא. At פָּעַל in tertiis retinet hirec, in aliis hirec, nisi quod tertia sing. fœm. formâ habent פְּעֵלָת. Cæterû פְּעֵלוּ nihil mutat.

Tertia sing. fœm. semper exit in tau, quod bis in Hebraica lingua factum est,

וְזָלַת יָד Deut. 32.

וְשָׁבַת לְנַשִּׂיא Ezech. 46.

Si ergo ultima fuerit res, formâ habet פְּעֵלָת, הָעוּ, פְּעֵלָת. si prima fuerit gutturalis פְּעֵלָת, & aliquando פְּעֵלָת : & prima פְּעֵלָת.

Secunda sing. masc. aliquando habet paragogen Aleph, וְדַעְתָּא Dan. 4. Et nonnunquam desinit in camés, quod fit in pausa tantum, וְכֵלָת Dan. 2. הַתְרוּכְמָתָא.

*De præterito Syriaco & Thalmudico.*

Syri & Thalmudici non multum variant à forma exposita, quæ Assyriorum est. Tertiæ enim plur. utrique paragogen nun addunt, עֲבָדוּן, עֲבָדוּן : cuiusmodi duo tantum exempla habes in Hebraismo,

וְדַעוּ Deut. 8. & צִקוּ Eza. 26.

Præterea primam plur. Syri sæpe in geminum nun, Thalmudici in unicum terminant, אַכְלוּן, אַכְלוּן. Quod si ante nun in perfectis Iod ponatur, vel est participium compositum, vel error librarii.

Talmudici primam sing. in Iod finiunt, מְשַׁחֵי, אֲכֵלֵי, sed accedente affixo redit Tau, מְשַׁחְתָּה.

*Benoni.*

Participium præsens sub pe semper habet camés, sub Ain Siré, vel hirec, aut patha, si lamed fuerit אֲחָע. Nam פְּרָסִין Dan. 5. vel nomen est, vel scribendum פְּרָסִין. Porro

תִּנְבְּרוּ	Facies.	תִּנְבְּרוּ	Facies.
		Comm.	
		תִּנְבְּרוּ	Faciemus.

יִנְבְּרוּ	Facient.	יִנְבְּרוּ	Facient.
תִּנְבְּרוּ	Facietis.	תִּנְבְּרוּ	Facietis.

Hinc iudicent omnes licet, quanta sit harum linguarum affinitas : quàmq; paruo negotio, si fideliter ac methodicè tradantur, cognosci ac penitus intelligi possint. Cùm verba Atticè coniugata multò magis dissentiãt ab AEolica & Dorica dialecto, quàm Arabica atq; AEthiopica vel inter se, vel ab Hebraica & Chaldaica discrepēt. Sed iam redeamus ad Chaldaeorum coniugationes.

*De coniugatione Cal in Perfectis.*

Prima coniugatio verborum perfectorum tres habet formas, פִּעוּל & סִגַּר, תִּקַּל, פִּעַל vel פִּעַל : שָׁפַר vt פִּעַל, דְּמוּךְ. Quod etiam in Hebraica cernitur, nisi quòd prius punctum hìc semper camés, illic perpetuò seuá. exempla sunt, יָכַל, חָפַץ, פָּקַד. Iod in Cal perfecto nusquam est, nisi cù sine punctis scribimus, vt קָרַב, & cù punctis קָרַב.

*Præteritum Cal Perfectorum.*

פִּעַל.

Fœm. Sing.

3. פְּתַכְתְּ  
2. פְּתַכְתְּ

Masc. Sing.

3. פְּתַכְתְּ  
2. פְּתַכְתְּ

Comm.

פְּתַכְתְּ

Fœm. Plur.

3. פְּתַכְתְּ  
2. פְּתַכְתְּ

Masc. Plur.

3. פְּתַכְתְּ  
2. פְּתַכְתְּ

Comm.

פְּתַכְתְּ





ratione Iudæi quidam participia cum præteritis composita esse autumant.

Rabbini id imitari voluerūt, cū dicant מִקְּבִלִי, Edoctus sum à maioribus.

Sed cur tertiæ personæ pronome non componatur, quærat fortasse aliquis. Is sciat tertias personas etiam in præteritis literas pronominum sibi non asciscere, quas aliæ omnes habent.

Compositio ergo fit prima pronominis recti litera resecta, ת, נא, תון, hoc modo,

ille scribit	tu scribis	ego scribo.
כְּתֹב	כְּתִיבְתָּ	כְּתִיבְנָא
illi scribunt	vos scribitis	nos scribimus.
כְּתִיבִין	כְּתִיבִיתוּן	כְּתִיבִינוּן

Thalmudici cætera seruant, sed nun tertiæ & secundæ rescant, כְּתִיבִי, כְּתִיבִיתוּן.

Fœminina non componuntur, sed separatim ponuntur, מִשְׁבַּחַת אֲנָה, Prou. 9.

De participio passiuo Cal, quod dicitur פְּעִיל.

Perpetuò habet feua & hirec gadól, quæ nunquam mutantur.

M.

כְּתִיבִיא	כְּתִיבִין	כְּתִיבִא	כְּתִיב
כְּתִיבִתָּא	כְּתִיבִין	כְּתִיבִתָּא	כְּתִיבִא

Compositio.

Nō secus cōponitur, ac cætera omnia, vt כְּתִיבִנָּא Gen. 40.

כְּתִיבִיתוּן	כְּתִיבִינוּן	כְּתִיבִתָּ	כְּתִיבִנָּא
---------------	---------------	-------------	--------------

De Imperatiuo.

Imperatiui forma frequentissima est פִּעֵל, vel פִּעַל si vltima sit חֵר, aliquando etiam פִּעַל. Quòd si prima fue-

cùm nominum more flectatur, assumit Aleph Mandéa, tùmque vim potius nominis habet.

*Forma Benoni.*

כְּתִיבָא	כְּתִיבִין	כְּתִבָּא	כְּתִב
οἱ γράφοντες, γράφοντες.	οἱ γράφων	γράφων	γράφων.

Fæm.

כְּתִבְתָּא	כְּתִבְתִּין	כְּתִבְתָּא	כְּתִבְתָּ
-------------	--------------	-------------	------------

Neutra sæpe habent hirec, קִלְקֵל Dan. 7. נִגְחַת, & יִבְלֵל 3.

*De compositione Part. cum Pron.*

Animaduertendū est participia omnia masculina cōponi cū pronomibus primæ & secūdæ personæ (quod tamen in Daniele & Esra haud reperias) vt præsentis significatio referatur.

Verùm, nequis, vt falsò Munsterus credit, præteritum componi putet: age id aliquot ostendamus exemplis, idque in aliis coniugationibus, in quibus participia literis quibusdam, nedum punctis, à præterito discrepant.

מְסַלְקֵנָא	Ego aufero. Esa. 1.
מְהוֹרְעֵנָא לְהוֹן	ostendo eis. Exod. 18.
מְבָרַכְתָּ	tu benedicis. Num. 23.
מְשַׁקֵּת	tu irrigas. Deut. 2.

Hæc nemo tam erit impudens, qui participia esse negare audeat.

Quinetiam quinque similia extāt in lingua Hebræorum exempla,

וְיֹולֵרֵת	Iud. 13.
וְיֹושֶׁבֶת, & שׁוֹכְנֵת	Ier. 22.
מְקוֹנְנֵת	Ibidem.
מְשַׁתְּחֹותֵת	Ezech. 8.

Hæc, si quis acutè perpendat, participia cum pronomine composita esse deprehendet. Quanquam sine vlla



Plur.

3. fœm. 2. f. 2. masc. 3. m. 1. com.

יִכְתֹּב יִכְתְּבוּ תִכְתְּבוּ יִכְתְּבוּ נִכְתַּב

Aleph semper habet segol, cæteræ hirec, nisi pe sit חַ, תִּעְבְּרוּן Efr. 6. &amp; תִּעְבְּרוּן 4.

Tertia pl. habet paragogen nun, præter vnum, יִאָבְרוּ, Jerem. 10.

De coniugatione passiva, quæ dicitur אֲתַפְעַל.

Formam habet similem eius Hebraicæ, quæ vocatur הִתְפַּעַל, nisi quod non est affecta daghès. Quod verò ab aleph incipiatur, non est mirandum, cum Hebraica duo sint eiusmodi, quæ he conuerterunt in Aleph,

אֲתַחֲבֵר יְהוֹשֵׁפֶט 2. Paral. 20.

אֲשַׁחֲלֵל אֶפְרַיִם לֵב Psal. 76.

Syllabæ ultimæ non secus variatur, ac in voce actiua.

Paradigma.

אֲתַכְתֵּב

אֲתַכְתֵּב

אֲתַכְתְּבוּ

אֲתַכְתְּבוּ

אֲתַכְתֵּב.

אֲתַכְתֵּבָא

אֲתַכְתְּבוּ

אֲתַכְתְּבוּן

אֲתַכְתְּבוּן

אֲתַכְתֵּבָא

Quæ de actiuo præterito diximus, quod ad literarum quarundam pathe attinet, ea quoque hîc locum habent.

Syllaba תא transponitur &amp; mutatur, vt in lingua Hebraica. Quanquam tau sæpe Syriacè &amp; Thalmudicè cadere solet, præsertim si Pe fuerit טַ, quod euphoniae gratia fit, אֲטַבַּע, pro אֲתַטְבַּע. Nam quod Münsterus de beth dicit, commētitiū est. Ea enim, quæ citat, neutra sunt, non passiuā. Nam legimus וְתַבְּטִלוּן Eccl. 12.

Thalmudici ferè semper abiiciunt tau, vt אֲנִיָּר pro



rit gutturalis, sæpe habet. ,

כְּתַבְנָה      כְּתַבִּי      כְּתַבּוּ      כְּתַב

Qui כְּתַב scribendum putant, analogiæ vim non tenent. Cum nunquam in fine scribatur, nisi sequente Maccaph.

*De Infinitiuo.*

Formã habet כִּפְעַל: assumit enim mem à fronte, præter duo verba, לִפְנֵי frequens in Daniele, & aliis, & לִפְנֵי, Esrã 5. pro לִפְנֵי, & לִפְנֵי.

Quod nequis miretur, etiã in lingua Hebraica fieri solet, וּמִשְׁלַח, Ester. 9.

לִמְסַע, & לִמְקַרָּא, quæ doctissimus Iudæus Ibn Esrá infinitiuos esse affirmat. quidam illud addunt,

וּמִשְׁחַת מֵאִישׁ מְרֵאָהוּ, Esa. 52.

*Paradigma, cum* בְּכֹל.

מִכְתַּב      בְּמִכְתַּב      בְּמִכְתַּב      לְמִכְתַּב

Si Pe fuerit חֵץ, primum punctũ est segol, מְעַבֵּר. Mem nunquam accedit, nisi cum Lamed, מְלִמְכַתַּב. Syri addũt, præsertim præterito sequente, paragogen aleph, מְסַבְרָא, Psal. 40.

*De Thalmudico.*

Porro Thalmudici, vt hac forma vtuntur nonnunquã, sic frequētissimè eam vsurpant, quæ more Hebraico formatur, nisi quòd accedit in fine Iod, hoc modo,

כְּתוּבִי, לְכְתוּבִי.

*De futuro.*

Triplicem habet formam, אֶפְעַל vsitatissimam, cum lamed est הָעַר, אֶפְעַל, alioqui אֶפְעַל.

*Sing.*

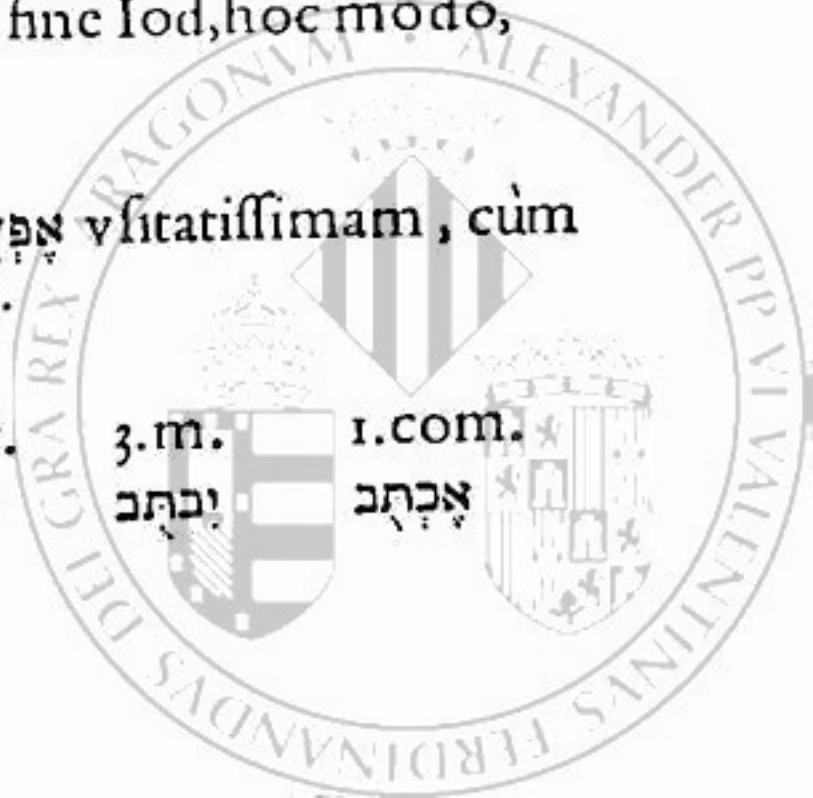
3. fœm. תִּכְתַּב

2. f. תִּכְתְּבִין

2. masc. תִּכְתַּב

3. m. יִכְתַּב

1. com. אִכְתַּב



Thalmudici tau tantùm abscondunt, איכתב.

De coniugatione tertia, quæ dicitur פֿעִיל.

Est apud Chaldaeos peculiaris quædam coniugatio, quæ à participio passiuo cal formatur, idque in verbis actiuis tantùm, quoniam passiuam significationem habet: sed casum non regit, vt penè impersonalis esse videatur. Variatur hoc modo,

Paradigma præteriti quod solum est in vsu.

כְּתִיבַת	כְּתִיב
כְּתִיבְתִי	כְּתִיבְתִי
	כְּתִיבְתִי
כְּתִיבְנָא	כְּתִיבוּ
כְּתִיבְתִנּוּ	כְּתִיבְתוּן
	כְּתִיבְנָא

תְּקִילְתָּא Dan. 5. cum paragoge Aleph.

De secunda coniugatione, quæ dicitur פֿעַל.

**H**AEC coniugatio significationē fermè transitiuā habet. Multa enim, quæ in פֿעַל neutra erāt, in פֿעַל sunt transitiuæ, vt סִלַּק, ascendit, סִלַּק sustulit. Quod in lingua Græca facile potest intelligi. Nam verba neutra, in ἰζω producta, transitiuæ redduntur, πλουτῶ πλουτίζω, κατοικῶ κατοικίζω, ἐλάτρω ἐλατρίζω. Sunt tamen quædam neutra sub hac forma, vt כִּלְלַךְ, כִּלְלַךְ: quemadmodum Græcè βαδίζω, & alia nonnulla. Formas habet tres, פֿעַל, פֿעַל, פֿעַל. Media semper retinet daghes, nisi sit vna ex פֿעַל. Prima notatur pathá, nisi media res aut gutturalis sit, tum enim vertitur in camés. Atque ob eam causam omnium planissima est, cum primum punctum nunquam mutetur inter coniugandum.

Cæterùm posthac breuitatis causa passiuam vocē cum actiua cōiungemus. Ea definit in pathá, & dicitur פֿעַלְתָּא.

אֶתְנַגֵּד, אֶתְקַל, aliáque innumera.

Cuius rei extant Hebraica exempla, וְנִכְפַּר לָהֶם הָיָה, pro  
 נִתְכַּפַּר, & מִתְנוּאָץ, שְׁמִי מִנוּאָץ, pro Aleph aliquádo habet se-  
 gol, אֶתְעַקְרָה, Dan. 7.

*De participio passiuo.*

מִתְכַּתֵּב מִתְכַּתֵּבִין

מִתְכַּתְּבָא מִתְכַּתְּבִין

Cōponitur cū pronomine, & accipit Aleph Manda:  
 & , nisi sit error librariorum, aliquando formatur cum  
 Aleph, אֶתְקַטֵּעַ, אֶשְׁתַּבַּח, & alia perpauca in Hagiographis.  
 Thalmudici Tau refecant, מִכְּתֵב, & reliqua.

*De Imperatiuo passiuo.*

Differt à praterito primo puncto, quod est segol: cū  
 in praterito sit ferè hirec.

אֶתְכַתֵּב

אֶתְכַתְּבוּ

אֶתְכַתְּבִי

אֶתְכַתְּבֵנָא

Thalmudicè amoto tau אֶכְתֵּב, sic אֶתְפַתַּח, & Syriacè  
 אֶפְתַּח, quod est in Euangelio, de quo infra dicemus.

*De Infinitiuo.*

Habet paragogen aleph, & aliquando he,

אֶתְכַתְּבָא, כְּאֶתְכַתְּבָא, לְאֶתְכַתְּבָא

Duo reperiuntur sine paragoge, אֶתְפָּרַע, & אֶתְפָּרַר, quæ  
 mihi suspecta sunt.

*De Infinitiuo Thalmudico.*

אֶכְתוּבִי, לְאֶכְתוּבִי

Quanquam scribitur, אִיכְתוּבִי.

*De futuro Babylonico.*

אֶתְכַתֵּב יִתְכַתֵּב תְּתַכַּתֵּב הִתְכַתְּבִין תְּתַכַּתֵּב

נִתְכַתֵּב יִתְכַתְּבוּן הִתְכַתְּבוּן תְּתַכַתְּבוּן יִתְכַתְּבוּן

Aliquando vltimum punctum est אֶתְעַבֵּד, vel hirec

אֶשְׁתַּבַּח.

Thalmudico





סְבָרִי sperant, Pſal. 22. אֲשַׁתְּפָחֵן Laudata 78.

*Infinitivus.*

Definit in aleph, quod cum affixis mutatur in ות, ut infra dicetur,

פִּלְגָא Act.

אֲתַפְלְגָא לְאֲתַפְלְגָא Pass.

*Thalmudicé.*

פִּלְוִי לְפִלְוִי

אֲפִלוֹי לְאֲפִלוֹי

Syri actiuo mem ſæpe præfigunt,

מְבִשְׂרָא מְקַרְבָּא

*Imperatiuus.*

פִּלְגָא Act.

אֲתַפְלְגָא לְאֲתַפְלְגָא Pass.

Vox actiua definit etiam in patha, ſi vltima ſit חֶעַר, ut שֶׁבַח, פֶּשֶׁר.

*Futurum.*

אֲפִלְגָא Act.

נִפְלְגָא לְנִפְלְגָא

אֲתַפְלְגָא לְאֲתַפְלְגָא Pass.

נִתַּפְלְגָא לְנִתַּפְלְגָא

Syri addunt aliquando paragogen, נְשַׁבְּחָא, cui reſpondet נִרְנְנָא, Pſal. 20.

*Coniugatio tertia, quæ dicitur אֲפַעֵל.*

**H**AEC coniugatio tranſitiua eſt, ut hiphil Hebræorū, ſed ſolo aleph præfixo radici cum patha formatur, אֲצַמַח, אֲצַמַח, viguit, vegetauit. Huius formæ duo habemus exempla Hebraica, in quibus aleph ponitur loco he,

וְנִפְנֵה אֶת־גִּבְיֹתָי Gen. 41.

וְנִפְנֵה אֶת־גִּבְיֹתָי Eſa. 63.

Quæ doctiſſimi quique huius coniugationis eſſe affir-

*Paradigma præteriti.*

*Vox actiua.*

פִּלְגַת		פִּלַּג
פִּלְגָה		פִּלְגָה

	פִּלְגַת	
פִּלְגָה		פִּלְגוּ
פִּלְגָתוֹן		פִּלְגָתוֹן

פִּלְגָנָה  
Pass.

אֶתְפִּלְגַת		אֶתְפִּלַּג
אֶתְפִּלְגָה		אֶתְפִּלְגָה

	אֶתְפִּלְגַת	
אֶתְפִּלְגָה		אֶתְפִּלְגוּ
אֶתְפִּלְגָתוֹן		אֶתְפִּלְגָתוֹן

אֶתְפִּלְגָנָה

*Participium utrunque.*

Actiuum definit in firé, vel hirec, & cum lamed est חֵר, in pathá.

Passiuú semper in patha. quod in lingua Arabica planè perspicui potest, in qua actiuum habet formam מִפְעֵל, passiuum מִפְעֹל, ut מִחָרֵם anathematizans, מִחָרֵם anathematizatus.

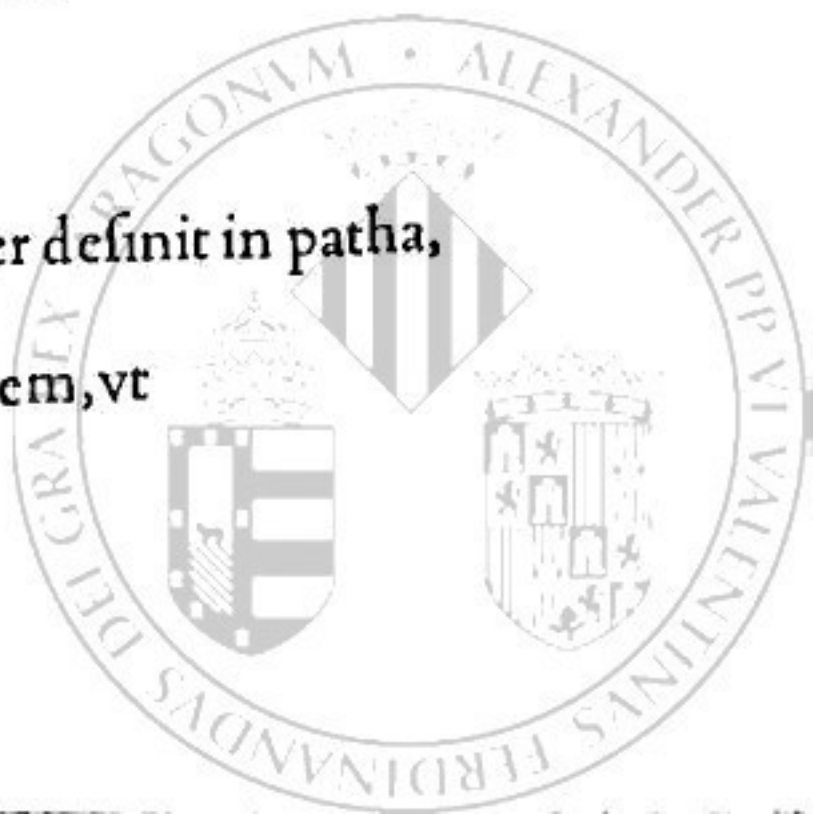
*Paradigma.*

Act. מִפְּלַג מִפְּלַגוּן מִפְּלַגָּה מִפְּלַגָּתוֹן  
Componitur hoc modo,

מִפְּלַג מִפְּלַגָּה מִפְּלַגָּנָה  
מִפְּלַגוּ מִפְּלַגָּתוֹן מִפְּלַגָּתוֹן

Participium vocis passiuæ semper definit in patha,

מִתְפִּלַּג מִתְפִּלְגוּן מִתְפִּלְגָּה מִתְפִּלְגָּתוֹן  
Syri aliquando prætermittunt mem, vt



*Participium.*

מִתְקַן מִתְקַנֵּי מִתְקַנָּה מִתְקַנֵּי

Apud veteres retinet he in medio, מִתְקַרְבִּין, Efr. 6.  
מִתְחַצְפֵּה, Dan. 2.

Cum vltima est חֵר, forma est מִפְעֵל, vt מִצֵּלָה.

*De participio præterito.*

Huius participii exemplū nullum habeo. Quod enim Munsterus nescio quid de daghes mussitat, commentitium est: cū coniugatio hæc in nulla lingua in perfectis habeat daghes, formari tamen potest seruata analogia. Nam cū legamus in Daniele & Esra multa exempla præteritorum ophel, quid vetat quo minus participiū analogicum, nempe præposito mem, formemus, hoc modo,

מִתְקַן מִתְקַנֵּי מִתְקַנָּה מִתְקַנֵּי

Quod lingua Arabica docere potest, in qua forma est מִפְעֵל, vt מִנּוּל demissus, quanquam addito duplici puncto legitur aliquando מִנּוּלָל.

*Imperatiuus.*

אֲתַקֵּן אֲתַקְנִי אֲתַקְנֵנִי אֲתַקְנָה

אֲבָרֵךְ אֲבָרְכֶנּוּ אֲבָרְכֵנִי אֲבָרְכָה

Thalmudici secundæ sing. fœm. addunt nun, אֲנִתְרִין, præluce ô mulier.

Quid Munstero in mentem venerit, vt vocem passiuam in imperatiuo posuerit, haud equidē video: cū nulla ratione formari possit, vt nec Hebraicè, nec Arabicè.

*Infinitiuus.*

Act. אֲתַקְנָה לְאֲתַקְנָה

Pass. אֲתַקְנָה Secundum analogiam,

הַשְּׁלֵמָה לְהַשְּׁלֵמָה

In cōstructione Aleph vertitur in Tau, vt לְהַנּוּקָת מִלְכִּין



mant. Quod in lingua Arabica, atque Aethiopica semper fit, אָנּוּל, אַנּוּל, אַנּוּל. Sic Aethiopicè אַמְחַל à אִמְחַל, נִבְבֵּב à אִנְבֵּב.

Daniel tamen aliquādo præponit he more Hebraico. Vox passiuua habet comes hatuph, & definit in patha.

Præteritum.

Actiuum.

אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ
אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ
אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ

Passiuum.

אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ
אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ
אַתְקַנְתָּ	אַתְקַנְתָּ

אַתְקַנְתָּ

Vox actiua definit in patha, si lamed sit חֶרֶב, אֶצֶלֶח. אֶצֶלֶח, Dan.2. inueni, pro אֶשְׁבַּחַת, quod fit propter gutturalis. אֶתְקַנְתָּ, Dan.4. malè legitur, cùm scribendum sit אֶתְקַנְתָּ.

Si prima fuerit gutturalis, hæc est forma, אֶתְקַנְתָּ אֶתְקַנְתָּ אֶתְקַנְתָּ & reliqua eodem modo.

Nam quod Munsterus passiuam vocem format cum אַת, errat: cùm in omnibus linguis, punctis, non literis differat ab actiua, vt Arabicè אֶנּוּל missus est, אֶנּוּל missus est. quæ ipse adducit, sunt Cal, vel Paël.



אַתְּחַתַּת

אַתְּחַתַּתָּא  
אַתְּחַתַּתִּיןאַתְּחַתִּין  
אַתְּחַתַּתִּין

אַתְּחַתַּנָּא

Quāquam passiva vox rarò perdit nun, vt תְּנַסַּח, נָסַח, apud Dan. tamen Esa. 14. & alibi legimus אַתְּחַתַּת: quod passiuum est à נַחַת neutro, vt נוֹשֵׁב à יָשַׁב Hebraicè, & alia quædam. Sic אַתְּחַתַּתַּל Thalmudicè, pro אַתְּחַתַּלַּל.

Paradigma Iod.

Præt.

יִדְעַת

יִדַּע

יִדְעַתָּא

יִדְעַתִּין

יִדְעַתִּין

יִדְעַתָּא

יִדְעוּ

יִדְעַתִּין

יִדְעַתִּין

יִדְעַנָּא

Passiuum.

אַתְּיִדְעַת

אַתְּיִדַּע

אַתְּיִדְעַתָּא

אַתְּיִדְעַתִּין

אַתְּיִדְעַתִּין

אַתְּיִדְעַתָּא

אַתְּיִדְעוּ

אַתְּיִדְעַתִּין

אַתְּיִדְעַתִּין

אַתְּיִדְעַנָּא

Benoni.

נַחַתִּין

נַחַתָּא

נַחַתִּין

נַחַת

יִדְעִין

יִדְעַתָּא

יִדְעִין

יִדַּע

Passiuum.

מַתְּחַתִּין

מַתְּחַתָּא

מַתְּחַתִּין

מַתְּחַת

מַתְּיִדְעִין

מַתְּיִדְעַתָּא

מַתְּיִדְעִין

מַתְּיִדַּע



Esr. 4. τὸ βλάψαι τοὺς βασιλεῖς.

*Thalmudicè,*

תִּתְקַוֵּי אֲשֶׁר־יִהְיֶה

*Futurum.*

*Aetivum.*

אֲתִקַּו יִתְקַן תִּתְקַן תִּתְקַן

תִּתְקַן יִתְקַן תִּתְקַן תִּתְקַן

*Passivum.*

Analogicè formari potest, אֲתִקַּו יִתְקַן, cùm Arabicè dicatur, *אֲנֻל, יִנֹּל*, atque alia eodem modo.

Veteres he in medio seruant aliquãdo, *יִהְיֶה שָׁפַל* Dan. 7. *תִּהְיֶה שָׁפַח*, Esr. 4.

*De secundo verborum ordine, in quibus prima radicalis Nun vel Iod cadit.*

Vt apud Hebræos quædam sunt *חֲסִרֵי פֶה יוֹד*, sic plurima apud Chaldæos, quorum iod absorbetur per daghes, vt, *יִכַּל*, fut. *יִכַּל* quanquam pro daghès forti aliquando interuenit nun *ἐπενηρητικῶς*, vt *יִרַע*, fut. *יִרַע*. Cæterum quæ incipiuntur à nun, ipsum, præter admodum pauca, perdere solent, *יִפַּל*, fut. *יִפַּל*.

*Paradigma præt. AET.*

נִחַתְתָּ

נִחַתְתָּ

נִחַתְתִּי

נִחַתְתִּי

נִחַתְתָּ

נִחַתְתָּ

נִחַתְתֶּם

נִחַתְתֶּם

נִחַתְתִּי

נִחַתְתֶּם

*Passiui.*

אֲתִחַתְתָּ

אֲתִחַתְתָּ

אֲתִחַתְתִּי

אֲתִחַתְתִּי





## Futurum.

תחת	תחתין	תחת	יחת	אחת	Act.
יחתן	תחתון	תחתון	יחתון	נחת	
תדע	תדעין	תדע	ידע	אדע	
ידען	תדעון	תדעון	ידעון	נדע	
תתחת	תתחתין	תתחת	יתחת	אתחת	Pass.
יתחתן	תתחתון	תתחתון	יתחתון	נתחת	

Ante heth puncta parva melius collocantur, vt תחת non תחת Efr. 4.

Usitatissimum est, vt quæ incipiuntur à Iod, epêthesin nun accipiant, אדע, נדע, & reliqua.

Quædam etiam in fine habent sire, vt אפל, אנתן, nonnulla hirek, יתב Dan. 7. à יתב sedit.

## De Paël.

Hæc coniugatio in hoc ordine | lanissima est, quæ paradigma perfectorum perpetuò imitatur, vt nemo etiam volens errare possit, nisi indoctissimus. quæ circa exemplis superfedimus.

## De Aphel.

**H**ÆC coniugatio sæpe primam literam amittit, aliquando retinet.

## Prat.

	אסקת	אסק	Act.
י	אסקת	אסקת	
	אסקא	אסקון	
	אסקתו	אסקו	
	אסקתו	אסקתון	
	אקפת	אקף	

Cæteraquæ eodem modo, illud enim à נסק, hoc à יקר ducitur.

De Compositione.

יָדַע יָדַעַת יָדַעְנָא  
יָדְעִי יָדְעִיתוֹן יָדְעִינוּ

Nam יָדַעַת v̄ sitatissimū est: quanquam in Thargumin scribitur יָדַעְנָא, sed perperam: vt Elias quoque lapsus sit in suo Methurgemán.

Eodem modo passiuā componi possunt.

Peil.

יָדִיעַ יָדִיעִין יָדִיעָא יָדִיעִן

Imperatiuus.

Iod & nun in hoc modo non apparent, nisi perraro.

חַת חָתוּ חָתִי חָתְנָא  
דַּע דָּעוּ דָּעִי דָּעְנָא  
פָּק פָּקוּ פָּקִי פָּקְנָא

A' נָפַק, in quibus malè scribitur vau suréc.

אַתְחַת אַתְחַתִּי אַתְחַתוּ אַתְחַתְנָא  
אַתְדַּע אַתְדַּעוּ אַתְדַּעִי אַתְדַּעְנָא

Infinitiuus.

Actiuus.

מַחַת מַחַתִּי  
מְנַדַּע מְנַדַּעוּ  
מְנַתֵּן מְנַתֵּנוּ

Passiuum.

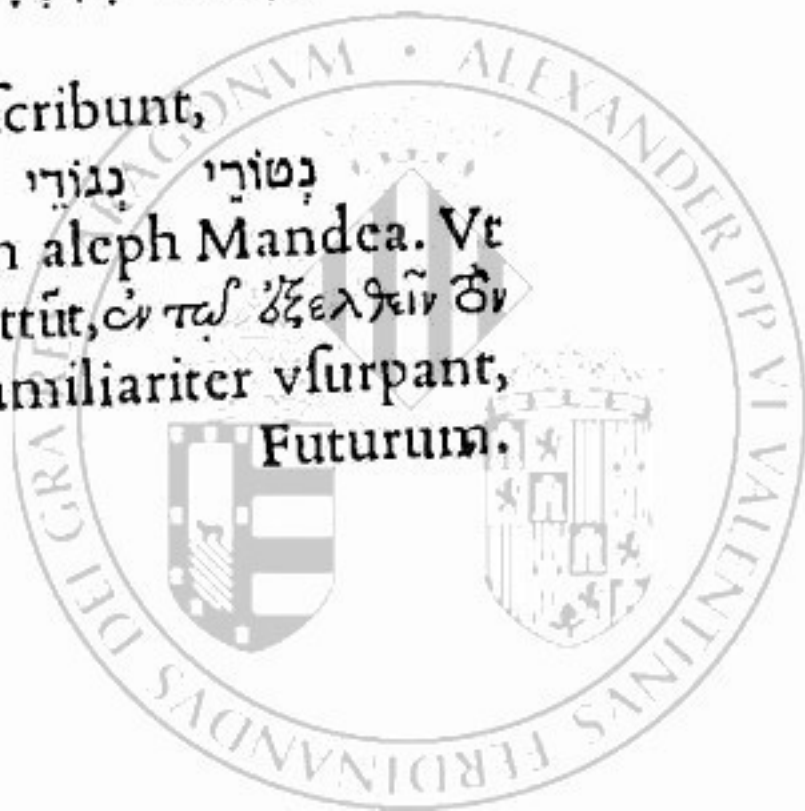
אַתְחַתָּא לְאַתְחַתָּא

Actiua exeunt in pathá.

Thalmudici more perfectorum scribunt,

נְטוּרִי נְטוּרָא

Exod. 23. legitur בְּמִפְקַא דְּשִׁתָּא, cūm aleph Mandea. Vt etiā Græci infinitiui articulos admittūt, ὡς τὰς ἄλλων ὄντων. Quod linguæ vernaculæ familiariter vsurpant, Futurum.



Præteritum Cal.

אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם

אָמַרְתָּ  
אָמַרְתִּי  
אָמַרְתֶּם  
אָמַרְתֵּם

& reliqua, vt אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם  
אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם

Aliquando vertitur Iod in vau quiescens, vt אָמַרְתָּ, אָמַרְתִּי, אָמַרְתֶּם, אָמַרְתֵּם, quod deponens est : quæ facilè per alia tempora variari possunt. Benoni.

אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם	Act.
אָמַרְתָּ	אָמַרְתִּי	אָמַרְתֶּם	אָמַרְתֵּם	Pass.

Compositio.

אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי  
אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם

Peil.

אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם  
אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם

Imperatiuus.

Iod cadit, aleph manet,

אָמַרְתָּ אָמַרְתִּי אָמַרְתֶּם אָמַרְתֵּם

G.ii.





*Passivum.*

מִסְקָת		מִסְקָ
מִסְקָתָ		מִסְקָתָ
	מִסְקָתָ	
מִסְקָתָ		מִסְקָתָ
מִסְקָתָ		מִסְקָתָ
	מִסְקָתָ	

Eodē modo מִסְקָ. Quāquam Daniel dicat מִסְקָתָ, & מִסְקָ.  
*Benoni.*

מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָ	Act.
מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	

Passiua non reperiuntur, sed analogicē formari possunt, מִסְקָ, מִסְקָתָ, מִסְקָתָ.

Efr. 4. in regimine, מִסְקָתָ, & 6. מִסְקָתָ.

*Imperatiuus.*

מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָ
----------	----------	----------	--------

*Infinitiuus.*

מִסְקָתָ	מִסְקָתָ
מִסְקָתָ	מִסְקָתָ

Efr. 4. מִסְקָתָ in regimine.

Passiua ἀγγεῖα.

*Futurum.*

מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	Act.
מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	
			&c. מִסְקָתָ	מִסְקָתָ	Pass.

Efr. 4. מִסְקָתָ, & 4. מִסְקָתָ, quod falso pro passiuo accipit R. Salomo.

*De Tertio Verborum ordine, in quo prima quiescit.*

**H**ic ordo quædam ab Aleph, quædam à Iod incipientia cōplectitur, quæ nos separatim explicabimus.



quod est passivæ vocis paël. si quis tamen velit, est huiusmodi.

## Paradigma.

יִבְּשֵׁת		יִבֵּשׁ
יִבְּשֵׁתָ		יִבְּשֵׁתָ
	יִבְּשֵׁת	
יִבְּשֵׁא		יִבְּשׂוּ
יִבְּשֵׁתוּ		יִבְּשֵׁתוּ
	יִבְּשֵׁא	
הִתְיַבְּשֵׁת		הִתְיַבֵּשׁ

Et cætera, vt dictum est in perfectis.

## Aphel.

Coniugatio tertia quiescentium Pe Aleph, vel Iod.

**Q**uæ ab aleph incipiuntur, quiescunt sæpe in vau holem, אָבַד, הוֹבֵד, & Syriacè habēt Iod mobile, אִבַּל, אִיבַל. eadē ratione mutantur, quæ à Iod incipiunt, vt יִרַע, אִינַק, יִנַק, הוֹרַע.

## Paradigma.

הוֹסֵפֶת vel הוֹסֵפֶת		הוֹסֵף
הוֹסֵפֶתָ		הוֹסֵפֶתָ
	הוֹסֵפֶת	
הוֹסֵפֶא		הוֹסֵפוּ
הוֹסֵפֶתוּ		הוֹסֵפֶתוּ
	הוֹסֵפֶא	
הוֹסֵפֶת		הוֹסֵף
הוֹסֵפֶתָ		הוֹסֵפֶתָ
	הוֹסֵפֶת	
הוֹסֵפֶא		הוֹסֵפוּ
הוֹסֵפֶתוּ		הוֹסֵפֶתוּ
	הוֹסֵפֶא	

Pass.

G.iii.



הב הבו הכי הכנא  
 אתיהב אתיהבו אתיהבי אתיהכנא

Forma frequens est cum quibus, אכל, & cum si-  
 re aliquando, אול, quod Esra 5. scribitur אול propter  
 maccaph.

*Thalmudicè,*

זל זלו זלי זלנא

Cadente aleph, quod apud Arabes fit semper, קל ede,  
 חל cape: pro אכל & אחר.

*Infinitivus.*

Act. מאמר למאמר  
 מירת למירת

Syriacè למימר, & Thalmudicè לימא, apud Rabbi-  
 nos לומר.

Pass. אתיהבא לאתיהבא

*Futurum.*

אמר יאמר תאמר תאמרין תאמר  
 נאמר יאמרון תאמרון תאמרן יאמרן  
 אהב יאהב &c.

Pass. אתיהב יתיהב תתיהב תתיהבין תתיהב  
 נתיהב יתיהבון תתיהבון תתיהבן יתיהבן

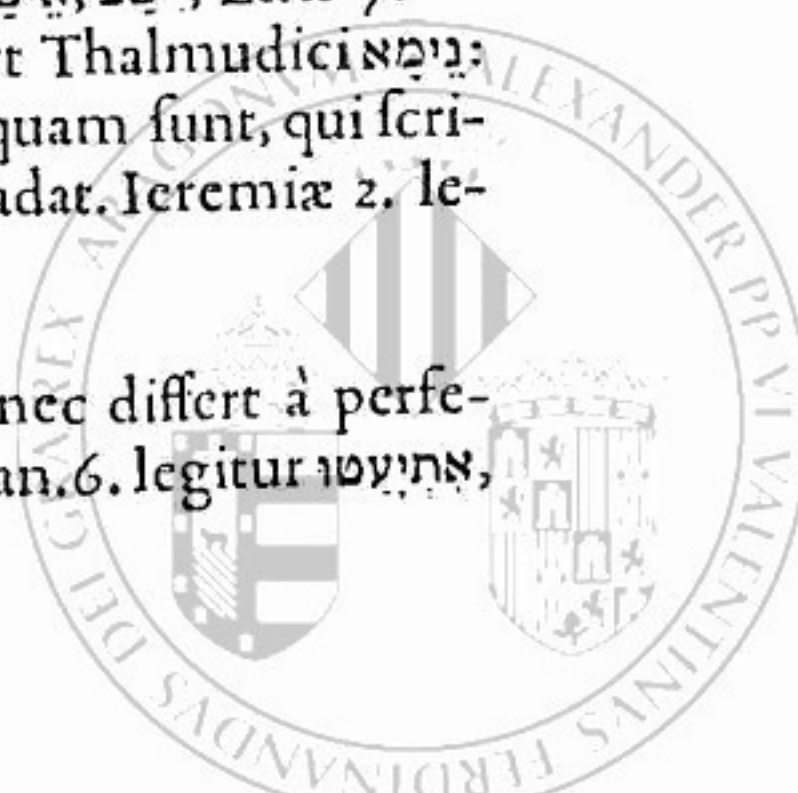
יאכל אכל, nam illud habet אכל ab אכל, Differet ergo  
 hoc אכל, יכל.

Quaedam quiescunt in Iod sire, איתב, איתב, Esra 7.

Syri pro aleph scribunt Iod, ימר, vt Thalmudici נימא;  
 Sic ייב, & alia multa, vt יילף. Quanquam sunt, qui scri-  
 bendum autumant, ילף, vt aleph cadat. Jeremia 2. le-  
 gitur תולוי, quod Syriacè quiescit.

*Paël.*

Coniugatio hæc planissima est, nec differt à perfe-  
 ctis. quare exēplis supersedimus. Dan. 6. legitur איתעטו,





שְׁמַח

שְׁמַח  
שְׁמַחֵןשְׁמוּ  
שְׁמַחוּן

שְׁמַנָּא

אַתְשַׁמַּת

אַתְשַׁם Pass.

Et cætera præfixa syllaba אֶתְ.

Prima sing. habet segol, pro hire, vt sit Barytona.

Sic סִיב, מִיַּת, quæ nunquam mutant Iod hirec.

*Benoni.*

In hoc participio apparet aleph mobile, &amp; in pl. Iod.

שְׂאֵם שְׂיַמִּין שְׂיַמָּא שְׂיַמֵּן

Quanquam Thalmudici semper scribunt Iod,

עֵיל עֵילוּן עֵילָא עֵילוּן

Apud Danielelem semper scribitur aleph, vt דְּאֶרִין, וְאֶעִין, sed Masoritæ præcipiunt legendum Iod. Vnum tamen reperimus cum aleph, קְאָמִיָּא, Dan. 7. quod potius nomen esse videtur.

*Passiuum.*

מְתַשַּׁם מְתַשְׁמִין מְתַשְׁמָא מְתַשְׁמַן

*De Peil Participio.*

שִׁים שְׂיַמִּין שְׂיַמָּא שְׂיַמֵּן

Dan. 5. legitur שְׁמַת, quod facile coniugari potest.

*Infinitiuus.*

אַתְ. מְשַׁם לְמַשַּׁם

Pass. אַתְשַׁמָּא לְאַתְשַׁמָּא

Thalmudicè לשׁוּלֵי, אֶשְׂאֵל.

*Imperatiuus.*

שִׁים שְׂיַמִּין שְׂיַמָּא שְׂיַמֵּן

תּוּב תּוּבוּן תּוּבָא תּוּבוּן

Pass. אַתְדֵן אַתְדֵנוּ אַתְדֵנָא אַתְדֵנוּ

Syriacè dicitur etiam דְּאִינוּ iudicate.

Aliquando legitur Iod fixe, vt **היכל** Efr. 5.

In vno aleph in Iod migrat , **אמן** , **הימן** , **הימן** , pro **הימן** Hebraico.

*Benoni.*

**מוֹבֵר**    **מוֹבְרִין**    **מוֹבְרָא**    **מוֹבְרָן**

Quanquam Babylonii libenter retinent ה, vt **מְהוֹרַע**.  
Dan. 2. legitur **מְהִימָן** , quod passium participium est,  
vt **נְאֻמָּן** Hebræorum.

Apud Syros aleph in Iod quiescit, vt

**מִירָךְ**    **מִירְכִין**    **מִירְכָא**    **מִירְכָן**

Nam etiam Prouerb. 17. legitur **מִזִּין** pro **מִזִּין**.  
Participium passium analogicè est **מוֹבֵר**.

*Infinitiuus.*

**אוֹסְפָא**    **אוֹסְפָא**  
**לְאוֹסְפָא**    **לְהוֹבְרָא**

Passium **אוֹסְפָא** est.

*Imperatiuus.*

**אוֹסֵף**    **אוֹסְפוּ**    **אוֹסְפִי**    **אוֹסְפָנָא**

*Futurum.*

**אוֹסֵף**    **יוֹסֵף**    **תוֹסֵף**    **תוֹסְפִין**    **תוֹסֵף**  
**נוֹסֵף**    **יוֹסְפוּ**    **תוֹסְפוּ**    **תוֹסְפִין**    **יוֹסְפִין**

Aliquando retinetur he, **אֶהוֹבֵר** , **אֶהוֹרַע** , nonnunquam etiam mouetur aleph , **אֶהוֹבֵר** , **אֶהוֹרַע** , Psal. 5. quod non videtur inuitandum.

Passiua vox non vsurpatur à scriptoribus.

De Quarto verborum ordine, in quibus media quiescit.

**Q**uiescunt pleraque omnia in canes , & quædam in Iod fixe, vt **בַּת** , **בֵּית** , **סִיב** , **מִית** , **קָם** , & **בַּת** .

*Paradigma.*

**שָׁמַת**  
**שָׁמַת**



*Infinitivus.*

Et Syriacè לקימא, vt dictum est.

*Futurum.*

תְּקִים	תְּקִימִין	תְּקִים	יְקִים	אֲקִים	Act.
יְקִימִין	תְּקִימִין	תְּקִימִין	יְקִימִין	נְקִים	
תְּתַקִּים	תְּתַקִּימִין	תְּתַקִּים	יְתַקִּים	אֲתַקִּים	
יְתַקִּימִין	תְּתַקִּימִין	תְּתַקִּימִין	יְתַקִּימִין	נְתַקִּים	

*Aphél.*

Nullus ordo in Aphél ostendit Iod in medio, nisi hîc, quod fit quietis indicandæ causa.

*Præteritum.*

אֲקִימַת		אֲקִים	Act.
אֲקִימַת		אֲקִימַת	
	אֲקִימַת		
אֲקִימַנָּא		אֲקִימו	
אֲקִימַתִּין		אֲקִימַתִּין	
	אֲקִימַנָּא		
אֲקִימַת		אֲקִים	Pass.
אֲקִימַת		אֲקִימַת	
	אֲקִימַת		
אֲקִימַנָּא		אֲקִימו	
אֲקִימַתִּין		אֲקִימַתִּין	
	אֲקִימַנָּא		

Syri seruant in his formam quiescētium lamed Iod, vt אוקים, Thalmudicè, אוקי.

*Participium.*

מְקִימִין	מְקִיבָּא	מְקִימִין	מְקִים
-----------	-----------	-----------	--------

Et cum he, מְהִקִּים.

Passiua forma exoleta est.

H.i.





*Futurum.*

אָשׁוּם	יָשׁוּם	תְּשׁוּם	תְּשׁוּמִין	תְּשׁוּם
נָשׁוּם	יְשׁוּמוּן	תְּשׁוּמוֹן	תְּשׁוּמוֹן	יְשׁוּמוֹן
אֲתָשֶׁם	יִתְשֶׁם	תִּתְשֶׁם	תִּתְשַׁכּוּן	תִּתְשֶׁם
נִתְשֶׁם	יִתְשַׁמוּן	תִּתְשַׁמוּן	תִּתְשַׁמוּן	יִתְשַׁמוּן

Euphoniae gratia comes vertitur in hirec in passiva voce, quanquam aliquando scribitur semper comes, ut תְּתַדַּשׁ Efa. 24. ut יִתְדַּשׁ Efr. 5. quod huius temporis ac formae esse videtur.

*Paël.*

HAEC coniugatio habet Iod mobile, præter pauca quadrata, ut מְרוֹמֵם Dan. 4. & הִתְרוֹמְמָתָּ 5. quae formam Hebraicam referunt.

*Paradigma.*

*Præter.*

קִימַת		קִימָה	Act.
קִימַתְּ		קִימַתְּ	
	קִימַתְּ		
קִימָה		קִימוּ	
קִימַתּוּ		קִימַתּוּ	
	קִימַנָה		
אֲתִקְיֹמַתְּ		אֲתִקְיֹמָה	Pass.

Et cætera eodem modo.

*Benoni.*

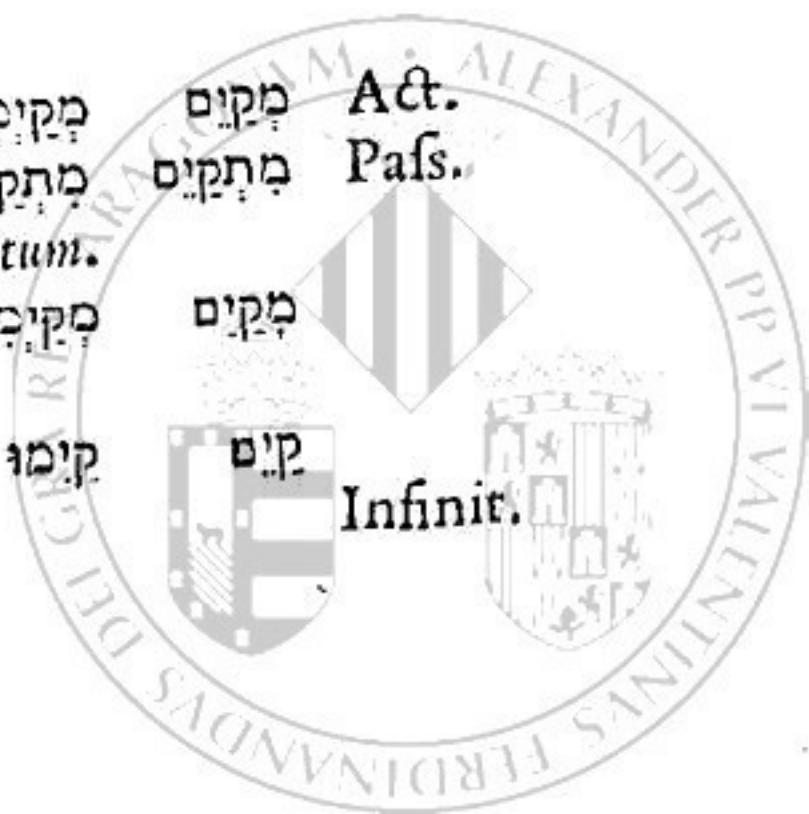
מְקִימוּן	מְקִימָה	מְקִימוּן	Act.
מִתְקִימוּן	מִתְקִימָה	מִתְקִימוּן	Pass.

*Participium Præteritum.*

מְקִימוּן	מְקִימָה	מְקִימוּן
-----------	----------	-----------

*Imperatiuus.*

קִימוּ	קִימִי	קִימַנָה
--------	--------	----------



*De Verbis Quinti ordinis, quæ in tertia radicali quiescunt.*

**E**A partim in he vel aleph, partim in Iod exeunt. Ante  $\eta$  semper scribitur comes, ante aleph Babylonicè fire, Syriacè camés, כַּעַה, כַּמַּא, כַּרַא, כַּרַי. legitur tamen in Daniele הוּא, pro הוּה.

*Præteritum.*

כַּנַת		כַּנָה	
כַּנִית		כַּנִית	
	כַּנִית		
כַּנָאָה		כַּנּו	
כַּנִיתַן		כַּנִיתַן	
	כַּנִינָא		
אַתְכַנִית		אַתְכַנִי	Pass.
אַתְכַנִית		אַתְכַנִית	
	אַתְכַנִית		
אַתְכַנִיה		אַתְכַנִיו	
אַתְכַנִיתַן		אַתְכַנִיתַן	
	אַתְכַנִינָא		

*Adnotationes.*

Tertia fœm. sing. actiua desinit in camés, vt ostendatur quies: passiuua in patha, quoniam Iod mouetur. quæ habent aleph, id seruant, מְלֵאח Dan. 2. & quæ desinunt in Iod, hanc formam habent, חַרִית: Dan. 7. אַתְכַרִית. Secunda singularis habet hanc formam aliquando, חוּת Dan. 3. aliquando hanc, חוּתָה cum paragoge Dan. 2. & in pausa חוּתָה 2. eiusdem. Ego formam propriam esse puto, חוּתָה, vt differat à prima: quæ forma Arabibus familiaris est, מְשִׁיתָ, ambulasti. sed dicamus, vt Dan. כַּנַת, חוּת.

Tertia plu. masculina semper exeunt in vau holem, præter ea, quæ quiescunt in Iod, quæ exeunt in יו, vt חַרִי, חַרִיו, sic שַׁרִי, שַׁרִיו, quæ scribuntur sine punctis cum aleph,

*Infinitivus.*

אַקַמַּא לְאַקַמַּא

*Imperativus.*

אַקִים אַקִימוּ אַקִימי אַקִימְנָא

Esa. 32. legitur אַצִיְתָא pro secunda plurali form.

*Futurum.*

אַקִים יָקִים תָּקִים תְּקִימוּן תְּקִימוּן תְּקִימוּן

נְקִים יְקִימוּן תְּקִימוּן תְּקִימוּן יְקִימוּן יְקִימוּן

Efra 4. יְחִיטוּ, quod est sine nun, & 6. יְהִיבוּן Dan. 2. legitur תְּסִיף.

Forma passiva non legitur, quæ tamen analogicè formari potest, אַקִים.

*De Quadratis.*

Facilè coniugari possunt, hoc modo,

רוֹמַמַּת

רוֹמַמַּת

רוֹמַמַּת

רוֹמַמַּא

רוֹמַמַּתוּן

רוֹמַמַּנָא

רוֹמַם

רוֹמַמַּת

רוֹמַמוּ

רוֹמַמַּתוּן

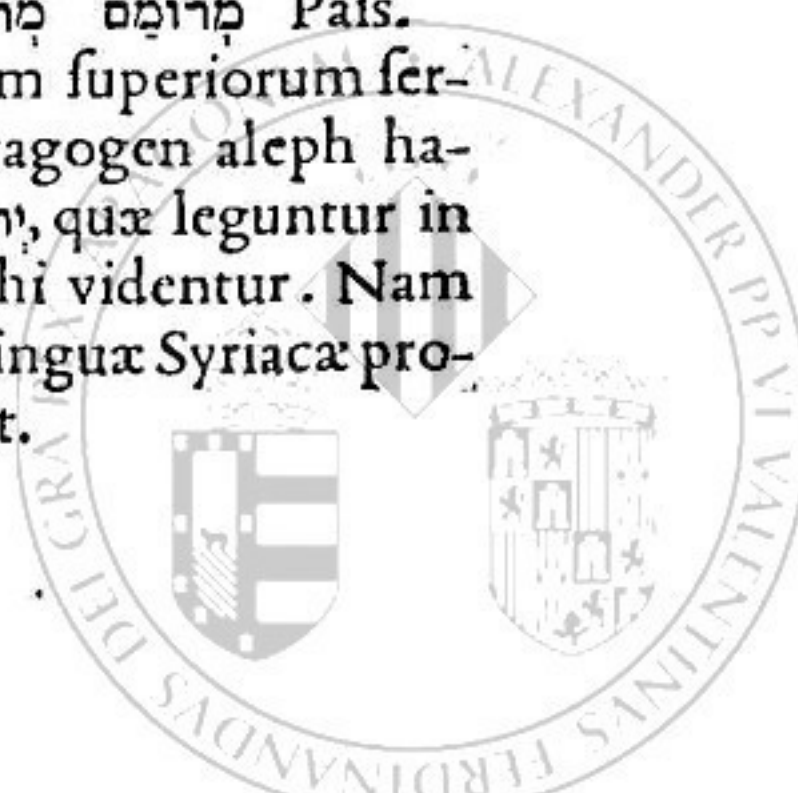
Sic הִתְרוֹמַם & reliqua.

*Benoni.*

אַקִימוּן אַקִימוּן אַקִימוּן Act.

אַקִימוּן אַקִימוּן אַקִימוּן Pass.

Cætera facillima sunt, si analogiam superiorum serues. אַרְוַעָא exultabimus Psal. 21. paragogen aleph habet. Sed אֲתַרְוַם, & יְתַרְוַם, atque יְרוֹרַם, quæ leguntur in Psalterii paraphraste, adulterina mihi videntur. Nam ille author nō satis tenuisse videtur linguæ Syriacæ proprietatem. imitanda itaque non sunt.





אַתְּבִנָּה לְאַתְּבִנָּה Pass.

Syriacè in Iod, לְמִבְּנִי, לְמִמְּנִי.

Vnum legitur cum ה & Iod mobili, לְמִבְּנִי, Efr. 5. & duo sine mem, לְהוּא, quod frequens est, & לְבִנָּה. Efra 5.

Thalmudicè,

לְבִנְיִי לְתַנְיִי.

Imperatiuus.

Vnum cum aleph præfixi, אֶשֶׁת bibe.

Gutturales cum hatch segol, אַתּוּ, חַיִּי. Dan. 2. 3.

אַתְּבִנִּי אַתְּבִנִּי אַתְּבִנִּי אַתְּבִנִּי Pass.

Secunda pl. fœm. definit aliquando in נָה, קָרְנָה, & sing. in aleph, sed rarò sine Iod.

Futurum.

תְּבִנָּה	תְּבִנִּין	תְּבִנָּה	יְבִנָּה	אֲבִנָּה	Act.
יְבִנִּין	תְּבִנִּין	תְּבִנִּין	יְבִנִּין	נְבִנָּה	
תְּבִנָּה	תְּבִנִּין	תְּבִנָּה	יְתְּבִנָּה	אֲתְּבִנָּה	Pass.
יְתְּבִנִּין	תְּבִנִּין	תְּבִנִּין	יְתְּבִנִּין	נְתְּבִנָּה	

Ab אַחֲיִי יַחֲיִי sic אִיהָ, אִיהָ, אִיהָ reperitur, אַחֲיִי יַחֲיִי.

Paël.

○ Mnia exeunt in Iod, & in tertia plu. masc. in vau mobile, hoc modo,

שְׁנִית

שְׁנִי

שְׁנִית

שְׁנִית

שְׁנִית

שְׁנִיָּה

שְׁנִי

שְׁנִיתָן

שְׁנִיתָן

אֲשְׁתֵּי

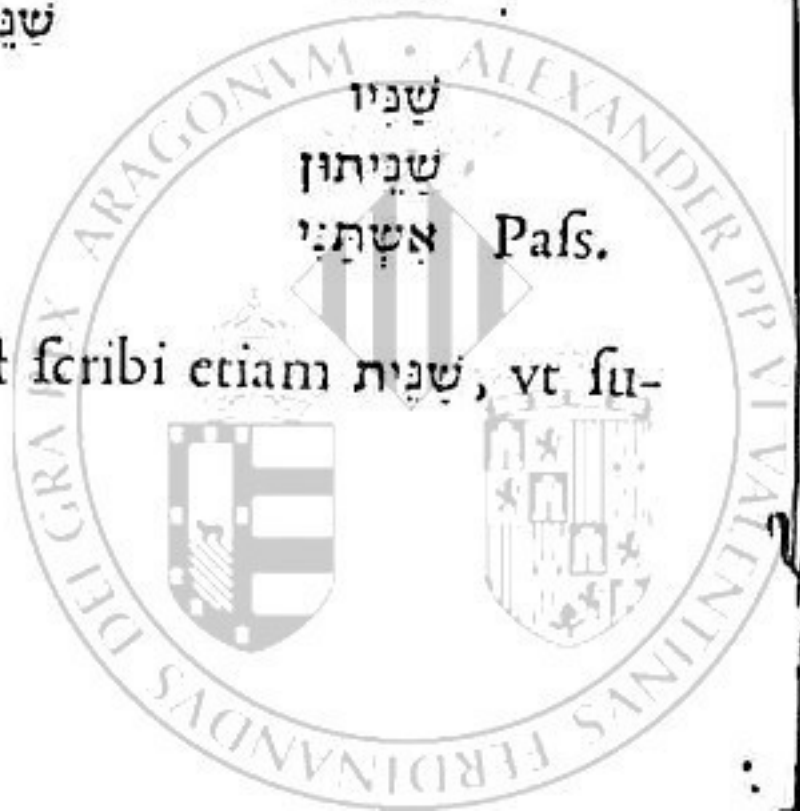
אֲשְׁתֵּי

Pass.

Et reliqua, vt שְׁנִי.

Secunda singularis potest scribi etiam שְׁנִית, vt supra diximus.

H. iii.



שריאו, חריועו. Tertia form. hanc formam habet, cum vltima est Iod, קהיא Gen. 26.

In Thalmud prima singul. definit in אי, vt חוי, vidi, רכאי, חואי, רכאי, icci, quæ scribuntur

Vnum est huius classis apud Dan. 5. cum aleph additio, אשתיו.

Participium.

בנה בנין בניה בבנין  
כתבנה כתבנין כתבניה מתבנין

Aliquando cum aleph, קרא, vel Iod præsertim Syria-  
cè, טעי bibens, שתי errans.

Dan. 5. משתרון, Nam semper Iod mobile est.

Peil.

בני בבנין בניה בבנין

Dan. 3. שרין legimus. Præterea בנה Esra 5. edificatur.  
& קרי lectum fuit, 4.

Dan. 2. גלי & גלי reuelatum fuit. Quæ sunt præterita  
verba ducta à Peil. Nos hoc modo variare possumus,

גלי	גלי
גלית	גלית
	גליו
גליא	גליתון
גליתא	
	גלינא

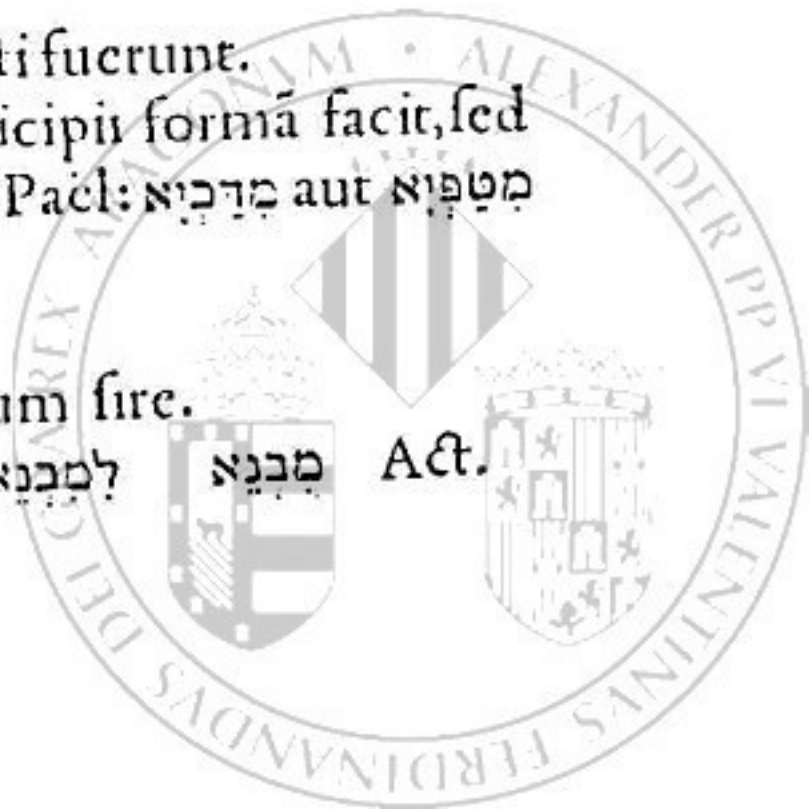
Nam Dan. 3. legimus רכיו iniecti fuerunt.

Munsterus alteram passivi participii formam facit, sed  
perperam, נא מעקיא & מנליא sunt Pacl: מרכיא aut מטפוא  
& מטשיא Cal.

Infinitiuus.

Definit ferè semper in aleph cum sire.

למבנה מבנה אלת.



Passiua vox hoc modo analogicè formari potest אגלי, & cætera.

Dan. 5. & 7. legimus הקרינו cum segol.

*Participium.*

מגלא מגלון מגליא מגלון

Dan. 2. retinet he, מהערה, מהשגא.

Syri scribunt cum Iod, מגלי.

Reperitur etiam מהא, pro מהיא viuificans. Dan. 5.

Passiua vox non est in vsu.

*Infinitiuus.*

Babylonicè, לאגליה אגליה

Syriacè, לאגלאה אגלאה

Thalmudicè, לאגלויי אגלויי

● Dan. 5. syntactice legitur אחוית.

*Imperatiuus.*

אגלינא אגליא אגלו אגלי

*Futurum.*

תגלא תגלון תגלא יגלא אגלא Act.

יגלון תגלון תגלון יגלון נגלא Pass.

Syriacè definit in Iod, אשגיי.

Legimus etiam Dan. 2. 3. נהחיה, & תהחון, & 7. יהעדון, & יהשגא. Vt Efr. 6. יהחיה.

Passiua vox non recipitur.

*De Sexto verborum ordine, in quo sunt geminantia Aain.*

**H**Anc verborum classem quo consilio omiserit Munsterus, non video, cum necessaria sit, & multa verba habeat. Sed ipse eam cum quiescentibus Lamed, vel Aain confudit.

Nos utpote in re difficili diligenter atque accuratè multa exempla contulimus, atque analogia seruata hoc modo coniunganda esse deprehendimus.



*Participium.*

מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה	Act.
מְתַשְׁנֶה	מְתַשְׁנֶה	מְתַשְׁנֶה	מְתַשְׁנֶה	Pass.

Syriacè definunt in Iod מְשַׁנֵּה, מְתַשְׁנֶה.

*Part. Præteriti.*

מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה	מְשַׁנֵּה
-----------	-----------	-----------	-----------

Habet in fine comes, vt actiuum fire.

*Infinitiuus.*

שִׁנֵּה	לְשַׁנֵּה
---------	-----------

Et Syriacè,

שִׁנֵּה	לְשַׁנֵּה
---------	-----------

Thalmudicè,

שִׁנֵּה	לְשַׁנֵּה	Pass.
אֲתַשְׁנֶה	לְאֲתַשְׁנֶה	

*Imperatiuus.*

שִׁנֵּה	שִׁנֵּה	שִׁנֵּה	שִׁנֵּה	Act.
אֲתַשְׁנֶה	אֲתַשְׁנֶה	אֲתַשְׁנֶה	אֲתַשְׁנֶה	Pass.

Esra 6. legitur מְשַׁנֵּה, Et Gen. 37. חָזַן, Et 44. וְשָׁן.

*Futurum.*

אֲשַׁנֵּה	יִשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה
נִשַּׁנֵּה	יִשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה	תִּשַּׁנֵּה

Rarò scribitur dages, cùm seua quiescit.

אֲשַׁנֵּה	Pass.
-----------	-------

Et reliqua.

*Coniugatio Aphel.*

Definit perpetuò in hirec magnum.

אֲגִלִּית	
אֲגִלִּית	
	אֲגִלִּית
אֲגִלִּיָּה	
אֲגִלִּיתוֹ	
	אֲגִלִּיָּה



Aphél.

Præteritum.

אַדְקַת

אַדְקַתְּ

אַדְקֵא

אַדְקַתּוֹ

אַדְק

אַדְקַתְּ

אַדְקוֹ

אַדְקַתּוֹ

אַדְקַנָּא

Passivum analogicè אַדְק, vt אַדְק אַפְּדֵל apud Danielelem.

Nonnunquã interponitur nun epentheticõs, vt אַדְקֵל.

Benoni.

מְדַקוֹ

מְדַקֵּא

מְדַקִּין

מְדַק

Dan.2. מְדַקֵּא cum he.

Infinitivus.

לְאַדְקֵא

אַדְקֵא

Vel אַדְקֵא, vt אַדְקֵל in Daniele. &amp; אַדְקֵל.

Imperativus.

אַדְקַנָּא

אַדְקֵי

אַדְקוֹ

אַדְק

Vel אַדְקֵל, vt אַדְקֵל.

Futurum.

תְּדַק

תְּדַקִּין

תְּדַק

יְדַק

אַדְק

Act.

יְדַקוֹ

תְּדַקוֹ

תְּדַקוֹ

יְדַקוֹ

נְדַק

Pass.

Reperiuntur quædam more perfectorum, vt Dan.3.

תְּטַל.

De septimo verborum ordine, quæ in extremis quiescunt.

**D**ividuntur eiusmodi verba in duas partes. Nam in quibusdam prima decidua est, in aliis quæta, in omnibus ultima quiescit.

Paradigmata.

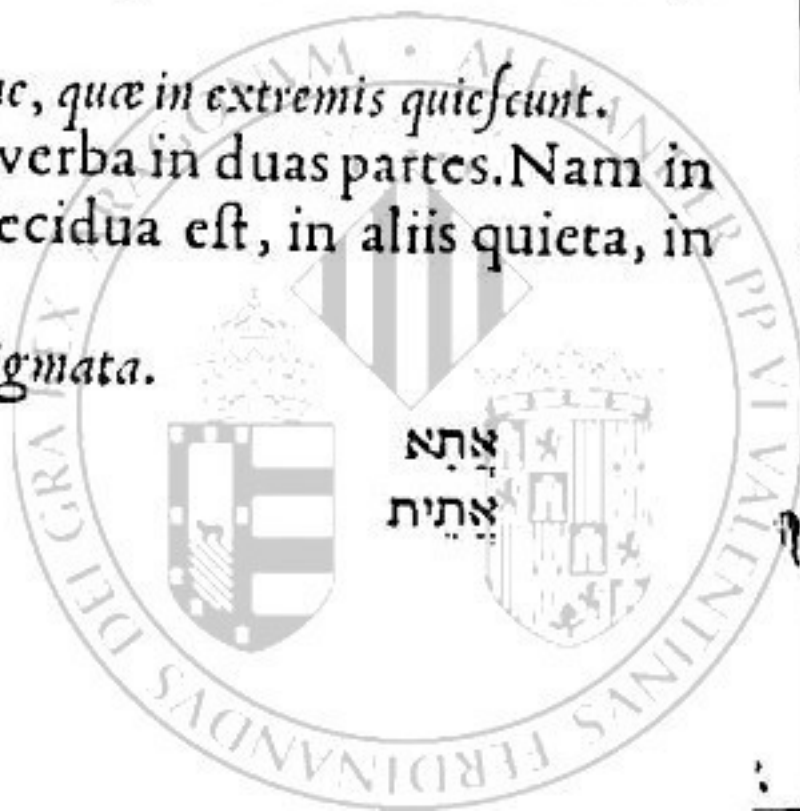
אַתְתָּ

אַתְתִּי

I.i.

אַתְתָּ

אַתְתִּי



Præt.

דקת  
דקת

דק  
דקת

דקת

דקו  
דקתו

דקא  
דקתו

דקנא  
Pass.

אתרק

אתרקת

Et cætera, vt in דק.

Benoni.

דקו  
מתרקו

דקא  
מתרקא  
Peil.

דקין  
מתרקין

דק  
בתרק

Act.  
Pass.

דקינן

דקינא  
Infinitiuus.

דקינן  
למדק.

דקין

מדק

Vt מעלי In Dan. legitur מתן.

אתרק Pass.

Imperatiuus.

דקנא

דקי

דקו

דק

Futurum.

תרק  
ידקו

תרקין  
תרקו

תרק

ידק  
ידקו

ארק  
נדק

In Dan. 2. legitur תרע propter Res.

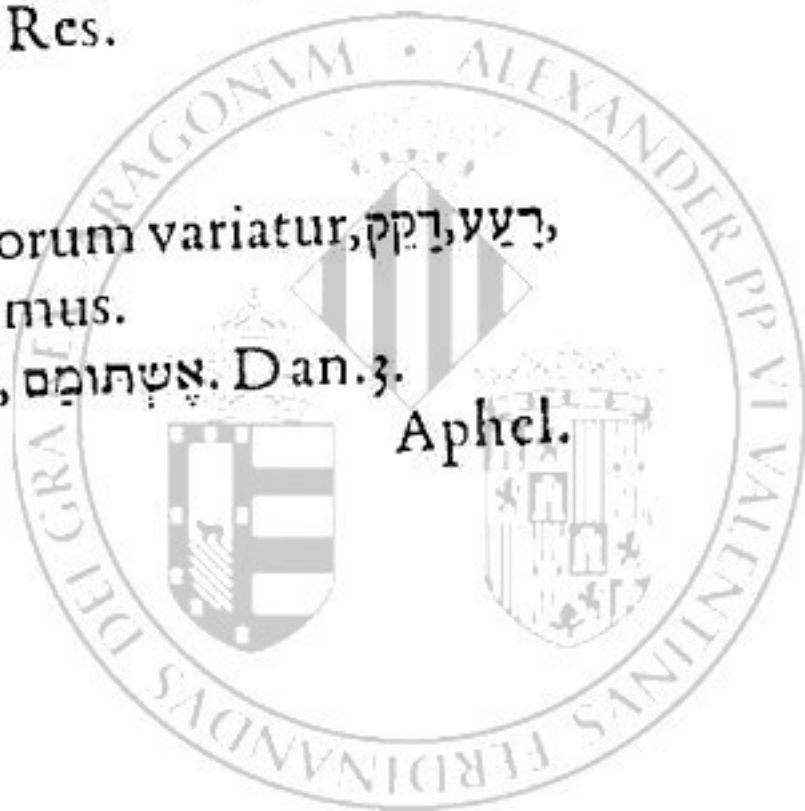
Pass. ארק, & reliqua similiter.

Paël.

Hæc coniugatio more perfectorum variatur, רעע, רעק, רעק, quamobrem exemplis supersedemus.

Sunt etiam quædam quadrata, אשתומם. Dan. 3.

Aphel.





אָתָּמָא יָתָּמָא Pass.

Et cætera, vt אָתָּמָא.

Coniugatio Paël in hoc ordine rara est, potest tamen facile coniugari, vt

נְבִית	נְבִי
אֲתַנְבִית	אֲתַנְבִי

More quiescentium lamed, vt diximus.

Coniugatio Hiphil.

In hac aleph vertitur in Iod mobile,

אִתִּית	אִתִּי
אִתִּית	אִתִּית
	אִתִּית
אִתִּיאַה	אִתִּיו
אִתִּיתִין	אִתִּיתוּן
	אִתִּינָא
הִתִּית	הִתִּי Pass.
הִתִּיאַה	הִתִּיו
הִתִּיתִין	הִתִּיתוּן
	הִתִּינָא

Dan.6. scribitur, הִתִּית, sed sire scribendum puto.

Benoni.

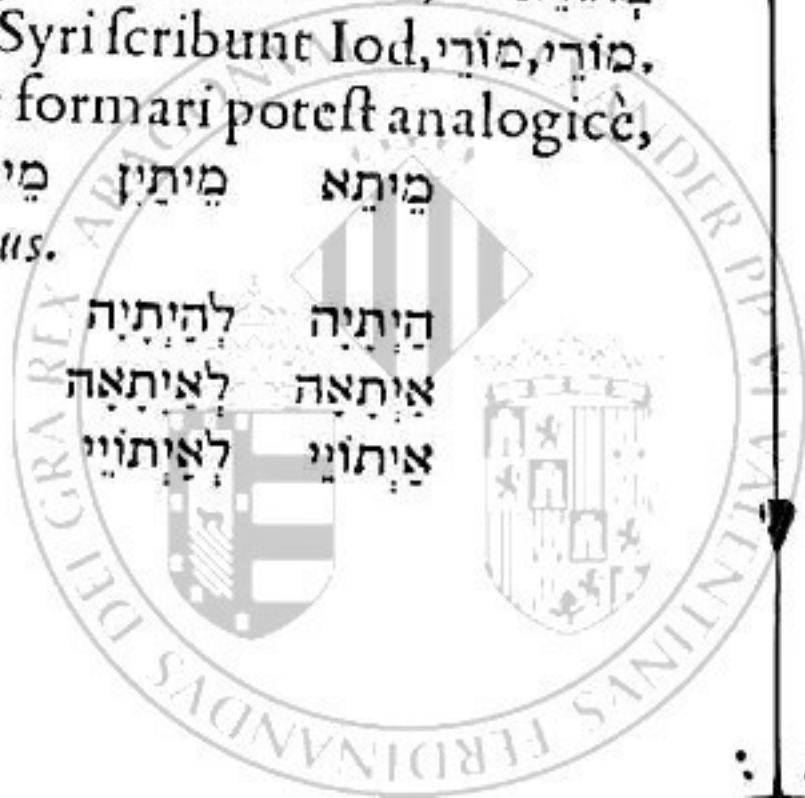
אִתִּיאַה אִתִּיו אִתִּיתִין אִתִּיתוּן  
 Aliquando reperitur i, in quiescentibus Iod, vt אִתִּיאַה  
 Dan.2.&6. מִוִּרְאֵי מִוִּרְאֵי. quanquam Syri scribunt Iod, מִוִּרְאֵי מִוִּרְאֵי.  
 Passiuâ vocē non legi, quæ formari potest analogicè,

מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי
מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי	מִוִּרְאֵי

Infinitiuus.

Babylonicè,  
 Syriacè,  
 Thalmudicè.

I.ii.



אֶתִּית

אֶתָּא  
אֶתִּיתוֹן

אֶתּוּ  
אֶתִּיתוֹן

אֶתִּינָא

אֶתִּסִּית  
אֶתִּסִּית

אֶתִּסִּי Pafs.  
אֶתִּסִּית

אֶתִּסִּית

אֶתִּסִּיָּא  
אֶתִּסִּיתוֹן

אֶתִּסִּי  
אֶתִּסִּיתוֹן

אֶתִּסִּינָא

Ab אֶתָּא curavit. Sic נָדִי formari potest.

Benoni.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא Act.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא Pafs.

Aleph quiescit in fire in aetiva voce.

Peil.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא

Nam Dan. 3. legimus אֶתָּא, quod proculdubio Peil est.

Infinitivus.

Babylonicè, אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא Act.

Syriacè, אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא

Thalmudicè. אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא Pafs.

Imperativus.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא  
Thalmudici tollunt aleph אֶתָּא veni.

Futurum.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא Act.

אֶתָּא אֶתִּי אֶתִּי אֶתָּא

Syri pro aleph ponunt Iod, אֶתִּי אֶתִּי אֶתִּי אֶתִּי.



*Infinitivus.*

	פְּרַנְסָא	לְפַרְנָסָא	
<i>Thalmudicè,</i>	פְּרַנְסִי	לְפַרְנָסִי	
		אֲתַפְרַנְסָא	Pass.

*Imperativus.*

פְּרַנְסָנָא	פְּרַנְסִי	פְּרַנְסוּ	פְּרַנְס	Act.
			אֲתַפְרַנְס	Pass.

*Futurum.*

	אֲפַרְנִים	יִפְרַנִּים	Act.
	אֲתַפְרַנִּים	יִתַפְרַנִּים	Pass.

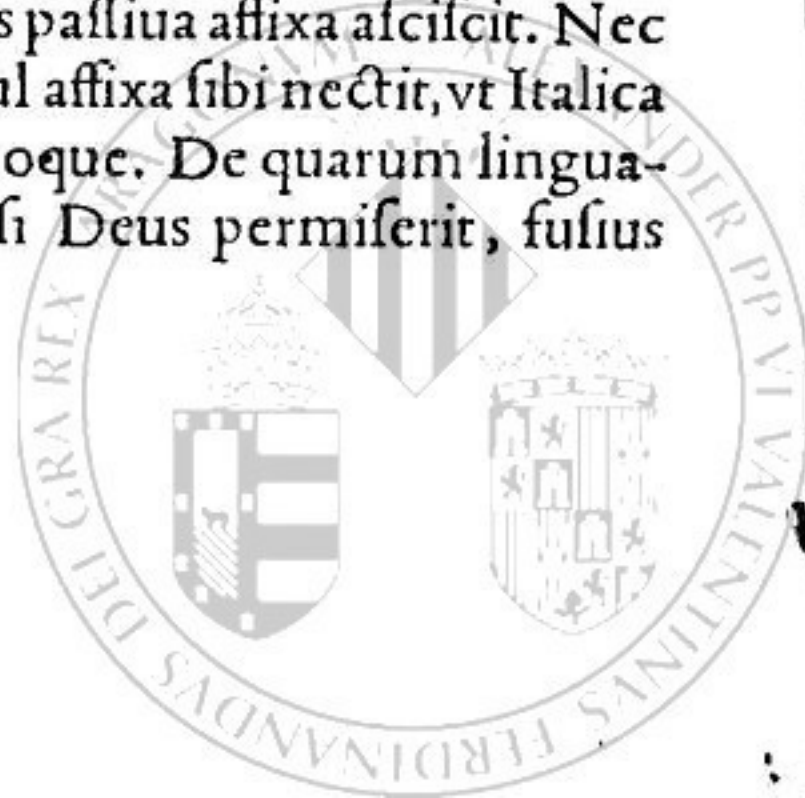
Sunt duo quæ in vltima quiescunt, שְׁלֵהִי & שִׁיִּצִי, quāquam שִׁיִּצִי videtur potius Cal, cūm apud Efram 6. legatur שִׁיִּצִיא absolutum est, quod proculdubio est Peil.

Cætera quadrata hoc modo varianda sunt, vt סוּבַל, & alia eiusmodi, שִׁיִּב, אֲוַחַר.

*De Affixis verborum.*

**R**atio affixorum pronominum, de quorum significatione supra diximus, in linguis vernaculis facile intelligi potest, quanquam Gallica non nisi in imperatiuo ea recipit. Italica certè atque Hispanica in omnibus temporibus & modis passiva affixa asciscit. Nec minus Arabica, quæ duo simul affixa sibi nectit, vt Italica & Hispanica: Aethiopica quoque. De quarum linguarum omnium concordia, si Deus permiserit, fusius scripturi sumus.

I.iii.





Imperatiuus.

אִיתָּא      אִיתִּי      אִיתֵּי      אִיתֵּנָּא

Futurum.

אִיתָּא      יִיתָּא      תִּיתָּא      תִּיתֵּן  
 גִּיתָּא      יִיתֵּן      תִּיתֵּן      תִּיתָּן

Syri scribunt Iod, אִיתִּי.

Passiua vox ἀρσενος.

Quæ à nun incipiuntur, facilè coniugari possunt.  
 vt גִּתָּא, נִתָּא. Fut. אִתָּא. Aphel אִתֵּי, אִתֵּן. Benoni מִתָּא. Et  
 cætera eodem modo.

De octauo verborum ordine, quæ quatuor, vel quinque literis cõstât.

Omnia sunt Paël, & facillimè variantur.

Præteritum.

פִּרְנָסָת	פִּרְנָסָת	פִּרְנָס	Pass.
פִּרְנָסָת		פִּרְנָסָת	
	פִּרְנָסָת		
פִּרְנָסָא		פִּרְנָסוּ	
פִּרְנָסָתוּ		פִּרְנָסָתוּ	
	פִּרְנָסָא		
אֲתִּפְרְנָסָת		אֲתִּפְרְנָס	Pass.
אֲתִּפְרְנָסָת		אֲתִּפְרְנָסָת	
	אֲתִּפְרְנָסָת		
אֲתִּפְרְנָסָא		אֲתִּפְרְנָסוּ	
אֲתִּפְרְנָסָתוּ		אֲתִּפְרְנָסָתוּ	
	אֲתִּפְרְנָסָא		
	Benoni.		

	מִפְרְנָסוּ	מִפְרְנָס	Act.
Paul.	מִתְפְרְנָסוּ	מִתְפְרְנָס	Pass.
	מִפְרְנָסוּ	מִפְרְנָס	



*Affixa cum participiis.*

Referenda sunt ad nomina, de quibus infra dicemus, aliquando tamen cùm actiuam habent significationē, affixa verborum accipiunt, vt מאַפְדִּינוּ perdens eos.

*Affixa cum Imperatiuo.*

כְּתִבּוּן

&amp;c.

Secunda fec-  
mini. nō re-  
cipiūt affixa.

כְּתִב

כְּתִבָּה

כְּתִבִּי

כְּתִבוּ

Sine mutatione acci-  
pit affixa, vt כְּתִבוּהוּ &c.

*Affixa cum Infinitiuo.*

מְכַתֵּב

Cum Lamed & Beth sapissimè, absolutè raró.

*Futurum.*

אֶכְתֵּב

אֶכְתִּיבָה

בִּנָּה

בִּנְךָ

בִּנְךָ

בְּנוֹן

בְּנִין

בְּנִיכּוֹן, vt ישְׂאֵלֶנְכוֹן Esr. 7.

בְּנִין

בְּמִכְתָּבָה

בְּמִכְתָּבִיבָה

בְּמִכְתָּבְךָ

בְּךָ

בְּמִכְתָּבִי &amp; בְּמִכְתָּבִיבִי

בְּמִכְתָּבְהוֹן &amp; בְּנוֹן

בְּנִין &amp; תְּכִיבִין

תְּכִיבּוֹן

בְּנִין

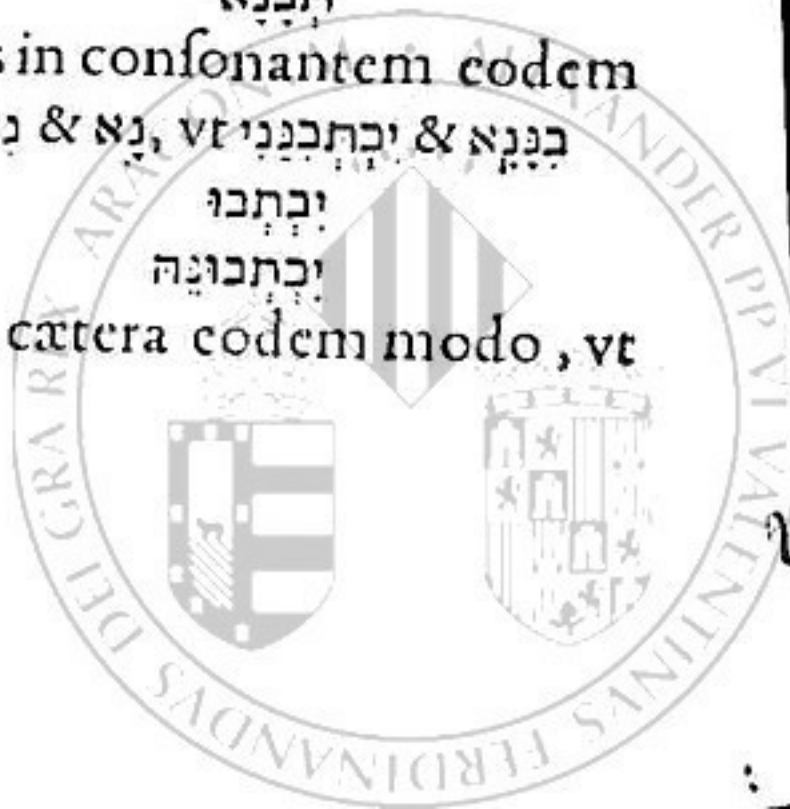
תְּכִיבָה

Cæteræ personæ desinentes in consonantem eodem modo accipiunt, & præterea נִי & נָה, vt יִכְתִּיבִיבִי & יִכְתִּיבָה

יִכְתִּיבִי

יִכְתִּיבָה

Semper nun cum dages, cætera eodem modo, vt supra.



כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבָן  
כְּתוּבוֹנָן  
כְּתוּבוֹנִין  
כְּתוּבָנָא  
כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבָה m.  
כְּתוּבָה f.  
כְּתוּבוֹךְ m.  
כְּתוּבוֹךְ f.  
כְּתוּבוֹנֵי com.  
כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבוֹנָא  
כְּתוּבָה  
כְּתוּבוֹהֵי  
כְּתוּבוֹהֵא  
כְּתוּבוֹ ut

Secunda & tertia fœmina cum secunda masculina conueniunt: & secunda plur. fœm. cum masculina.

כְּתוּבָה mascul.  
כְּתוּבָה fœm.  
כְּתוּבָךְ m.  
כְּתוּבָךְ fœm.  
כְּתוּבוֹנֵי com.  
כְּתוּבוֹן m.  
כְּתוּבָן f.  
כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבָן  
כְּתוּבָנָא

כְּתוּבָה  
כְּתוּבָה  
כְּתוּבָה  
כְּתוּבָתוֹן  
כְּתוּבָתוֹן  
כְּתוּבָתוֹנֵי  
כְּתוּבָתוֹנָא

Prima eadē similiter accipit, & כוּן & כוֹן.

כְּתוּבוֹן  
כְּתוּבָן  
כְּתוּבוֹ  
כְּתוּבוֹ mascul.  
כְּתוּבוֹהֵא fœm.  
כְּתוּבוֹךְ com.  
כְּתוּבוֹנֵי





est, E nominibus quædam sunt masculina, quædam fœminina, alia media. Hebræi sanè & Chaldæi duo tantùm genera, quæ in natura visuntur, recipiunt. Sunt tamen, quæ ἀνά λόγον dicuntur virilia vel muliebria: pauca excipienda, quæ genus variant, כָּן הַיָּמִין הַלְּיָמִין. fœminea pro neutris aliquando accipiuntur, vt הַיָּמִין hoc, טוֹב bonum.

*De numero.*

**N**umeri tres sunt, singularis, dualis, pluralis, sed hac lege, vt dualē ea tantum habeāt, quæ vel natura bina procreauit, vel ratio intelligit, vt קָרָן, קָרָן, ὁ κέρως, τὸ κέρως, יָד, יָד, τὸ χεῖρ, יָד, יָד, שְׁנַיִם biennium. Quæ naturalē dualem habent, ea omnia carent plurali, vt duo semper sint numeri: sed dualia ab arte inuenta plurale non excludunt, שְׁנַיִם שְׁנַיִם שְׁנַיִם.

*De Comparatiuo & Superlatiuo.*

**V**T linguæ vernaculæ (Italicæ, Gallicæ, Hispanicamq; intelligo) cōparatiua prorsus ignorāt & superlatiua, præter admodum pauca, quæ à Latinis mutuuntur: sic Chaldæa cum aliis tribus, vim vtriusque habet, formam ignorat. Quod efficit duabus literis Mem & Beth. Comparatiuum per Mem describitur, יוֹהָנָן חָכִים הוּא מִפֶּטְרוֹ, Iohannes sapientior est Petro. quāquam aliquando additur יָתֵר, vis tamen comparationis est in Mem. Superlatiuum per Beth significant, בְּרִיבְתָא בְּנִשְׂיָא, laudatissima fœminarū, quod nos dicimus, benedicta in mulieribus. Beth enim cum nomine generis superlatiuū facit. לְחָרָא aliquando additur, sed non efficit τὸ ὑπέρθεσιν.

*De formis nominum.*

**E**v m ordinem exponendis nominum formis sequemur, quem in verborum classibus obseruauimus: vt perfecta primū, tum cætera suo quæq; loco collocemus.

De affixis Thalmudicis diximus initio, quæ facile intelligi possunt.

De imperfectis.

Omnia verba cæterarum classium eodem modo affixa asciscunt: nisi quòd quiescentia in vltima hoc pacto, vt lamed paal cum affixis moueatur.

פָּצָא

פָּצִיָּה

פָּצִיָּה

Et reliqua eodem modo, בָּנָהוּ Efr. 5. בְּנִיתָהּ Dan. 4. & בְּמַצְבֵּיהָ, & לְמִוְיָהּ 3. & לְהוֹיָן 5. quanquam communiter dicitur לְהוֹיָן. In futuro tamen non mouetur, vt יְחַוְּבָה Dan. 2. In infinitiuo est בְּמַחְתִּי.

Præterea Infinitiuui omnes Paël & Aphel cum affixis desinunt in וּת, vt לְהַצִּילָהּ Dan. 6. & לְהוֹרְגֶתְנִי, cæteraque simili ratione לְאַסְתִּילְקוֹתָהּ.

Atque hætenus quidem de verbis.

De secunda orationis parte.

**N**omen non tantum habet negocii. Nos, quod ad institutum nostrum attinet, in Substatiuum, Adiectiuum, Gentile, & Numerale diuidimus.

Ignorant Chaldæi in nominibus suis casus, quos articulis indicant: diminutiua non recipiunt. Synthesin non vsurpant, sed idē parathesi efficiunt. Nam אֶתְרִיסָר, & אֶתְרַבָּא, potius parthe sunt, quàm compositiones. Comparatiua & superlatiua circunloquuntur. Ergo de generibus & numeris dicendum: tum exponendæ nominum formæ (inflexionum enim ordinem ac numerum non admittunt.) Postremò regiminis & affixorum ratio explicanda.

De genere.

Aristoteles in Poëtica super nominum generibus sic ait, τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀρρένεα, τὰ δὲ θήλεα, τὰ δὲ μετὰ ξύ. Hoc est,

לְמַלְכָּא	τῷ βασιλῆ.	לְמַלְכֵּינָא	τοῖς βασιλῶσι.
יְתַמְלְכָּא	ὄν βασιλέα.	יְתַמְלְכֵּינָא	τινὲ βασιλῆς.
מְלַכָּא	ὦ βασιλῶ.	מְלַכֵּינָא	ὦ βασιλῆς.
מְמַלְכָּא	ἀπὸ τῆ βασιλεώς.	מְמַלְכֵּינָא	ἀπὸ τῶ βασιλέων.

Absolutè dicitur מְלַכֵּינָא, מְלַךְ.

Forma, vel משקלים nominum perfectorum.

Abf. Emph. Abf. Emphatica.

בְּשָׂרָא	בְּשָׂרָא	אוֹכְלִין	אוֹכְלֵינָא
מְלַךְ	מְלַכָּא	תְּחוּם	תְּחוּמָא
חֵלֶם	חֵלְמָא	נְהוֹר	נְהוֹרָא
טַעַם	טַעַמָּא	מְזוּג	מְזוּגָא
טַעַם		פְּטִיר	פְּטִירָא
כְּתָב	כְּתָבָא	חֲמִיר	חֲמִירָא
כְּהֵן	כְּהֵנָא	יְקִיד	יְקִידָא

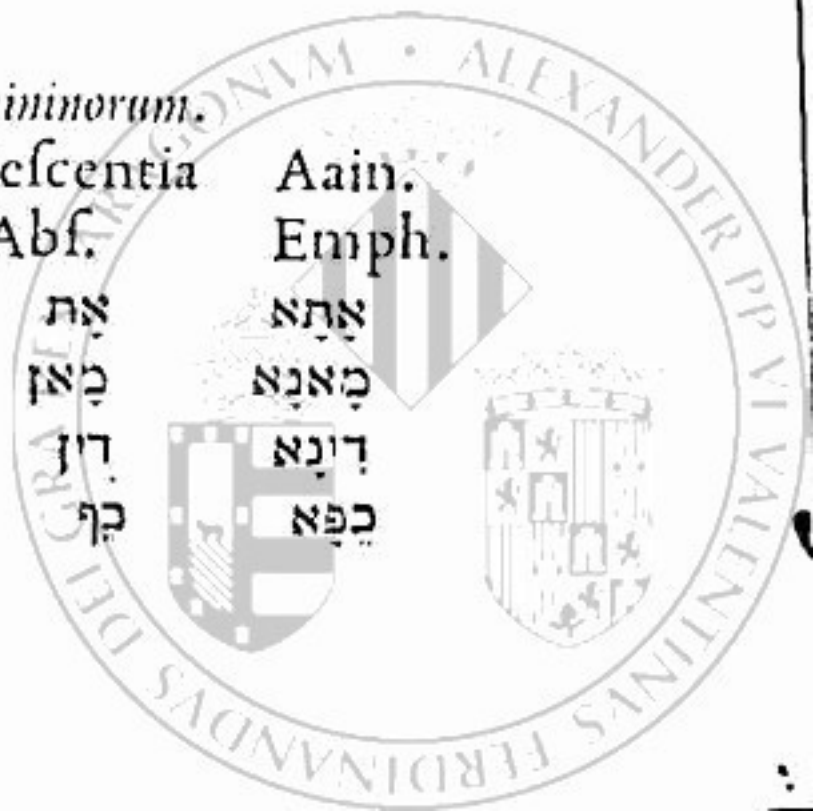
Prima forma emphatica à Thalmudicis & Syris pronunciatuſ sæpe per Kibbús, כְּבִיבֵינָא, ut communiter כְּבִיבֵינָא à גְבֵר. Pluralia absoluta in י, emphatica in יָ, in cæteris punctis conueniunt cum emphatica ſingulari. in regimine in ſingulari nihil variant ab absoluta, in plurali deſinunt in יֵי.

עֵלֶם	עֵלְמָא
קֶשֶׁט	קֶשֶׁטָא
לְשׁוֹן	לְשׁוֹנָא
קְדוּשָׁא	קְדוּשָׁא
צְפָרָא	צְפָרָא
תְּנוּרָא	תְּנוּרָא
כְּנָרָא	כְּנָרָא
זְמִירָא	זְמִירָא
חֵלְקָא	חֵלְקָא
פְּחָרָא	פְּחָרָא

Forma ſæminorum.

Abf.	Emph.	Quiescentia	Aain.
גְּוֵרָא	גְּוֵרְתָּא	Abf.	Emph.
דְּבָרָא	דְּבָרְתָּא	אֵת	אֵתָא
כְּנוּא	כְּנוּתָא	כְּאֵן	כְּאֵנָא
חֲכָמָא	חֲכָמְתָּא	דִּין	דִּינָא
מְלַכָּא	מְלַכְתָּא	כְּרֵ	כְּרֵנָא

K. ii.





Principio triplex est nominum forma in utroque numero (propria semper excipio, quæ unam tantum habet) una absoluta, altera emphatica, tertia syntactica: in quibus puncta quædam variantur, & nonnullæ literæ vel abiiciuntur, vel accedunt, vel mutantur: quod in primis rectè cognosci debet.

Absoluta vocamus, quæ simpliciter collocantur, non sequente genitivo, nec addito Aleph Mandea, *תש* locus, *חכמה* sapientia.

Emphatica, vel cum Mandea, cum rem certam significare volumus, *תש ה' פה*, *חכמה ה' סופיא*.

Syntactica sunt, cum additur genitivus, *תש חכמה* sapientia Dei: sed non intercedente Daleth, ut *תש חכמה*.

Quod in linguis vernaculis est vel usitatissimū. Nam si de homine absolute sermo sit, dicetur, *huomo*, *homme*, *bombre*. Si de certo ac noto, *l'huomo*, *l'hōme*, *el bombre*. Quod si ignotus fuerit, tum dicemus, *un huomo*, *un homme*, *un bombre*. Propria nomina nunquam recipiunt articulos, nisi in Græca: nemo enim dixerit, *היה*, *שהיה*, *le Pierre*, *Il Giouanni*, *el Antonio*. Græcè dicitur *ὁ σωκράτης*, sed apud Atticos, qui ad satietatem articulos usurpant, etiam cum nihil necesse est.

De articulis.

**A**leph in fine, ut *ה* in initio apud Hebræos omnibus casibus additur: nullus itaque est nominatiui proprius articulus. daleth genitivum facit, lamed dativum, *ה*, accusativum, mem ablativum.

Paradigma.

	Sing.
<i>תש</i>	<i>ὁ βασιλεύς.</i>
<i>תש</i>	<i>τὸ βασιλέως.</i>

	Plur.
<i>תש</i>	<i>οἱ βασιλεῖς.</i>
<i>תש</i>	<i>τῶν βασιλέων.</i>



*Quiescentia Lamed.*

Abf.	Emph. Sing.	Abf. Plur.	Emph. Plur.
יֵד	יֵדָא	יֵדִין	יֵדֵיא
נִקְא	נִקְיָא	נִקְיִין	נִקְיֵיא
לֵוִי	לֵוֵיאָה	לֵוֵיאִין	לֵוֵיאֵיא
נְבִיא	נְבִיאָה	נְבִיאִין	נְבִיאֵיא
רְפִי	רְפֵיאָה	רְפֵיאִין	רְפֵיאֵיא
חִי	חֵיאָה	חֵיאִין	חֵיאֵיא
סְכוּ	סְכוּיאָה		
סְבִיא		סְבִיאִין	
עֵלִי	עֵלֵיאָה	עֵלֵיאִין	עֵלֵיאֵיא
עֵנִי	עֵנֵיאָה	עֵנֵיאִין	עֵנֵיאֵיא

*Heteroclita.*

Abf.	Emph. Sing.	Abf. Plur.	Emph. Plur.
שָׁם	שָׁמָא	שָׁמְהִין	שָׁמְהֵיא
אָב	אָבָא	אָבְהִין	אָבְהֵיא
בֵּר	בֵּרָא	בֵּרִין	בֵּרֵיא
אַרְיָה		אַרְיִין	אַרְיֵיא
פָּחָה	פָּחְתָּא	פָּחִין	פָּחֵיא
מֵרָא			
פָּתָא	פָּתָאָה		

*Fæm.*

Abf.	Emph. Sing.	Abf. Plur.	Emph. Plur.
	לֵילֵיא	לֵילִין	לֵילֵיא
	רְפוּ	רְבוּן &	רְבוּתָא
עֵלָה		עֵלוּן	עֵלוּתָא
מֵלָה		מֵלוּן	מֵלוּתָא

K.iii.



גְּבוּרָא	גְּבוּרְתָא
חֲנֻכָּא	חֲנֻכְתָּא
עֲבִידָא	עֲבִידְתָּא
עֲרוּא	עֲרוּתָא
חֲרוּא	חֲרוּתָא
עֲרִיא	עֲרִיתָא

רִיחַ	רִיחָא
רֵאשׁ	רֵאשָׁא
בָּאשׁ	בָּאשָׁא
וִית	וִיתָא
לוּחַ	לוּחָא
תּוּר	תּוּרָא
כִּיּוּר	כִּיּוּרָא
חִיּוּב	חִיּוּבָא
חִוְרַ	חִוְרָא
קִימַ	קִימָא

Quanquam tria postrema non sunt perfecta, tamen quia ultimam mobilem habet, hinc posuimus. Plu. absoluta desinunt in ו, emphatica in תָּא, cetera puncta non mutantur, גְּבוּרְתָא, חֲנֻכְתָּא, עֲבִידְתָּא.

In plu. absoluto in ו, emphatico in תָּא, ut אֲתִיָּא & אֲתִין, & אֲתוּתָא אֲתוּן Syriacè, ut רִישׁ & בָּאשׁ & רֵאשׁ, pro בִּישׁ & בָּאשׁ.

In sing. regim. in ת, in plur. in תָּא.

In constructione sing. non variant ab absoluta forma, præter ea, quæ habent Iod mobile, חִיל מְלָכָא, חִיל, quiescit enim Iod. in plurali mutantur, ut perfecta.

Quiescentia Pe, vel deficiëntia cum perfectis collocamus.

Geminantia Aain.

Abf. Emph.  
Sing.

שֵׁן	שֵׁנָא
עֵם	עֵמָא
לֵכַב	לֵכַבָּא
נֵב	נֵבָא
פֵּם	פֵּמָא
כֵּל	כֵּלָא
צֵד	צֵדָא

Abf. Emph.  
Plur.

שֵׁנִין	שֵׁנִיָּא
עֵמְסִין	עֵמְסִיָּא
לֵכְבִּין	לֵכְבִּיָּא
נֵבִין	נֵבִיָּא

Carent plurali.

In plurali constructione in י, שֵׁנִיָּא.





## Dêfētiua Nun.

Abf.	Emph.
כַּתָּן	מַתָּנָא
כַּטְרָא	מַטְרָתָא
<i>Gemin.</i>	<i>Aain</i>
כַּנְלָא	מַנְלָתָא
<i>Quiesc.</i>	<i>Pe.</i>
כַּאמְר	מַאמְרָא
מַאזְנִין	מַאזְנִיָּא
<i>Quiesc.</i>	<i>Aain.</i>
מַדִּינָה	מַדִּינָתָא
מַזֶּן	מַזְנָא
<i>Quiesc.</i>	<i>Lamed.</i>
מַשְׁתִּיא	מַשְׁתִּיתָא
מַנְחָה	מַנְחָתָא
מַשְׁרִיא	מַשְׁרִיתָא
מַעְלִין	מַעְלִיתָא
<i>Heem.</i>	<i>Aleph.</i>
אַצְבַּע	אַצְבַּעָא
אַדְרַע	אַדְרַעָא
אַרְכָּבָן	אַרְכָּבָתָא
אַחְתִּיכָא	אַחְתִּיכָתָא

## Heemantica Nun.

Abf.	Emph.
קַרְבָּן	קַרְבָּנָא
שַׁלְטָן	שַׁלְטָנָא
אַלְפָן	אַלְפָנָא
סַרְבָּן	סַרְבָּנָא

## Vau. Omnia fœminina.

Abf.	Emph.
מַלְכוּ	מַלְכוּתָא מַלְכוּן
סַגִּירוּ	סַגִּירוּתָא
נֹלוּ	נֹלוּתָא
חַשְׁחוּ	חַשְׁחוּתָא
חַלְשׁוּ	חַלְשׁוּתָא
סַהֲרוּ	רַבְעוּ, פְּלַנּוּ, תַּלְתּוּ
נַחֲירוּ	
הִימְנוּ	
עַלְמוּ	
בִּישׁוּ	
סַמִּיוּ	
עַנְיוּ	
מַכִּיבוּ	
טְבוּ	טְבוּתָא טְבוּן טְבוּתָא
	<i>Iod. Fœm.</i>
נֹלִי	נֹלִיתָא
אַרְעִי	תַּלְתִּי
אַחְרִי.	<i>Hæc omnia in constr. &amp; affixis accipiunt. ת</i>
	מִינָא
פְּרוּשִׁי	פְּרוּשָׂא
חַלוּנִי	<i>Et omnia gentilia, de quibus infra, ut יהודי,</i>
תְּנִי	<i>Aleph Vau.</i>

## Abf. Emph.

אַצְלַחוּ	אַצְלַחוּתָא
אוּשְׁטוּ	אוּשְׁטוּתָא
אַפְקוּ	אַפְקוּתָא

*In ſub forma itpaël.*

Abf.	Emph.	Abf.	Emph.
קריא	קריתא & קריתא Syr.	קריון	קריוא
בריא	בריתא	בריון	בריתא
חיוא	חיותא	חיון	חיותא
כוא	כותא	כיון כון	כויא כותא
שנה	שתא	שניא שנין	שנתא שנין
נבואה	נבואתא		
עגלא	עגלתא	עגלון	עגלתא
גלו	גלותא	גלון	גלותא
צלו	צלותא		
עליתא	סיבו רבו		
חדיא		חדיא חרין. Dan. חרותא חרוין חרון. Syr.	
חמא & חמא	חמתא		
עטא	עטתא		
אכה	אפתא	אמין	אמיה
אתא	vel אנתא, vel אנתו, אנתו in pausa. גשיא גשין		
שעה	שעתא	שעין	שעיה
אכה	אכה, & in pausa	אכהו	אכהתא אכהן
חטא	חטאתא	חטין	חטיה
Syriacè	חטון	חטותא	
אם	אכא	אכהן	אכהתא

Sunt quaedam, quæ carent singulari, שמיא, חיון, מעין, חיון, פין, מעין, חיון, שמיא, אשון, & alia multa.

Heemantica Mem.

Abf.	Emph.	Abf.	Emph.
	Sing.		
כדבח	כדבחה	אוריתא	אוריה
כזרק	כזרקה	Thau.	
כספר	כספרה	תפקידא	תפקידתא
כחלקא	כחלקתא	תשבחה	תשבחתא
כשקלא	כשקלתא	תונחה	תונחתא
		תשויה	תשויתא



גזבר	גזברא
סרבליא	סרבלין
הדבר	הדברא
משרוקיתא	
שרושיתא	
כרסא	כרסיא
כרסון	כרסותא
הרהור	הרהורא

formas, quæ cōmodè etiã  
superius exponi poterāt.  
Nos deindustria hîc col-  
locauimus.

*De adiectiuorum formis.*

	Abf.	Emph.	Abf.	Emph.
	Sing.		Plur.	
masc.	כרב	כרבא	כרבין	כרביא
fœm.	כרבא	כרבתא	כרבן	כרבתא
mas.	חכיס	חכימא	חכימין	חכימיא
fœm.	חכיכא	חכימתא	חכימן	חכימתא
mas.	חשיך	חשיכא	חשיכין	חשיכיא
fœ.	חשיכא	חשיכתא	חשיכן	חשיכתא
mas.	חור	חורא	חורין	חוריא
fœ.	חורא	חורתא	חורן	חורתא
masc.	זעיר	זעירא	זעירין	זעיריא
fœ.	זעירא	זעירתא	זעירן	זעירתא
mas.	אחרן	אחרנא	אחרנין	אחרניא
fœm.	אחרי	אחריתא	אחרין	אחריתא
mas.	בתרו	בתראה	בתראין	בתרא
fœ.	בתראה	בתריתא	בתרין	בתריתא
mas.	חרש	חרשא	חרשין	חרשיא
fœ.	חרשיא	חרשתא	חרשן	חרשתא
mas.	נכרי	נכראה	נכראין	נכריא
fœ.	נכראה	נכריתא	נכרין	נכריתא
mas.	טב	טבא	טבין	טביא
fœ.	טבא	טבתא	טבן	טבתא





Abf.	Emph.	
חֹזֵן	חֹזְנָא	הַתְּנַרְבוּ
רַעְנֵן	רַעְנָא	אֲתַכְנְעוּ
בְּנִין	בְּנִינָא	אֲשַׁתְּדוּר
אֵילָן	אֵילָנָא	אֲתַרְבְּרוּ
עֲלִיִּן	עֲלִיִּנָא	הַתְּבַהֲלֵה
	דְּכֹרְנָה	

Dan. 2. nisi est infinitivus, vt quidā sentiunt.

אַחֲרֵנָא אַחֲרֵן & אַחֲרֵן

*Quatuor literarum vel quinque.*

		Abf.	Emph.
Masc.	Fœm.	פְּתָנָם	פְּתָנְמָא
תּוֹן	אֲמַתְנִיתָא	אַרְצֵן	אַרְצֹנָא
אֲמַתְנִי	גִּוְתָנִי	חֲרַטְמִים	חֲרַטְמָא
גִּוְתָן	סְכַלְתָּנָא	גִּשְׁתֹּן	גִּשְׁתֹּנָא
סְכַלְתָּן	Mem. Iod.	פְּרַשְׁנָן	
מְדַנְחֵי	מְדַנְחָא	פְּרֹל	פְּרֹלָא
מְעַרְפֵי	מְעַרְפָּא	אַפְתָּם	אַפְתְּמָא
	Mem Nun.	הֵיכַל	הֵיכְלָא
	Masc. Fœm.	נְבוּפָה	נְבוּפִיתָא
מְחַבְּלָנִי	מְחַבְּלָנָא	כְּרַבְלָא	כְּרַבְלָתָא
מְרַצְנֵי	מְרַצְנָא	רְבַרְב	רְבַרְבָּא
נוֹ	Mem	רְבַרְבָּתָא	רְבַרְבָּתָא
מְעַבְּדָנִי	מְעַבְּדָנָא		
סְכַלְתָּנִי	סְכַלְתָּנָא		

Pluralia facillimū est formare, masculina in ין, fœminina in יָ, vt supra ostensum est. Eadem est ratio regiminis vel syntaxis. Nunc subiūgemus aliquot adiectiuorum

עֲרִטְוִילִי	עֲרִטְוִילָא
שְׁפַרְפְּרָא	נְדַבְכָא
נְדַבְכָּךְ	נְבַרְשֵׁתָא
נְבַרְשֵׁתָא	הַמְסִיכָא
הַמְסִיכָא	גִּלְגָּל
גִּלְגָּל	גִּלְגָּלָא

formas



foe.	קְדַמָּא	קְדַמִּיתָא	קְדַמִּין	קְדַמִּיתָא
masc.	תַּנִּין	תַּנִּינָא	תַּנִּינִין	תַּנִּינִיתָא
foe.	תַּנִּינָא	תַּנִּינִיתָא vel תַּנִּינִיתָא	תַּנִּינִין	תַּנִּינִיתָא
mas.	תְּלִיתִי	תְּלִיתָא	תְּלִיתָאין	תְּלִיתָא
foe.	תְּלִיתָא	תְּלִיתִיתָא	תְּלִיתִין	תְּלִיתִיתָא
mas.	רְבִיעִי	רְבִיעָא	רְבִיעָאין	רְבִיעָא
foe.	רְבִיעָא	רְבִיעִיתָא	רְבִיעִין	רְבִיעִיתָא
mas.	חַמִּישִׁי	שְׁתִּיתִי	שְׁבִיעִי	תְּשִׁיעִי . תְּמִינִי

עֲשִׂירִי, quæ eodem modo varianda sunt, in cæteris utendum cardinalibus.

*De gentilibus.*

Sunt omnino similia ordinalium.

	Abf.	Emph.	Abf.	Emph.
	Sing.		Plur.	
mas.	יְהוּדִי	יְהוּדָא	יְהוּדָאין	יְהוּדִיָּא
foe.	יְהוּדָא	יְהוּדִיתָא	יְהוּדִין	יְהוּדִיתָא
masc.	כְּדִי	כְּדָא	כְּדָאין	כְּדִיָּא
foe.	כְּדָא	כְּדִיתָא	כְּדִין	כְּדִיתָא

Syri pro יָא scribunt אַי, כְּדַאִי, quod etiam in numeris faciunt.

*De Regimine.*

**R**atio regiminis in masculinis à forma absoluta petitur, cuius perrarò puncta mutatur in masculinis. In forma פִּיל patah migrat in Sire, Iod quiescente, בֵּית, בֵּית אֱלֹהִים. Apud Efram legimus בְּנִין constructivè, quod absolutè dicitur בְּנִין, quanquam Hebraicum potius est, quàm Chaldaicum. In plurali cadit nun, & hirec in Sire vertitur, סְפָרִי יוֹחֲנָן.

Cæterùm in foemininis & heteroclitis quæ formã foe-

mas.	רב	רְבָא	רבין	רְבִיא
foe.	רְבֵא	רְבָתָא	רְבִין	רְבָתָא

Et si qua sunt alia eiusmodi, quæ ad præscriptam normam facile redigi possunt.

*De numeralibus.*

**N**umeri cardinales Chaldaeorû hi sunt תרין, תרין, syntacticè תרי, cum affixis תרויהון, ambo, uterque, & Thalmudicè תרויהו, cû affixis, תלתא, Dan. 3. in constructione תלת analogicè, si legatur. ארבעת, syntacticè, Syriacè ארבעתי, חמשה, Syntacticè, Syriacè ארבעתי, חמשה, תשעת, תשעה, תמיני, תמיני, תריעשר, תריעשר, עשר, vel חר עשרא, Syriacè עשרתי, עשרת, עשרה, vel ארביסר, & ארבעת עשר, תלתא עשר, תריסר, Syriacè & תמיני, שתת עסר, vel שתא עסר, חמיסר, vel חמשה עסר, ארביסר שתין, חמשין ארבעין, תלתין, עשרין, תשר עשר, תמיני סר, & עסר תלת מאה פאתן, Syriacè & מאתין, מאה, תשעין, תמינין, שבועין, שבע מאה, שת מאה, חמש מאן, vel חמש מאה, ארבע מאה אלפוא, אלפין, אלפא, & emphaticè, אלף, תשע מאה, תמיני מאה, רבותא, & רבבן, vel רבון, plur. רבבא, emphaticè, רבותא, רבון, רבותין, & Syriacè רבותין, רבבין.

*Fæminina sunt.*

שבע, שת, vel שתי, חמש, ארבע, תלת, תרתין, חרא, vel חרה, שבע, שת, vel שתי, עשרי, עשר, תשע, תמיני, & cætera, quæ non variant à masculinis.

*Ordinalia masculina.*

Habent duas formas, ut nomina alia, alteram absolutam, alteram emphaticam.

	Abf.	Emph.
	Sing.	
masc.	קדמי	קדמא

Abf.	Emph.
Plur.	קדמין
	קדמא



Quaerquam vulgò Iudæi pro holem perperam pronunciant surec.

Quæ habent caph, sunt secundæ personæ, communia primæ, alia omnia tertix.

Præterea affixa quædam verbis tâtum coniunguntur, quæ, obliqua nomines licet, ea assument nun dageffatû, נִי, נָה, נָך, נָךְ, נָהוּ, נָכוּ, נָכִי, נון, נִין, præter נִי. De quibus supra egimus. Cætera adduntur tam nominibus, quàm verbis. Iod nominibus tantum.

Affixa in nominibus puncta aliquando, & nonnunquam literas immutant, quod exempla indicabunt.

מֶלֶךְ vel מְלֶכָה Rex.

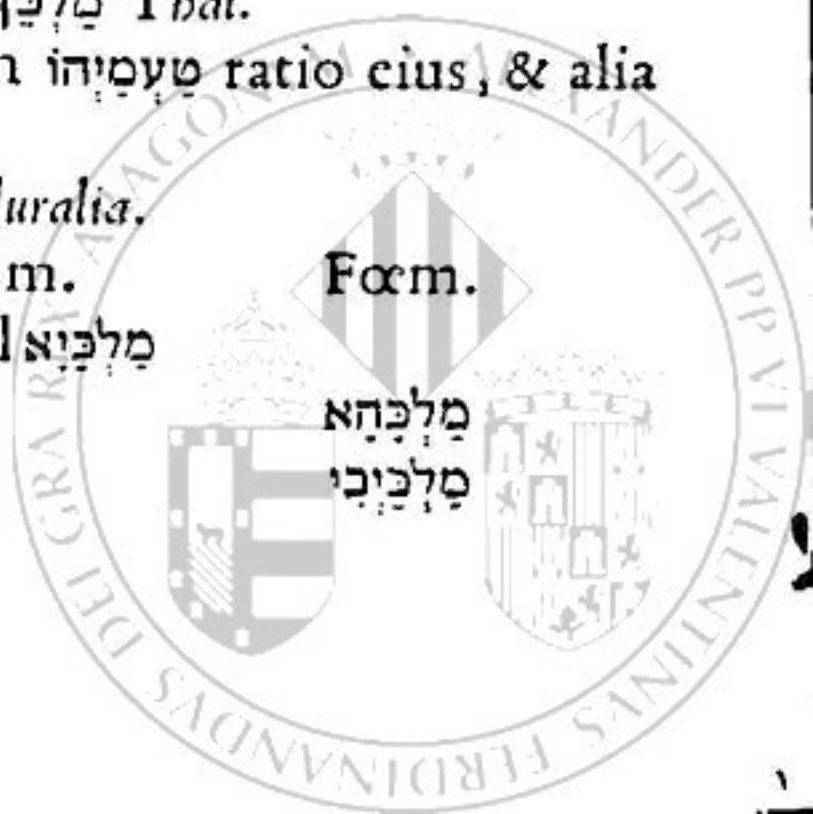
*Aff. cum singulari numero.*

Masc.		Comm.	Fœm.
מֶלֶךְ	rex eius.		מְלֶכָה
מְלֶכֶךְ	tuus.	Comm.	מְלֶכֶךְ
מְלֶכְהוּן	Babylonicè	מְלֶכִי	מְלֶכְהוּן Bab.
מְלֶכְהוּ	Thalmudicè	מְלֶכִי Thal.	מְלֶכְהוּ Thal.
מְלֶכְכוּן			מְלֶכְכוּן
מְלֶכְכוּ		Comm.	מְלֶכְכוּ
		מְלֶכְנָה Bab.	
		מְלֶכְנָן Syr.	
		מְלֶכְנָן Thal.	

In Thalmud legitur etiam טַעְמֵיהוּ ratio eius, & alia eiusmodi.

Masc.	<i>Affixa pluralia.</i>	Comm.	Fœm.
		מְלֶכְנָן vel מְלֶכְנָן	מְלֶכְנָה
מְלֶכְנָה			מְלֶכְנָה
מְלֶכְנָן			מְלֶכְנָן
			מְלֶכְנָן

Bab. Syr. L.iii.





miniam habent, Aleph vltimum vel He mutatur in Thau, hac lege (quod diligentissimè obseruandum est) vt in singulari præcedat patha, in plurali comes, vt מלכה regina, מלכת צרפת regina Gallia. מלכה regina, מלכת ארעא regina terræ. Excipiuntur, quæ absolute in vau vel iod desinunt, ea enim in regimine assumunt thau puncto non mutato, ילו precatio, ילות צדיקה, precatio iusti. בישו malitia, בישות עלמה malitia orbis. ארעית ימה, fundum maris. quæ cum plurale habent, desinunt in ת, מלכו, regnum, מלכות, regna, מלכות עלמה regna mundi.

Sciendum tamen est, vt supra diximus, dalet regimini obistere. tum enim in singulari sumitur forma emphatica, & in plurali quâdoque absoluta, & Syriacè nonnunquam syntactica. Exempla hæc sunt, ביתא דדוד, οἰκὸς τοῦ δαβίδ. אשה דרמיא, οἱ μίλων τῆς ενιαυτῆς, & ירחין דשתא, עררי. πώεα τῆς μήλων, Syriacè & Thalmudicè.

*Methodus affixorum pronominum.*

**A**ffixorum in nominibus ratio non nisi in paucis linguæ Italicæ vocabulis intelligi potest, vt signorso, quod legitur apud Dantem, רבונה, dominus eius: & signorto, in Boccatio: & alia perpauca, quæ in vsu villicorum crebra sunt, ab urbanis certè non recipiuntur, vt mogliema, תתא vxor mea, fratchmo, אחי frater meus. Verùm in lingua Chaldaica tribusque aliis, mirificum planè est artificiũ. Quod vt planius intelligatur, affixorum vis paucis aperienda est. Ea itaque trium sunt generum.

Masculina,	בון הון נון	נך זיך vel והי	הה והי והי
Fœminina,	בין הין נין	כי יכי	הה והי והי
Communia		ון ז	י הי והי
In Thalmud pro,		בון הון	כון הון והי והי
dicitur,		יהי vel יכי	יהי vel ויכו, והי vel ויכו

מִלְכַתְנָא Bab.

מִלְכַתֵּן Syr.

אָבָא אָב

Cum affixis mutat ultimam in ו, ut אָבוּהִי pater eius, sed tamen אָבִי dicitur. in plu. אָבָהָת cū affixis, quæ addūtur ut in fœmininis diximus. Sic אָחָא, אָחָא & alia eiusmodi.

Quæ desinūt in vau surec vel holem, aut hirec magnū, assumunt thau, præterea nihil immutant, אָחוּתָהּ, אָחוּ, &c.

Quæ habēt in fine aleph radicale, id cum affixis in singulari vertunt in iod, אָבְרָהָא, אָבְרָהָיָה, אָבְרָהָיָא, אָבְרָהָיָה, אָבְרָהָיָה, אָבְרָהָיָה, & reliqua eodem modo. אָבְרָהָתָהּ, אָבְרָהָתָהּ, אָבְרָהָתָהּ, אָבְרָהָתָהּ.

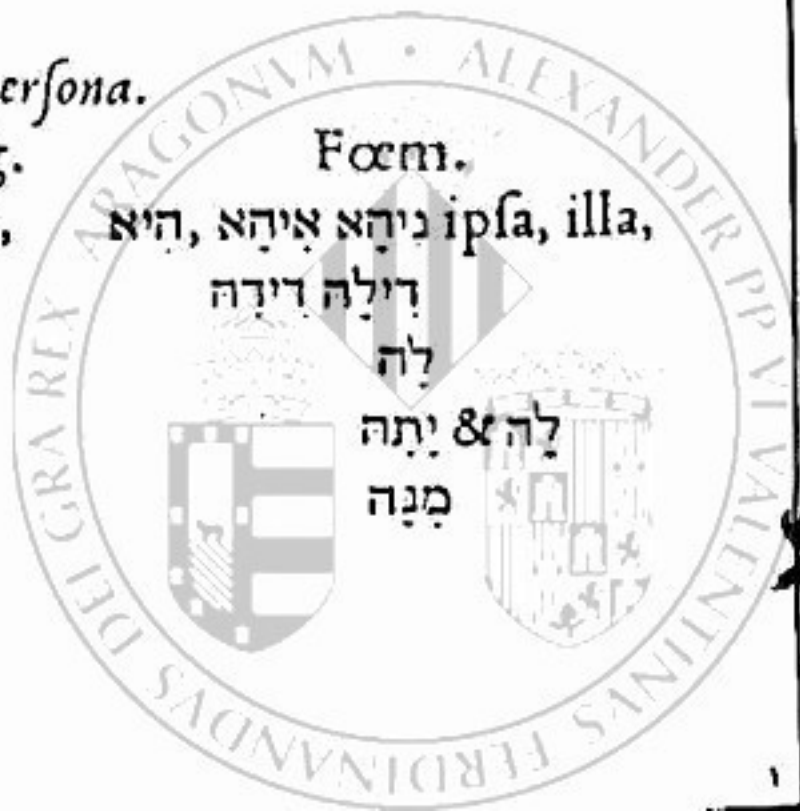
Cætera omnia facillimè ad hanc rationem coagmētari possunt.

Sed obseruādum est, affixa in lingua Syriaca & Thalmudica abundare nonnunquam, in Babylonica non item. Quod Hebraicè aliquando fit, ut אָבְרָהָא יָעַר, Exépla. אָבְרָהָא פָּסְעָתוּ דְגַבְרָא gressus viri, Græcè, ἄβραάμ ἀνδρὸς βήματα. אָבְרָהָא פָּרָבּוֹלָא דְשַׁלְמֹה Parabolæ Salomonis, aliæque innumera.

De pronomibus.

**P**ronomina, quæ separata dicūtur, è literis seruilibus ferè constant, ut nomina dici non possint. Ea hoc modo variabis.

	Masc.	Tertia persona. Sing.	Fœm.
No.	הוּא, הוּא	יְהוּ אִיהוּ, ipse, ille,	הִיא, הִיא
Gen.	דִּילָהּ, דִּילָהּ		דִּילָהּ דִּילָהּ
Dat.	לָהּ		לָהּ
Accus.	לָהּ & יָתָהּ		לָהּ & יָתָהּ
Ablat.	מִנָּהּ		מִנָּהּ
	L.iii.		



Masc.	Comm.	Fœm.
מֶלֶךְ		מְלִיכָא
מְלִיכְהוּן	Bab. מְלִיכְנָא	מְלִיכְהוּן
מְלִיכְהוּ	Syr. מְלִיכִין	מְלִיכְהוּ
מְלִיכְכוּן		מְלִיכְכוּן
מְלִיכְכוּ		מְלִיכְכוּ

הַ fœmininum apud Daniele 7. habet patha , רַאשָׁה & בְּרִגְלָהּ .

מֶלֶךְ, in plurali scribendum fuerat מְלִיכִין, vt exempla Danielis ostendunt : sed Masorita, cum iod post comes quiescere non possit, maluerunt scribere מֶלֶךְ, quod à singulari differre sententia ipsa indicarit.

*Affixa cum fœminino.*

מְלִיכָה vel מְלִיכְתָּא & מְלִיכָתָּה syntactice, regina.

Masc. cum sing.	Comm.	Fœm.
מְלִיכְתָּה	מְלִיכְתִּי	מְלִיכְתָּה
מְלִיכְתְּךָ		מְלִיכְתְּךָ
מְלִיכְתְּהוּן		מְלִיכְתְּהוּן
מְלִיכְתְּהוּ		מְלִיכְתְּהוּ
מְלִיכְתְּכוּן		מְלִיכְתְּכוּן
מְלִיכְתְּכוּ		מְלִיכְתְּכוּ

Bab. מְלִיכְתְּכָא  
 Syr. מְלִיכְתְּן  
 Thal. מְלִיכְתְּן  
*Cum plurali.*

מְלִיכְתָּה  
 מְלִיכְתְּךָ  
 מְלִיכְתְּהוּן  
 מְלִיכְתְּהוּ  
 מְלִיכְתְּכוּן  
 מְלִיכְתְּכוּ

מְלִיכְתָּה  
 מְלִיכְתְּכוּ  
 מְלִיכְתְּהוּן  
 מְלִיכְתְּהוּ  
 מְלִיכְתְּכוּן  
 מְלִיכְתְּכוּ



*Demonstratiua.*Masc. hic, iste, *ὁὗτος*.Fœm. hæc, ista, *αὐτή*.

הרי, דכי, דכין, דך, הרו, הן

ההיא, דך, דגא, דהא, דא

אינא, הי, ההוא

Thal. לרנא, לרני, להרי, להן

לדא

*Plur. Comm.*

הני, ut אלה, isti, ista. Thal.

מִהֶנּוּ &amp; מִהֶנִּי ab illis. Thal. &amp; מִהֶנּוּ

Bab. illi, isti. ha. דגן, ista, אֵלֵין

Dicitur בון pro בון, vel potius בון, per syncopen.

*Interrogatiua.*כין quis, & *ὅστις*.

מנו Syriacé.

לכין cuius.

אֵינן quisnam.

אֵינא quænam.

לאֵינן cuiusnam.

לאֵינא cuinam.

מי quid.

אֵית דִּי quidam.

*Aduerbia.*

**A**Duerbia nonnulla literas seruales à fronte, & quædam affixa in fine admittunt, ut מִנּוּ, מִלְּגוּ, à parte interiore, כֹּתָה, כֹּתָה.

*Aduerbia Generalia.*

לֹא non, ne.

אֵיבָא ubi.

הֵא ecce.

מִלְּעָלָא, &amp; לְעֵלָא, &amp; מִלְּעָלָא supra, &amp;

אֵן ubi.

מִלְּרַע, &amp; לְרַע infra.

אֵסוּף, לֵאן

הַאֲתֵנּוּ haftenus.

אֵנְדֵּי unde?

אֵנְדֵּי nunc.

הֵלְכָא huc.

הֵרִי heri.

הֵכָא hic.

כֶּרֶס cras.

אֵיבָא, &amp; תִּבָּא ibi, illuc.

הֵוּדֵי, &amp; יוֹמָא hodie, vel יוֹמָא דִּין

אֵכָא hinc.

אֵמְרֵי amplius, ἔτι.



Plur.

No. ipſi, th.	נָהוּ & אָהוּ, הֵינּוּ, אֵינּוּ, אֲנֵנוּ.
Gen.	דִּירְהוּ, דִּילְהוּ, דִּירְהוֹן.
Dat.	לוֹן, לְאֵנוּן, לְהוֹן.
Accuf.	הֵמוּ, הַמוֹן, יְתְהוֹן, יְתוֹן.
Ablat. Th.	מִנְהוּ, מִנְהוֹן.

Secunda.

Masc.

Nom. Tu.	אַתָּה, אַתְּ.
Gen.	דִּירְךָ, דִּירְךָ.
Dat.	לְךָ.
Accuf.	לְךָ יְתְךָ.
Ablat.	מִנְךָ.

Fœm.

	אַתְּ, אַתָּה.
	דִּירְךָ, דִּירְךָ.
Th.	לְיָכִי, לְכִי, לְךָ.
Th.	יְתִיכִי, יְתְךָ.
Th.	מִנְיָכִי, מִנְךָ.

Plur.

אַתְּוֹן, אַתְּוֹן	אַתְּוֹן, אַתְּוֹן
דִּירְכוֹן, דִּירְכוֹן, דִּירְכוֹן	דִּירְכוֹן, דִּירְכוֹן, דִּירְכוֹן.
לְכוֹן, לְכוֹן	לְכוֹן, לְכוֹן
יְתְכוֹן	יְתְכוֹן
מִנְיָכוֹן, מִנְיָכוֹן vel מִנְיָכוֹן	מִנְיָכוֹן, מִנְיָכוֹן vel מִנְיָכוֹן

Prima communis est.

Nom. ego.	אֲנִי, אֲנִי vel אֲנִי.
Gen. mei.	דִּירְיָי, דִּירְיָי & דִּירְיָי.
Dat. mihi.	לִי.
Accufat. me.	יְתִי, יְתִי.
Ablat. Thal. à me, & Thal. מִנִּי.	מִנִּי, מִנִּי.

Plur.

Nom. nos.	אֲנֵנוּ, אֲנֵנוּ, vel אֲנֵנוּ, vel אֲנֵנוּ.
Gen. nostri.	דִּירְנוֹן, דִּירְנוֹן & דִּירְנוֹן.
Dat. nobis.	לְנוֹן, לְנוֹן & לְנוֹן.
Accuf. nos.	יְתְנוֹן, יְתְנוֹן & יְתְנוֹן.
Ablat. à nobis.	מִנְנוֹן, מִנְנוֹן & מִנְנוֹן.



מִן ab, de.	קִדְמָא ante.
עַל, super, propter, & עָלָי	בְּרַא præter.
בְּסַטְר iuxta.	קִבְלָא aduersus, è regione.
כְּלַפֵּי versus, טֵלֵט.	עִם cum.
חֵלְף pro.	בְּגִין propter.
תַּחַת sub.	בְּגִלְגַּל propter.
בְּגִבֵּי apud.	כְּבִלֵּי absque.
עָבַר trans.	קִדְמַת ante.
Affixa addere facile est, קִדְמֵי, קִדְמָךְ, &c.	תַּתִּי infra, Thal.

## De Coniunctione.

Vna est Coniunctio generalis Vau, cæteræ sunt hæ, & aliæ eiusmodi.

בְּרַא tamen.	אֶלְא sed, nisi.
מִטּוֹל propterea.	לְהִין idcirco.
וֹ אֵן & אֵם.	בְּרִיל ideo.
עַל־כֵּן ideo.	כִּי quoniam.
כִּכְן iccirco.	אֲרִי quia.
כְּמַדְרִי quemadmodum.	חֵלְף propterea quòd.
וֹ הִין, siue.	כְּמַה quam.
אֲרוֹם quoniam.	
אֶלְהִין verum.	

F I N I S.



מִן intra.  
 מִלְּפָנֶיךָ intrinsecus.  
 בְּרֵא foris,  
 לְבֵרֵא foras.  
 כְּלִבְרֵא foris.  
 הַשְׁתָּא nunc  
 מֵהַשְׁתָּא, deinceps.  
 עַד quousque  
 הַיּוֹם טַעַם, en, ecce.  
 לִית non, vel לִית,  
 אֵית & לֵא ab  
 כַּמַּא sicut.  
 כֹּת sicut.  
 כֹּעִיר μακρῶς, feré.  
 אֵיךְ & הֵיךְ sicut.  
 לְחַדָּא valde, ad vnum.  
 כְּלָמָא paulominus.

עוֹד adhuc.  
 בֵּין כֵּךְ interim.  
 פֹּה statim.  
 עַד לֵא priusquam.  
 בְּתֵר postea.  
 אֵימַת & לֵא אֵימַת quando?

הֵלֵא annon?  
 בְּלֵא absque.  
 אֵף & אֵף etiam.  
 אֵף אֵלוּ ab, etiam si.  
 כִּדְנָה & כִּדְנָה & כִּדְנָה sic, hoc modo.  
 יֵתִיר plus, magis.  
 מְאֵם fortè, quid si.  
 כְּחַדָּא pariter, simul.  
 מִנְּן frustra.  
 כִּד, cùm, quando.

*Thalmudica.*

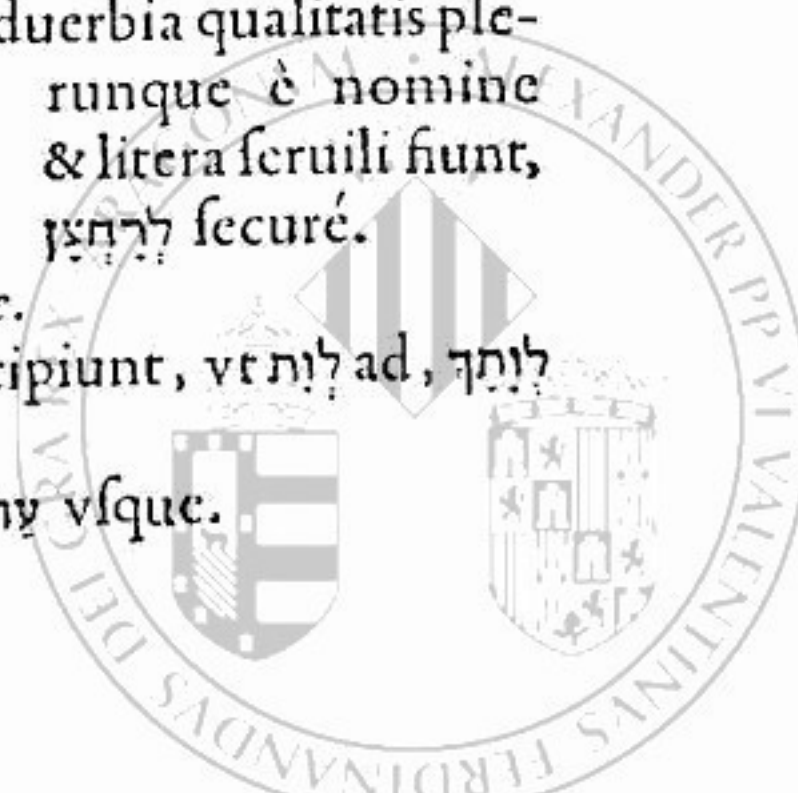
הַעֲדָנָא pro הַעֲדָנָא nunc.  
 אֲדָהֶכִי interim.  
 אֵטוּ quid ita?  
 אֲדָרְבָּא contra.  
 אֲדָכִי adhuc, ἔτι.  
 אַפְּשֵׁי אַפְּשֵׁי, posteaquam.  
 כִּדְנָה nunc.  
 מִכִּדְנָה ex quo.  
 בְּתֵר כִּדְנָה postea.

הֵכִי sic.  
 דְּלֵהֶכִי tametsi.  
 עַד בְּהַרְוֵי, donec, dum.  
 אֵין, לִית, non, לְפָנֵא ab  
 לֵא & אֵכָא.

Aduerbia qualitatis plerunque è nomine & litera seruii fiunt, לְרַחֲצֵן securé.

*De præpositione.*

Præpositiones multæ affixa recipiunt, vt לְּוֹת ad, לְּוֹתָךְ ad te, לְּוֹתָהּ ad eum.  
 לְּוֹת ad. עַד vsque.



# Loci aliquot Noui Testamenti

cum Hebræorum originibus collati, atque historice explicati.

De nomine Iesu & Ioua.

De omnibus Dei nominibus, & quomodo Arabes & Aethiopes Deum nominent.

De עָיִר apud Micheam, &, Nequaquam minima es, apud Matthæum.

De Hofanna.

De Amen.

De Rabbi, Rabboní, & cæteris.

De Raca, Mamona, & Concilio.

De Camelo per foramen acus.

De Effathá.

De locutionibus quibusdam.

De Dimitte nobis, & aliis.

De Messia, Maria, & omniũ Apostolorũ nominibus.

De Pane quotidiano.





N O S subscripti, sacræ theologiæ professores, præcedentem librum ex ordinatione facultatis visitauimus, in quo nihil à nobis deprehensum est, quod pias aures Christianorum offendere possit: multa verò continentur quæ ad perfectiorem sacræ scripturæ intelligentiam non parum conducere à doctis & bene affectis lectoribus iudicabuntur. Atque ita esse, nostris chirographis comprobamus hic appositis vñdecima die mensis Ianuarij. Anno Domini 1553.

Papillon.

Franciscus Iouerius.



# Loci aliquot Noui Testamenti

cum Hebræorum originibus collati, atque historice explicati.

De nomine Iesu & Ioua.

De omnibus Dei nominibus, & quomodo Arabes & Aethiopes Deum nominent.

De  $\text{רַעַר}$  apud Micheam, & Nequaquam minima es, apud Matthæum.

De Hofanna.

De Amen.

De Rabbi, Rabboní, & cæteris.

De Raca, Mamona, & Concilio.

De Camelo per foramen acus.

De Effathá.

De locutionibus quibusdam.

De Dimitte nobis, & aliis.

De Messia, Maria, & omniũ Apostolorũ nominibus.

De Pane quotidiano.



N O S subscripti, sacræ theologiæ professores, præcedentem librum ex ordinatione facultatis visitauius, in quo nihil à nobis deprehensum est, quod pias aures Christianorum offendere possit: multa verò continentur quæ ad perfectiorem sacræ scripturæ intelligentiam non parum conducere à doctis & bene affectis lectoribus iudicabuntur. Atque ita esse, nostris chirographis comprobamus hic appositis vndecima die mensis Ianuarij. Anno Domini 1553.

Papillon.

Franciscus Iouerius.



tas, vt, quanuis ratio nobis non constet, verissima tamen esse, quæ dixerint, credamus : sic cæteris tantum habendum est fidei, quantum rationibus & argumentis probare atque efficere potuerint.

Primum itaque de sanctissimo nomine Iesu, quod indignè à quibusdam laceratur, atque è suauissimo absolum ac penè monstruosum efficitur, tum de Hosaná, Amén, Rabbi, ac cæteris eiusmodi disputabimus : cum vt quæ perfectè hæctenus explanata non sunt, conferendis priscorum authorum sententiis dilucidius è sua origine exponamus : tum vt superciliosam quorundam doctrinæ ostétationem cum summa inscitia coniunctam retundamus. Qui maximam peregrinarum linguarum scientiam iactare & venditare solent, atque petulantissimis verbis D. Hieronymum ac nostros homines proscindere, vt qui inscitia lapsi persæpe vel malè interpretati sint, vel non intellexerint linguam Hebraicam. Cum si conferatur in vnum isti omnes, D. Hieronymi instar futuri non sint. Cæterùm ne conuiciis potius, quàm rationibus agere videamur, iam nomen mirificum Iesu explicare incipiamus.

Putat Osiander homo doctus & ingeniosus (sed cuius diligentiam in linguis peregrinis tractandis desiderare cogor) & verbosa disputatione persuadere omnibus conatur, nomen hoc יהושע Iehesúh scribendum esse, vt literas omneis nominis Tetragrammati habeat, eaque in re magnum credit inesse mysterium: alioqui de Christi maiestate aliquid detractum iri contédit. Nos verò, nisi Cabbalistarum nugas in Christianam religionem admittere volumus, nec in literis יהוה Iehouá, nec ישוע Iesuá magnum aliquod mysterium ponimus : sed in virtute



**V**T HOMINES nostri linguæ Chaldaicæ cognitionem noui quoque Testamenti studio cōducere, ac multum ornamenti atque adiuuenti piis conatibus afferre intelligant: locos aliquot in mediū proferemus, quos nemo huius linguæ ignarus assequi penitus potest. Eam tamen adhibebimus præfationem, ne quis nostræ religionis mysteria ac dogmata à sanctissimis doctissimisque viris, qui Chaldaicè nesciuerunt, ignorata fuisse de nostris verbis existimet. Nec enim híc de sublimibus adeò agemus quæstionibus: sed locos quosdam, quod ad institutū nostrum attinet, pressius tractādos, atque accuratius explicandos proponemus: Idque historicè faciemus ac simpliciter, quātum è linguæ Hebraicæ atque Syriacæ, quas à teneris annis ardentissimo sumus studio cōplexi, proprietate vsūque intelligere potuimus. Nam si, vt Demosthenicam dictionem, & Homeri sententiarum atque verborum maiestatem inspiciamus, totam linguā Græcam, quæ cū laboriosius, tum maiore temporis iactura cognoscitur, ediscere non piget: vidēdum est, ne turpe homini Christiano sit, Christi verba minoris facere, quàm Homeri aut Demosthenis: cū illa præsertim iucundissima pios animos voluptate afficiant, hæc aures modò demulceāt. Sed iam instituta perficiamus, si vnū id lectorem monuerimus, vt nō authoritatem nec personam, sed rem ipsam intueatur, quæ rectè intellecta luminis aliquid sacrarum literarum studiis afferre potest. Cū enim sacris scriptoribus ea deferenda sit autori-

Hebraicè scribitur יהוה Ioua, κύριον, hoc est, dominum perpetuò reddunt. Quod illa ostendunt, נָאָם יְהוָה לְאָדֹנָי, Neum Ioua ladoni, Dixit Ioua Domino meo, Psal. 110. quod Græci scribunt, εἶπεν ὁ κύριος τὰς χεῖρας μου. Et, יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה יְהוָה Scemáa Israél Ichouá elohénu Iehouá chád, Deut. 6. Quod Euāgelistæ, vt Septuaginta, vertunt, ἀκουεῖσθε ἄλλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἑστίν. Audi Israél, Dominus Deus noster, dominus vnus est. Vbi vbi præterea in nouo Testamento κύριον vel dominum leges, absolutè intelligendum est יהוה Iehoua, vel אֲדֹנָי Adonái: cum, vt diximus, Hebræi vtrunque eodẽ modo pronunciant Adonái: nisi quòd Iehoua vocitant אֲדֹנָי Adqerá, quod est memoratio, quasi symbolum mnemosynumue dixeris: nepe quòd debeamus hoc nomine audito Dei omnipotentiam in mentem reuocare. Adonái autem nominant יְיָ vadái, hoc est manifestum, quoniam vnicuique sanæ mentis homini manifestum est, Deum rerum omnium dominum esse ac moderatorem. Ego itaque, cum præsertim authores habeamus Apostolos, idq; Ecclesiæ consensus receperit, nomina immutanda non censerem. Nam si dominum vocemus, planissimè omnes intelligent: Si malimus Ioua, cauendum est, ne indocti offendantur nominis nouitate. Sed ad propositum reuertamur, quidque id nomen etymologia ratione significet, explicemus. Nullum enim nomen Hebraicum Syriacumue est, cuius etymon aliquod è Themate & grammatica analogia reddi non possit. Quædam porò composita sunt, sed sic, vt faciliè radices omnes distinctæ cernantur, vt Gabriél, Melchisédec, Israél. Abraham quoque, quod difficilius resoluitur, componitur, vt scriptura docet, Gen. 17. ex אב Ab pater, רב rab magnus, &



atque omnipotētia Dei, quæ nullis literarum figuris exprimi potest, Myfteriorum vniuerfam abyffum eſſe credimus. Verùm capita argumentorum eius colligamus, quæ quàm vera ſint, mox apparebit.

Principiò ait nomē Ieſu in libris alicuius authoritatis  $\text{ישו}$  Ieſu ſcribi.

Tum putat non eſſe ferendum,  $\text{ישו}$ , ſine litera Aain ſcribi, ſi Thema eſſet  $\text{ישו}$ , vt nos credimus.

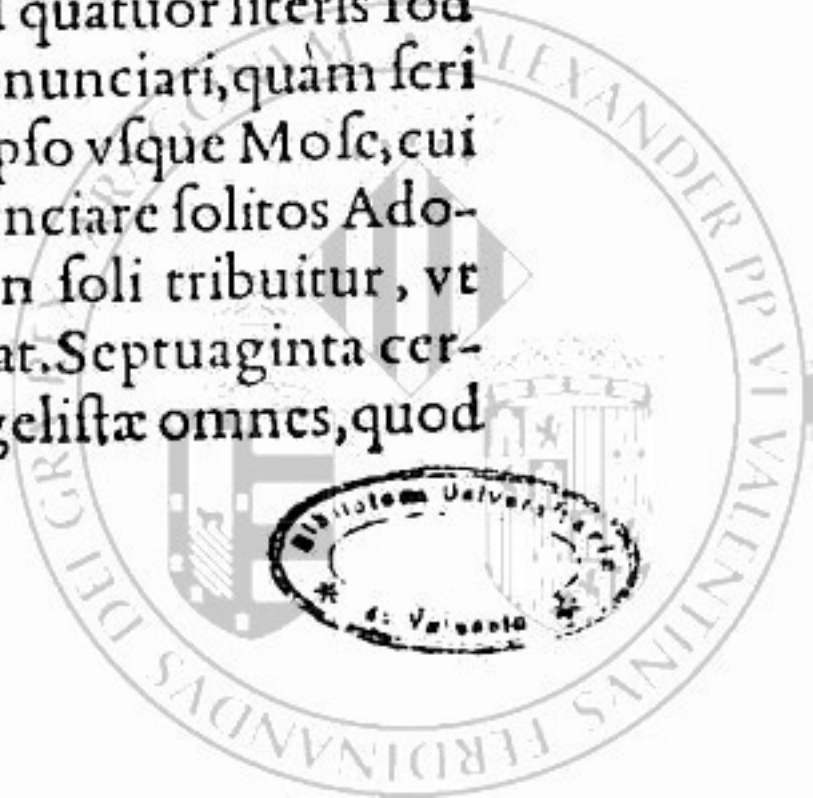
Deinceps è verbis Matthæi & propheta Eſaiæ argumentatur, quæ, ſi Chriſtus vocetur  $\text{ישו}$  Iehoſua, non rectè exponerētur. nã, ſi linguæ proprietatē penitus introſpicias, nō tam ſaluatorē, quàm ſaluandū ſignificare.

Præterea aliud Ieſu, aliud Iofue eſſe exiſtimant.

Poſtremò apud Arabes biſyllabum ſcribi, & cum Ieſu conuenire ait.

Tum, ne Iudæis inuideamus, literas quaſdã interiicit nomēque, quod ſimpliciffimum ac diuinum eſt, prodigioſum facit, vt nec Hebraicum ſit, nec quicquã prorfus ſignificet.

Hæc omnia commentitia eſſe mox oſtendemus. Quod quò planius intelligi poſſit, primùm quid ſit יהוה Iehoua, videamus. Verùm animaduertendum eſt, hoc nomen יהוה Iehoua vel Ioua, quod Hebræi vocant  $\text{יהוה}$   $\text{אלהינו}$  ſcem ſcel arbâa othiióth, nomen quatuor literarũ, vel Tetragrammaton, quod quatuor literis Iod he vai he conſtet, aliter à Iudæis pronounciari, quàm ſcribatur. Aiunt enim ſuos maiores ab ipſo vſque Moſe, cui primùm traditum eſt, ſemper pronounciare ſolitos Adonái, quod eſt Dominus: Deo tamen ſoli tribuitur, vt Adon quemlibet dominum ſignificat. Septuaginta certè Interpretes, & Apoſtoli atq; Euangeliftæ omnes, quod



raël, Sum misit me ad vos, Exod. 3. Ex quibus verbis dilucidè ac simpliciter etymologiã nominis habemus. Cùm enim Moses Dei primũ imperiũ detrectãs scire eius nomen, si id forte populus quæreret, ad quẽ legabatur, percuperet: Respondit Deus se eũ esse, qui est, hocq; suũ nomen esse. Deus quippe solus absolutè est, cætera omnia, quòd sunt, Deo acceptũ referre debent. Iam ergo planũ fecimus, simplicem esse nominis huius significatũ, vt interim omittamus acutissimè ineptas Iudæorum tricas, qui simplici sententia, hoc est historica verãque neglecta, confectantur quod nusquam est, vt apud indoctos eruditionis atque acuminis gloriam aucupentur: à doctis certè & prudentibus temeritatis atque impudentiæ opinionem reportant. Sed prætermittere non possum, quod apud Macrobiũ, multæ ac reconditæ doctrinæ hominem, Sat. lib. 1. cap. 18. obseruauit: qui cùm deorum omnium nomina ad vnum Deum referre vellet, hunc Orphei versiculum citat,

*Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἄρης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.*

Bacchus, Sol, Orcus, & Iuppiter vnus & idem.

Huius, inquit, versus authoritas fundatur Oraculo Apollinis Clarii, in quo aliud quoq; nomen Soli adiicitur, qui in eisdem sacris versibus inter cætera vocatur *ἰάω*. Nam consultus Apollo Clarius quis deorum habendus sit, qui vocatur *ἰάω*, ita effatus est,

*Ὅργια μὲν δεδαῦτας ἐχρῆν νηπευθεῖα κεύθειν,  
Εἰ δ' ἀπάτη πάυρη σὺέσις καὶ νοῖς θῆα παδνός.  
Φράζεο τῷ πρῶτον ὕπαρον θεὸν ἔμμεν ἰάω.*

Quorum versuum hæc est sententia,

Orgia qui norunt, arcana recondere par est.

Fraudem mentis inops agitat, quem inscitia versat.





Iudaã rediit, ab Haggæo & Zacharia semper nominatur יהושע בן יהוצרק Iehosúa filius Iehosadac, quem eundem Ezras & Nehemias vocât ישוע בן יוצרק Iesua filium Iosadac, detracta litera he: non vt hoc nomen litera vna tetragrammati defraudarét, sed ob linguæ Syriacæ proprietatem, de qua mox agemus. Constat enim Ezram & Nehemiã historiam scripsisse, cum Iudæi iam ab exilio Assyriaco reducti essent, & lingua Syriaca loquerentur. Vulgò autē vocabatur ישוע, cum docti scriberent יהושע Iehosúa more Hebræorũ. Sed ne quisquam hæc à nobis confingi putet, verba Haggæi 1. exponamus, qui ait, הִיָּה דָבָר יְהוָה בְּיַד חַגִּי הַנְּבִיא אֶל זֶרֶבְבָל בֶּן שַׁאֲלֻמְיָאֵל פֶּחַת יְהוּדָה : וְאֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָרֶק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֵאמֹר : Haiáh deuar Iehouá beiád Haggái hānauiel Zerubbauel ben Schealthiel ben páhat Iehudáh veel Iehosúa ben Iehosadac haccohén haggadol lemor. Hoc est, Factum est verbũ domini in manu Haggæi prophætæ ad Zorobabel filiũ Salatiel principem Iuda, & ad Iehosúa filium Iehosadac sacerdotem summum, dicens. Atque eadem orthographia in toto vaticinio vtitur, vt Zacharias quoq;. Confer nunc Ezram & Nehemiam, qui eodem seculo vixerũt, de que iisdem hominibus locuti sunt. Ezræ 2. sic scribitur, וַיָּאִיָּאֵם יֵשׁוּעַ בֶּן יוֹצָרֶק וְאַחֵיו הַכֹּהֲנִים Vaiácom Iesúa ben Iosadac veehau haccohanim. Et surrexit Iesus filius Iosadac, & fratres eius sacerdotes. Legetotum Nehemiam, semperque inuenies ישוע Iesúa, יהושע Iehosúa nunquam. Quinetiam in 2. Paralip. 31. quorũ author Ezras fertur, scribitur ישוע Iesúa. Nempe quòd hi omnes libri post exilium Babylonicum conscripti sunt. Ostendimus itaque non errasse veteres patres, qui vtrũque Iosue vel Iesum tam ducem, quàm summum sacerdotẽ, vt nomen, sic etiam



Diuorum summum cunctorum en accipe Iao.

Nam quid aliud quæso per Iao intelligemus, quàm Iouæ? Nam v. consonante Græci carent, vt *δαος* ostendit, quem Dauum Latini vocant, vt *οἰς*, ouis, *διος*, diuus. Sic fecerunt ex Iao Iouem. Quanquam reclamant Grammatici, qui à iuuando dictum volunt. Nec mirandum est, quî fieri potuerit, vt nomen hoc, quod Hebræi nemini præsertim peregrino committebant, à Græcis cognosci quiuerit: Cùm oracula illa Cacodæmone magistro ac duce instituta & celebrata fuerint. Is porrò nomen illud non ignorabat.

Sed eò, vnde discessimus, reuertamur, cùm iam ostēderimus simplicem ac germanam huius nominis significationem, non cabbalisticam neque commentitiam. Id quod faciendū est in sacrosancto nomine Iesu, quod Hebraicè dicitur *ישו* Iesúa. Id in sacris Bibliis aliquoties legitur, quod ignorasse videtur Osiander, qui semper scribit *יהושע* Iehosúa, negans Iesú vlllo pacto idem esse, quod Iosúe. Nos scimus summū sacerdotem filium Iosadac *ישו* Iesúa appellatum, atque eundem *יהושע* Iehosua. Nomen itaque vtrunque vnū idémque est: nisi Osiandro plus fidei, quàm Ezræ atque Nehemiæ volimus adhibere. Ille contendit idem non esse vtrunque, hi probant. Qua in re suam in sacris literis tractandis somnolentiam atque oscitantiam prodit, qui ex vno scripturæ loco, qui mos sciolorum est, *ὅτι αὐτὸς οὐκ εἶπεν*, probare se, idque contra omnium sententiam, quod semel in animo infedit, posse existimat. Nos verò non è somniis nostris, sed ex vsu & sermone prophetarum idem vtrūque esse asserimus. Nam sacerdos ille summus, qui cum Zorobabele è Babylonia cum cæteris exulibus in Iudæam

in Christo perfectè impletū est. Sed iam cæteris respondeamus argumentis.

Quod existimat in libris alicuius authoritatis hoc nomen ישו Iesu scribi, falsum esse ostendit doctissimus Iudæus Abèn Ezrá, qui semper scribit ישו, lege eius in Genesin præfationem. Quinetiã Elias in Tifbi, cur aliquando ישו scribatur, præsertim in Thalmud, rationem affert: confitens scribendum ישו Iesúa: sed quoniam Iudæi non credunt eum esse seruatorē suum, ideò literam vltimam Aain abieciſſe: vt hinc iam facilè alterum eius argumentum dilui possit. Sed ex vsu linguæ Syriacæ atque Thalmudicæ, quas ignorare videtur Osiander, docebimus literas gutturis, vt Hebræi vocant, præcipuè Aain, quæ omnium crassissima est, absorberi, vel potius excidere.

Cùm enim ostenderimus Iesu & Iosua idem esse nomen, si rationem vltimæ literæ Aain reſectæ expoſuerimus, iam nihil amplius, quod dicat, habebit Osiander. Exempla plurima producere possemus, sed paucis erimus contenti. Nam quod Hebraicè atque Babylonicè dicitur שבע seba, septem, id Syriacè & Thalmudicè vltima litera abiecta scribitur שב sab. Sic pro קטיע qetia, quod est abscissus, dicitur קטי qeti. quod etiam in numeris fit, ארבע עשר Arba afár, quatuordecim, ארביסר Arbifár.

Cùm ergo hoc nomen in libris tantùm Thalmudicis ישו Iesu scriptum inueniatur, quis amplius miretur, cur postrema litera reſecta fuerit?

Quòd verò apud Arabes bisyllabum esse ait, & cum Iesu conuenire: id verò nos cōſtanter negamus. Vt enim hoc nomen in Alcorano bisyllabum sit, non tamè quadrat cum Iesu, cùm scribatur يسا Ifa cū Aain, quanquã



Christi typum gessisse autumant . Ob id enim Iesus vocatus est Messias Christúſue, quod est vnctus : quoniam & rex & sacerdos, qui soli vngebantur, fuit . Quinetiam Angelus Matth. 1. disertè ait Iesum nominandum esse, quòd salutem populo suo allaturus erat. Id autem significat etymon Iesu . Quæ ergo impudentia est, contradicendi studio adductum, suam sententiam, quæ solis cõiecturis, iisdémque incertis nititur, aliis omnibus insolentissimè anteponere? In Thalmud certè Perec Merubbe sic legimus , איקלעו לבי ישוע הבן , peruenerút ad domum redẽptionis filii . Nam scholiastæ Iesum ישוע redẽptionem & salutem interpretantur . At ex propheta, qui cap. 1. ait vocatum iri Emmanuél, argumentatur Osiander. Id enim impletú non esse, si Christus vocetur יהושוע Iehosúa. Qua in re satis mirari non possum hominis cõtradicendi vi abrepti, atque in angustias adaçti peruicaciam. Nam si Osiandro credimus, Dei virtus tribus literis tota includitur : quæ si quid habent momenti, in nomine יהושוע Iehosua cernuntur : alioqui nemo nisi Hebraicè doctus fidei mysteria intelligere posset, quod falsissimum est.

Quinetiam verba Prophetæ optimè cum Angeli & Euangelistæ sententia conueniunt , siquidem cap. 30. ait, Ioua est iudex noster, Ioua est præceptor noster, Ioua est rex noster, ipse saluat nos. Qui saluat ergo, quod facit Iesus Christus solus, quid aliud est, quàm Ioua, non nomine, cum Dei virtus nominibus non comprehendatur, sed re ipsa est verus Iesus saluator, iudex, præceptor, rex, & redemptor, & propterea Emmanuel, id est, nobiscú Deus? Vides itaque Emmanuel & Iesum idem significare, si rem, non literas spectes, quorum vtrunque

filius Hazota ascēdit Cæsaream, atque audiuit eos qui recitabant scemá (eam scilicet precationem, quam supra diximus)  $\text{שְׁמַיִם}$ , hoc est, Græcè. Volebat itaque eis interdicerè. Quod cùm audisset Rab Iofes (qui nēpè maiore erat autoritate) iratus est, & dixit, Quicumque eam Afyriacè recitare nescit, ne recitet. Recitās autem ea lingua, quam intelligit, hoc pacto suo muneri facit satis. Vbi sunt ergo isti, qui superstitione plusquàm Iudaica nos obligare volunt: vt si Hebraicè nesciamus, maxima nequeamus mysteria assequi? Nec tamen cōtemnenda est eius linguæ cognitio, cùm ad rerum origines explicandas ferè necessaria sit. Sed ad Iehesu redeamus. Principio nemo linguæ Hebraicæ doctus negarit, nullū nomen desinere in he antecedente  $\text{ה}$ . Quòd si vel vnum quisquam protulerit, vincat. verùm nunquam id faciet, cùm ratio orthographiæ repugnet, quæ præeunte vau-furéc in quiescentibus Lamed he postulat, vt he mute-tur in Iod. Præterea  $\text{יהושע}$  Iehesú nihil significat. Nam cùm Hebraica omnia nomina Thema aliquod habeāt, Iehesu nullum habere potest, nisi  $\text{הַשָּׂה}$  hafáh, quod nec vsquam legitur, nec quicquā significat. At dicat aliquis significare literas  $\text{יהוה}$  Iehouá, quæ in nomine sparsæ sunt. Quid ergo faciemus  $\text{וִשְׁעִין}$ , quod in medio semper ad thema pertinet? Sed cōfugiet ad Cabbalistas, qui cùm præsertim grammaticæ Analogiæ repugnēt, & rem totam incertis coniecturis frigidisque cōmentis tractent, audiendi non sunt.

Nec est quòd quisquam Christi sanctissimo nomini iniuriam fieri existimet, si literas omnes Tetragrammati non habeat, quæ passim in hominum ignobilium, & plerunque malorum nominibus reperiuntur, nec quic-



corruptè, quomodo etiã Beelzebub, Euāgelium, Esau, in Iblis & Engil & Eles, quædã alia deprauarunt. Alii certè Arabum scriptores sæpe scribunt ישוע Iasue. Nihil ergo hinc, nisi contra suam sententiã, colligere potest, cum vel Arabicè scribatur cum Aain.

Nunc veniamus ad יהושע Iehesu, quod obtrudere nobis volunt, quod primùm contra Hebraicæ orthographiæ rationem scriptum esse, tum nihil significare, sed merum esse hominum cõmentum, qui cum vt de aliis detrahant, tum vt ipsi soli sapere videantur, hæc confingunt, clarissimis probabimus argumētis. Sed prius ostendendum est, fidei mysteria locum habere etiam præter literas Hebraicas, tum ex Apostolorum authoritate, qui bona magnaque, si istos audimus, mysteriorum parte nos defraudarunt, vt qui Græcè scripserint & locuti sint: nec tamen vsquam in literis Hebraicis, sed in prophetarum, & Christi sententiis, quæ in omnibus linguis intelligi possunt, mysteria posita esse docuerunt. Tum etiam è priscorum Hebræorum sententiã, qui suis Iudæis permittūt, vt eam precationem, quæ apud eos non minus sacrosancta habetur, quàm apud nos dominica precatio, manèque ac vesperi quotidie canitur à singulis, & de nomine Ioua præcipuè agit, qualibet lingua recitèr. Ea sunt verba, quæ Deut. sexto capite leguntur, Audi Israël, Dominus Deus noster, &c. Eam precationem à primo verbo vocāt שמע scemá, Audi. Nam in Thalmud Ierosolymitano, Masséchet Sotá, Pérecéllu neemarín, in hunc modum scriptum est, רבי לוי בר חזתא על לקסרין שמע לון דהו קרו שמע אלגסתין בעי לעכפנון שמע רב יוסי אקפר אמר כי שאינו יודע לקרותה אשורית לא יקרא אלא קורא אותה בכל: Sententia hæc est, Rabbi Leui



cadere, cum eo nihil sit antiquius? At Dei posteriora intueri possunt non omnes, sed ii tantum, quibus obumbrantem manum suam sustulerit Deus. Quod princeps poetarum Homerus non ignoravit, apud quem Iliad. é. Diomedes cum diis congressuro caliginem omnem, vel ut ipse loquitur, ἀχλιώ η̄ ὀφιν ἐπῆεν, Minerva abstergit. Nam quid aliud, quæso, est Dei nomina cognoscere, quam cum in rebus creatis, quæ diuinæ providentiæ signa sunt, contemplari? Duo enim sunt in Natura, Res ipsa, & rerum signa, quæ nomina vocitamus. Plato quidem nomen definit Cratylus, ὄργανον διδασκαλικόν, καὶ δὲ σφραγιστικὸν τῆς οὐσίας, ὡς ἔφ' ἑκέρκεις ὑφάσματος. In Sophista nomen apertè σημεῖον appellat. Atque hoc maximè inter Deum & hominè interest, quòd ille res per se intelligit, hic nihil nisi per signa cognoscere potest. Hoc est, quod Paulus vocat AEnigma: cum in hac vita rerum simulacra quasi in speculo contemplemur. Hæc res errandi ansam Iudæis præbuit, qui cum creberrimam diuinorum nominum mentionem audirent, cœperunt superstitiosè adhibitis Arithmetis & Geometricis proportionibus, acutissimè delirare, vel potius cū ratione insanire: anatomicè literas singulas refecantes, resoluentes, numerantes. Sed somnia sunt, quæ stupidos & vanos delectare possunt, prudentibus certè non probantur. Apostoli sane & Christus ipse nihil eiusmodi docuerunt: nam ignorasse, ut Iudæi garrunt, si tam alta mysteria continent, piis nefas est dicere. Nos igitur non Dei nomina, sed Deum ipsum adoremus, nisi relicto corpore vmbra confectari libet. Nam quòd in nomine Iesu omne genu flexum iri Scriptura ait, non de literis aut vocis simplicis pronūciatione intelligitur: sed de virtute, quæ per fidem

quam tamen continent mysterii, nisi impiè ineptire volumus. Multi enim è veteribus, & nostræ ætatis Iudæis nominantur יהוה, Iuda, quorum tamen plerique fuere, & sunt perditissimi. atqui in eo nomine sunt omnes literæ Tetragrammati. Quinetiam in verbis tertiæ coniugationis, quæ dicitur הִפְעִיל hiphil, frequenter cernuntur concurrere. Multò igitur consultius, ac magis pium est, mysteria non in literis, quod Iudaicum est, sed in spiritu, quod veri faciunt Christiani, vestigare: verumque Christi nomē credere esse Iesum ישוע, hoc est, salutis authorē: siue etymon, siue linguæ Hebraicæ analogiā spectes.

*De omnibus Dei nominibus, & quomodo Arabes & Æthiopes Deum nominent.*

**P**ostulare videtur rei series, vt cætera Dei nomina tam quæ diuinæ nobis literæ tradunt, quàm quibus Iudæi in suis commentariis vtuntur, exponamus. Dei enim essentiam humani ingenii angustia capere non possunt. Ex nominibus tamen vtcunque, atque, vt ait Paulus, per ænigma, Dei omnipotentia prospicere possumus. Nam Deum nemo homo vidit vnquam. Hinc intelligere possumus, cur Deus Exod. 33. Mosi se videre cupienti dixerit, וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפֵּי וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרַי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ : Et auferam manum meam, & videbis posteriora mea: ora autem mea non conspicientur. Cùm enim, vt philosophi docent, duplex sit sciendi atque intelligendi Methodus: Vna, quæ à naturæ cognitis & prioribus ad nobis nota & posteriora deducitur: altera, quæ eadem via ab vltimis ad prima recurrit: è quibus illa ἀποδείξις, hæc ἐπαγωγῆς colligitur: quis non videt, ora Dei oculis mortalibus cerni non posse, hoc est, Deum sub Apodixin non



phanus cōtra Anomōcos scribit super hoc nomine Iá. Sunt enim, qui personarum in Deo, vt loquuntur, pluralitatem ex veteri Testamento probari non posse contendunt. Cōtra quos Esaiæ vaticinium producit, in quo cap. 26. disertè id expositum est, בְּטַחוּ בַיהוָה עַד כִּי בִיָּה : quæ verba ex Origenis Hexaplis in hunc modum Græcè citat, βερού βαδωνάι ἀδ' ἀδ', χι βαία ἀδωνάι σὺρ ὠλεμείμ. Et interpretatur, πεποιθήσατε ἐπὶ τῷ κυρίῳ ἕως αἰῶνος, ὅτι ἐν τῷ κυρίῳ κρείων ὁ σπρωσσας τοὺς αἰῶνας. Hoc est, Cōfidite domino vsque in seculum, quoniam in domino est dominus (id est, In Ia est Iouá) qui stabiliuit secula. Quam interpretationem Hebraeus nullus labefactare potest. Nos Theologorum prudentum iudicio rem totam committimus. Sed ad rem.

El, elohím, & elóah frequentia sunt: El à themate לֵאלֹהִים fortem sonat. Elohim iudicibus & magnis viris tribuitur, & angelis, vt quidam putant. Elóha aliquando in malam partem accipitur, vt notant Grammatici.

Saddái aliqui compositum esse aiunt ex שׁ relatiuo, & יד nomine, quod est idoneus, sufficiens, Græcè ἀξίωτης. natura enim Dei opis haud indiga nostræ, verè est ἀπαρχέστατος ac beatissima. Cætera facilia sunt.

Porro Hebræi in commentariis alia decem nomina Deo accommodant.

שׁוּמָה Hassém, τὸ ὄνομα, Nomen illud κατ' ἐξοχὴν, quam saepe addūt הִלְבַּחְתָּ extollatur, vel הִתְבַּרְחָה celebretur.

הַשְּׁכִינָה Hassechiná, habitatio, qua Dei præsentiam intelligimus.

הַמָּקוֹם Hammacóm, ὁ τόπος, locus ipse. Dei enim omnia plena, vt Esaias, Hesiodus, Aratus, & Virgilius canunt. Nā omnia, vt locus, cōplectitur, & omnē ipse locū implet.



omnia agit: ad quam certè cultus is, qui audito sacrosancto nomine Iesu, vel inspecta veneranda eius effigie à piis hominibus exhiberi solet, præcipuè referendus est. Quòd verò magi diuinorum nominũ appellatione mira prodigia efficere videntur: id fit Cacodæmonis præstigiis, qui in ea superstitione homines retinere cupit. Alioqui ipse quoque Satan nominibus nõ mouetur, sed Act. 19. respõdet infidelibus exorcistis, Iesum cognosco, & Paulum scio, vos autem qui estis? Sed ad propositum redeamus, nomináque Dei, quæ decem sunt, recensemus. Hic nihil dicam de summa denarii perfectione, qui idem etiam est Tetras, & supremus omnium, in quo numeri omnes simplices non potestate, sed actu cernuntur: cum alii omnes hoc nomine imperfecti sint, quòd ad denariũ non peruenerint. Hæc inquam, & alia eiusmodi Pythagoreis relinquimus. Nomina verò hæc sunt:

1 יהוה Ioua, Tetragrãmaton, de quo supra dictum est.

2 יהוה Iá, hinc halelujá, κύριος, Dominus.

3 אל El, ισχυρός, Fortis.

4 אלוה Elóah } Δικαστής, ἄρχος, Iudex, princeps.

5 אלהים Elohim }

6 שדי saddái, ὀγκύριος, παντοκράτωρ, omnipotens, vel αὐτοκράτης, se contentus.

7 אדון Adón, אדוני, Adonái, κύριος, δεσπότης, dominus.

8 אֲשֶׁר יְהוִה, Qui est.

9 אלהים צבאות יהוה, Adonai, vel Elohim Sabaoth, Dominus vel Deus exercituum.

10 עליון Elión, ὑψιστός, excelsus, summus, supremus.

Duo prima à themate יהוה fuit, proficiscuntur: utrunque tamen redditur, ὁ κύριος, dominus. Non possum hic prætermittere, quod sanctissimus ac doctissimus vir Epiphanius

Gen. 49. in vaticinio Iacobi de Christi aduentu, Nō auferetur sceptrum à Iuda, nec legislator è medio pedum eius, donec veniat qui mittendus est: sic reddunt, ὧ τὰ ἀποκείμενα, ille cui sunt reposita, omnia videlicet. Hebraicè scribitur עַר כִּי יָבֵא שִׁילָה. Quod Onchelus vertit מְשִׁיחָא דְרִילָה הוּא מְלָכוּתָא, Messias, cuius est regnū. Vtrique legerunt שִׁלָּה scelló, id est, אֲשֶׁר לוֹ. Nā הָ הָ הָ ponitur pro vau, vt עִירָה מוֹא, & סוֹתָה pro עִירוֹ & סוֹתוֹ. Sic Deut. 34. הָ לְהָ pro לְהָ. Noster interpres legisse videtur heth, nec tamen video, cur interpretari potuerit, Qui mittendus est: nisi fortè legit שִׁלָּה. Mihi tamen שִׁלָּה, quod Septuaginta & Chaldaeus paraphraestes secuti sunt, magis placet. Id enim multò melius est, quàm Siló oppidum frigida planè absurdaque sententia accipere. Nam quod quidam Hebraei somniant Sil filium esse, vt sit, Donec veniat filius eius: quanquam plausibile videtur, cū coniectura tantum nitatur, non probo. Illud verò שִׁלָּה Christo optimè congruit, cui data est potestas omnis in caelo & in terra, vt Scriptura testatur.

Nomina, quibus Deū appellant Aethiopes, hæc sunt,

אֶמְלָךְ Emlác.

אֶגְזִיָּא Eghzía.

אֶגְזִיָּאֲבֵהֶר Eghziabhér.

Vbi nemo miretur duo Seuain initio scribi: quod cū Hebraica orthographia non recipiat, Aethiopica familiariter vsurpat.

Emlác, ὁ βασιλεύς, Rex ille: quod mihi ab Hebraeis mutuati fuisse videntur, qui regem Mélech vocant, qui Aethiopicè nominatur נֶגֶזִי Negís.

Eghzia, יְיָ, ὁ κύριος, Dominus.

Eghziabhér cōponitur ex Eghzia domino, Ab patre.

הַשָּׁמַיִם Hassamáim, ὁ οὐρανός, cælum. Hinc illud, Baptifmus Iohánis vtrúmne à cælo est, an ab hominibus: Hoc fecuti fortè Græci poëtæ Saturni patrem οὐρανὸν vocarunt, vt Latini Cælum.

הַקָּדוֹשׁ הַבָּרוּךְ Haccadós Baruch hu, ὁ ἅγιος βύλογιμῶς ἐκδῖνος, sanctus ille & laudatus.

הַגְּבוּרָה Haggeburá, ὁ κρείττος, summa potestas: vt imperatoré Antoninū Oppianus appellat γαίης ὑπάτον κρείττος.

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם Ribbonó sel Olam, ὁ κύριος τῷ αἰῶνος, ἢ τῷ κόσμου, Dominus seculi, mundiue.

מֶלֶךְ הָעוֹלָם Melech Haolám, βασιλεύς τῷ αἰῶνος, ἢ τοι αἰδῖος, Rex seculi, vel sempiternus, vt Galli Deum vocant Aeternum.

אֲבִינוּ שֶׁבַשָּׁמַיִם Abinu sebbassamaim, πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, Pater noster qui est in cælis, vel cælestis, ne terrestrem somniemus.

רַחֲמָנָא Rahmaná, ὁ ἱεήμων, Misericors.

Caterùm apud Arabes hæc obseruavi Dei nomina, quæ literis Hebraicis exponemus, quando characterum Arabicorum copia non est.

אֵלֵּה Allá, vel Illé, vt Pœni pronúciāt ὁ κύριος, Dominus. אַרַב Arabb.

קָדִיר אֵלֵּי כָּל שְׂאוֹן Cadír alé cullí scíain, Potens supra omnem rem, omnipotens, πάντοτε κρείττωρ.

אַרְרַחְמָן אֵלֵּי אַרְרַחִים Arrahmán arrahím, ἡπιος καὶ ἱεήμων, mitis & misericors.

Allá componitur ex articulo al, quod est ὁ, & pronomine lah, id est, ei: nomē ergo significat eū, cuius omnia sunt, qui omnia habet. Id Hebraicè diceretur אֵלֵּי רַחֲמָן Afcér ló, vel vno verbo אֵלֵּי שֶׁלֵּלֵּו scelló. Hoc etymon mirificè consentit cum versione Septuaginta, qui locum illum



Vt contrà, commenta aliquandiu specie veritatis se venditantia, ad extremum conuincuntur mendacii. Sed ad rem redeamus. Primum tamen omnes rogatos volumus, vt rem ipsam potius, quàm personam inspiciant, atque ita sententiam nostram legant, vt à nobis hæc omnia dici sibi persuadeant, quò literarum Hebraicarum utilitas elucefeat, & iudiciorum temeraria præcipitatio cohibeatur. Ac primò verba prophetæ Mich. proponamus, qui cap. 5. in hūc modū ait, וְאַתָּה בֵּית-לֶחֶם אֶפְרַתָּה צָעִיר, לְהוֹיֹת בְּאֶלְפֵי יְהוּדָה מִמֶּךָ לִי יֵצֵא לְהוֹיֹת מוֹשֵׁל בְּיִשְׂרָאֵל: Quæ D. Hieronymus sic reddidit Latinè, Et tu Beth lèché Ephratha paruulus es in millibus Iuda. ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël. Chaldaeus autem paraphrastes hoc modo, וְאַתָּה בֵּית-לֶחֶם אֶפְרַתָּה כְּזָעִיר הָיִיתָ לְאַתְּמִנָּהּ, בְּאֶלְפֵי דְבֵית יְהוּדָה מִמֶּךָ קָרָמִי יֵצֵא מְשִׁיחָא לְמַחֲוֹ עֵבִיד שְׁלִטָן עַל יִשְׂרָאֵל: hoc est, Et tu Beth lèché Ephratha ferè paruulus es, vt recēscaris inter Chiliadas domus Iuda. Ex te mihi prodibit Mesias, vt fiat imperator super Israël. Matthæus autem sententiam potius, quàm Prophetæ verba considerans, vt qui sciret diuina mysteria non in syllabarum superstitionosa enumeratione, sed in sententiæ eiusdem, quanquam verbis paululum immutatis, concordia posita esse, sic exposuit, cap. 2. Καὶ σὺ βηθλέεμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἡγαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμέσιν ἰούδα. Ἐκ σοῦ γὰρ μὲν ἔξελεύσεται ἡ ζωὴ, ὅς τις ποιμανῆ τὸ λαὸν μου τὸν ἰσραήλ. Quod Latinè est, Et tu Beth lèchem terra Iuda haudquaquam minima es inter duces Iuda. Ex te enim mihi egredietur dux, qui reget populū meum Israël. Hic diuino prorsus consilio Euangelistam postrema prophetæ verba, Et egressus eius ab initio à diebus æternitatis, ~~omissis~~, cum Christi diuinitatem atque æternitatem disertissi-

her bono : quod est dominus pater bonus : vt illi Aethiopes, qui Romæ habitant, interpretantur.

*De ἡγῆσαι apud Micheam, & Nequaquam minima es, apud Matthæum.*

**A**dmonuit me hoc loco Euangelii ordo, & rei difficultas, vt de controuerso illo atque perplexo loco Matthæi, quo Micheæ vaticinium adducitur, aliquid diceremus : cùm vt scrupulum molestissimum, qui maximos ac doctissimos viros torfit, si fieri posset, eximeremus : tum etiam vt D. Hieronymi auctoritatem, quam is nec nostro, nec mortalis cuiusquam patrocínio indiget, tueremur : quam omnibus admotis machinis quidam labefactare atque euertere conantur. Sic enim agunt, vt inuidiosa Hieronymi cum Euangelista Matthæo collatione proposita, illum potius, quàm hunc, lapsum esse credamus. Ac neminem quidẽ esse arbitror, qui non plus Matthæo tribuat, quàm Hieronymo : non tamen propterea errasse cum hoc loco persuaderi nobis poterit. Nam mancum & imperfectum est Osiandri argumentum, quo necessariò vel Matthæum, vel Hieronymum hallucinatum fuisse colligit: Nos neutrum errasse planissimè ostendemus.

Vt longè sincerius & candidius fuerit dicere, Nescio, quàm cõtra Chaldæum paraphrasten, Hebræos omnes, & postremò D. Hieronymum, incertam & commentitiam, atque, vt probabimus, falsam interpretationẽ confingere. Nec erat, si vera narrasset, cur inuidiam & calumniatrices obtreccionem reformidaret. Veritatem enim, quæ initio premitur inuidia, AEschyli Tragici exemplo, τὰς χρόνους ἀναπύξεναι δεῖ, Tempori nẽpe cõsecrare oportet.



lo, idémque est prorsus, quod Hebraicū זָעִיר, vt Hispani intelligunt, qui paruum vel non primogenitum el cagüero vocitant. Verùm parum, Hebraicè dicitur מְעַט meát. Cæterùm, ne id comminisci videamur, proferamus locos omnes Bibliorum, vbi legitur זָעִיר saír, vt etiam curiosis satisfiat.

Vocabulum hoc viginti & vno tantùm locis in vtroque genere reperitur.

De filia minore Lot, Gen. 19. ter legitur הַזְעִירָה hacceirá. De Iacob, 25. Et maior seruiet זָעִיר saír minori. De Rachel, 29. Quæ minor natu, quàm Lea erat, legimus הַזְעִירָה, haccceirá. De filiis Iacob minoribus natu, 43. זָעִיר saír. De Ephraím, 45. qui minor natu erat ipso Manasse, הַזְעִיר hassair. De eo, qui dirutam Ierichuntem reficeret, cui imprecatur Scriptura, Ios. 6. & 3. Reg. 16. Vt in primogenito iaciat vrbis fundamenta, & בְּזָעִירֵינוּ bisiró in natu minimo portas erigat. De Gedcone, Iud. 6. qui ait, Ego הַזְעִיר hassair natu minimus in domo patris mei sum. De Saul, 1. Reg. 9. qui inquit, Et cognatio mea הַזְעִירָה haccceira minima est (dignitate scilicet) inter omnes cognationes Beniaminarum tribuum. Iob, 30. loquitur, זָעִירִים seirim minores me diebus vel natu me rident. Et Elihu, Iob 32. זָעִיר Sair, inquit, minimus natu sum. Benjamin, Psal. 48. saír natu minimus regit eos. זָעִיר, Psal. 119. saír Paruus ego sum & despicabilis. Paruus euadet in mille, Esa. 60. & הַזְעִיר minimus in gentem potentem. & Iere. 14. potentes eorum miserunt זָעִירֵיהֶם seirehem paruulos suos ad aquas. Euerfa est Moab, Ierem. 48. & clamorem sustulerunt זָעִירֵיהֶּ seirecha paruuli eius. Nisi lingent eos זָעִירֵי seire paruuli gregis, Ierem. 49. זָעִיר Paruulus es in millibus Iuda, Mich. 5.



mè loquantur, præterisse videmus. Nempe quia ad rem non faciebant: cùm non quis, quantúsue Christus foret, sed vbi nasci deberet, quæreretur. Præterea pro Ephratha, vertit, terra Iuda, quoniam dilucidior narratio futura erat. Tum pro chiliadibus vel millibus (quod Hebræi tantùm intellexissent, apud quos populus per chiliades oppidatim distribuebatur sub suo Tribuno, vt Gedeon ostendit, cùm Iud. 7, Deo respōdet, אֵלֵּי הַרְדֵּל בְּמַנְשֵׁהָ, Mea, inquit, Chilas inter Manasseas tenuissima est) scripsit, Duces: quod facilè omnes intelligunt. Illud verò, qui sit dominator in Israël, fusius explicauit, Dux qui reget populum meum Israël. Vbi ergo sunt, qui Euāgelistis obganniunt, quòd perperam verba prophetarum citent, si vel vna syllaba inuersa fuerit? Qui mihi Iudaica superstitione, non Christiana libertate delectari videntur.

Nunc cur, quòq; modo, aiente Propheta, neget Euāgelista, cùm idem vterque sentiat, aperiendū est: si prius Osiandri commentum confutauerimus. Is enim, vt Hebraicè solus scire videatur, verbum פָּעוּר פֶּעוּר פֶּעוּר saír, id est, paruulus, in quo totus controuersia cardo vertitur, contra omniū, vt ipse quoque fatetur, sentētiam, interpretatur, Parum est hoc modo, Et heus tu Bethlahema ephratha, parū est vt sis inter Chiliadas seu Chiliarchos Iudæ, &c.

Quam interpretationem si absurdam & falsam esse ostenderimus, alia quærenda nobis erit.

Principio non est idem, parum est vt sis, & haudquamquam es: quod omnes vel mediocriter docti facilè dabunt. Tum constanter asserimus פָּעוּר פֶּעוּר פֶּעוּר saír in lingua Hebraica nunquam significare parum: sed paruulum vel minorem, præsertim atate vel dignitate: quomodo Arabicè فَعْوَرُ çaguer dicitur cum Aain notato vnico pūctu-

abiectos. Hanc veram ac germanam esse Prophetæ sententiam nemo cõmuni sensu præditus, & in sacris literis vel mediocriter versatus, negauerit. Sed illud ostẽdamus oportet, cur Prophetæ non addiderit, Tamẽ: quod nos intelligendum esse asserimus tam ex ipsa sententiæ consecutione, quàm è sermonis Hebraici proprietate: qui particulas quasdam interdum omittit, quæ tamẽ ad sententiam, si in aliam linguam vertantur, omnino faciunt. quod vno aut altero exemplo commonstrãdum est. David loquitur, Psal. 119. ogd. 18. וְצָר וּמְצוּק מְצָאוֹנִי מְצוֹתֶיךָ. Angustia & arumna inuenerunt me, præcepta tua delicia mea sunt. Quis hîc non videt addendum esse, Tamen? Contrà, si quis addat, Quia, vt in Prophetæ facit Osiander, impia erit sententia: nec enim Davidi obseruata Dei præcepta quicquam aduersi obtigit. Mox idem ait, רַבִּים רָדְפוּ וְצָרוּ מֵעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי, Multi sunt insectatores mei & aduersarii mei, à testificationibus tuis non declinaui. hîc iterum intelligendum, Tamen.

Exposita Prophetæ sententia, Euangelistæ verba perpendamus. Ille enim ita scribit, Tu es minima, tamẽ ex te prodibit Christus: hic verò ait, Tu haudquaquam minima es: ex te enim exhibit Christus. Quæ duæ orationes idem prorsus loquuntur. Nisi quòd Euãgelista, qui illius collationis Prophetica priorè parte non indigebat, nec erat cur de Babylone vel Ierosolymis loqueretur, posteriorem partem, quæ ad rem faciebat, dilucidius quàm Prophetæ explicauit, addita ratione: Prophetæ idem sentiens alio modo orationem disposuit, sed paulò obscurius. Hanc interpretandi rationem adeò veram esse credo, vt neminem tam impudentem aut præfractum esse existimem, qui eam audeat conuellere.



Et Zach. 13. referam manum meam ad צְעָרִים soarim paruulos, vel non primogenitos.

Hi sunt loci omnes, in quibus hoc verbum legitur. Proferat ergo Osiander, aut alius quilibet vel vnum locum, vbi saír accipiatur pro parum, & triumphum agat.

At, dicat aliquis, istud non est nodum soluere, sed ne-  
ctere perplexius.

Dispiciamus itaque qua ratione aientem prophetae propositionem cum negante Euangelistae cōponamus. Quod planius percipietur, si superiora Prophetae verba repetamus. In eo enim maximè errat Osiander, quòd posteriorem orationis partem prioris rationem esse putat. Cùm apud Prophetam non ἀπιλογίᾳ sit, sed ἐναντιωματικῶς dicatur, vt perspicuè apparebit.

Propheta cùm suprà de Iudaeorum exilio, de reductione eorum, atque Babyloniorum clade & excidio copiosè locutus esset, postremò cap. 5. ait,

Nunc vastaberis filia Turmae (id est, Babylon bellicosa, vel, vt quidam volunt, Ierusalem) quae obsidione nos cinxit, virga pulsarunt mālā iudicis Israēl. Et tu Beth léhem Ephratha minimus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israēl.

Hic nemo non videt vrbs potentissima, siue ea Babylon, siue sit Ierusalem, collationem cum obscuro atque ignobili oppido à propheta proponi.

Tu, inquit, vrbs potentissima euerteris, idque propter tua flagitia, quòd obsidione nos cinxeris, & iudicis Israēl mālā baculo pulsaueris. Tu autem Beth léhem minimus quidem es, vel minimum atque obscurissimum oppidum in Chiliadibus Iuda: ex te tamen nascetur Christus. Deus enim deturbat potentes de sede, & extollit abiectos.



λουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες, ὡσανεὶ τὰς ὑψὶ δαβὶδ . Et turbæ  
 præeuntes & sequentes clamabant dicentes, Hofanná fi-  
 lio David. Si enim Hofanna significat, salua quæso, quid  
 erit, Salua quæso filio David? Atque hunc nodum, quod  
 sciam, nemo hæctenus soluit. Non nego apud Hebræos  
 esse precessionem, quæ dicitur הַיְיָ הוֹשַׁנָּה Hofanna ma-  
 gnum: sed quæro quomodo intelligendum sit, Hofanna  
 filio David. Iudæorum quidem recentiorum, qui suam  
 linguam non intelligunt, autoritas Christianis magni-  
 facienda non est. Videamus itaque quid Hofanna apud  
 præscos Iudæos, quorum plerique Christi ætate vixerūt,  
 significet. Sed prius ostendendum est vocabulum hoc  
 Hebraicum esse non posse, siue nomen sit, siue verbum.  
 Ac nomē quidem Hebraicum non esse, vel qui primo-  
 ribus labris Hebræorum fontes degustarint, facilè con-  
 cedent. Aleph enim vltimum planissimè id nos docet,  
 quod in hac voce ad thema non pertinet: cūm, si He-  
 braicum nomen esset, necessariò in themate futurū fue-  
 rit. Verbum verò quī quæso erit, si analogiam modò ser-  
 uare volumus? הוֹשַׁנָּה Na enim cum Hebraicis verbis nun-  
 quam componitur, præsertim cūm ratio coniugationis  
 postulet הוֹשַׁנָּה vel הוֹשַׁנָּה Hofea vel hosiiah, vt in Psalmis  
 legimus. In Ieremia tamen cap. 31. legimus, הַיְיָ הוֹשַׁנָּה,  
 הוֹשַׁנָּה הוֹשַׁנָּה Hofá Iehoua eth ammecha. Salua domine po-  
 pulum tuum. Dixerit hic aliquis corruptum esse, vel po-  
 tius per syncopen contractum, vt Elias docet. Ait enim  
 ex הוֹשַׁנָּה hosiáhná, quod crebrò canebant Iudæi in  
 festo tabernaculorum, factū esse breuitatis causa הוֹשַׁנָּה  
 Hofanna, quod mihi non displicet.

Nec est quod quidam, qui vix Hebraica elementa cal-  
 lent, verbum Euangelistarū Hofanna, in Hosianna mu-  
 d.ii.

Alioqui ἐφίημι ὅτι ἐπὶ τῶν χρίστων μὴ δία, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρίστων, quod Cæsare longè est potentius. Vbi sunt ergo qui è musca elephantum faciunt, & Euangelistarum auctoritatē, quæ omnibus sacrosancta esse debet, ex vno verbulo in discrimen adducunt? Vbi sunt qui non tam Euāgelistarum amore, quàm odio Patrum, illorum defensionem cum horum accusatione coniungunt?

De Hofanna.

**I**Nuitat nos celeberrima in Euangelio vox Hofanna, vt rei originem paucis exponamus, in qua sibi adeò placet Osiander. Cui quidem non refragaremur, nisi loci obscuritas nos propemodū cogeret, quæ nescio quos sic delirare fecit, vt interpretarentur, Hofanna fili ô Dauid: vt esset casus vocandi.

Habet enim hæc res controuersia aliquid, quæ exponenda ac componenda est. Aliter enim vox hæc apud vetustissimos Hebræorum scriptores accipitur: aliter intelligitur à recentioribus in precationum libello, quem secutus est Osiander. Qui rectè ait in festo tabernaculorum cani à Iudæis litanias quasdam, populo identidem respōdente, Hofanna. Quodam enim loco sic scribitur,

בְּהוֹשַׁעַת אֱלִים בְּלוֹר עַמֶּךָ

בְּצִאתְךָ לְיִשְׁע עַמֶּךָ

בֶּן הוֹשַׁעֲנָה :

Vbi proculdubio Hofanna significat, Serua quaeso, vel Salua nunc.

Sed si hoc recipimus, vt nobis author est Osiander, quomodo, quod in Euangelio legimus de voce turba clamantis, Hofanna filio Dauid, aptè exponemus? Nam Græcè sic scriptum est, καὶ οἱ ὀχλοὶ οἱ ᾠδοῦντες καὶ οἱ ἀνα-



rint, fatentes se Hofanna, hoc est, salicum, palmarum, aliarumq; arborum ramos ferre filio David, cumq; Deum ac Messiam agnoscere: quod tantopere Phariseos offendit. Quandoquidem hæc vox Deo soli conuenit: non, ut quidam somniant, est salutatio, qua reges Iudæi compellabant, ut illa vulgaris, Viuat rex. Vox itaque, si etymon quarimus, significat salua nunc, vel salua quaeso, quod Græci dicunt, σωσον δή. Vfus verò nominis de salice, aliisque arboribus, quarum ramos, Leu. 23. gestare iubentur Hebræi, intelligitur.

Vtrunque optimè conuenit Christo Dei filio, quod Deo tribuebant Hebræi. Nam & rectè clamamus Hofanna, ut nos saluet, qui salutis solus author est: rectè etiã manibus gestamus Hofanna filio David, ut victorem ac triumphantem ouantes ipsi comitemur.

*De Amen.*

**R**Eceptum in primitiua Ecclesia fuisse Paulus 1. Cor. 14. ostendit, ut populus post recitatas preces responderet, Amen: quod neminem rectè dicere ait, qui preces non intellexerit. Cui valdè consentanea sunt, quæ in libris Thalmudicis leguntur. Sed prius explicandum, quid significet Amen, quod Septuaginta vertunt, ἄμινο, fiat. Nonnulli interpretantur, confirmetur, stabiliatur, quasi אמן, resecta prima litera, quæ ad thema non pertinet. Quod si recipimus, dura erit verborum illorum sententia, Amen amen dico vobis. Mihi quidem esse videtur aduerbium affirmantis, verè, quod addita paragoge hec dicitur אמן אמן. Symmachus rectè vertit, πεπιστωμένως.

Thalmudici itaque suorum hominum somnolentiam carpentes, triplex dicunt esse Amen, אמת, Iethoma pud.iii.



tent. Addit enim Elias hanc rationem, vt vnam vocem esse intelligamus : quòd fasciculos falicum fluuialiũ ob crebras Iudæorum vociferationes, qui identidẽ respon- fabant Hofanna , iam vocent omnes Hofannas . Quod mirificè cum Thalmudicorum vsu consentit, qui vt in mysteriis plumbei sunt, sic linguæ suæ proprietatem at- que elegantiam accuratè seruant . Audiamus ergo quo- modo in Thalmud vocabulum hoc accipiatur . In pe- rec Lulab haggazul sic legimus, אָמַר לְהוֹרָבָא לְהַנְהוּ דְגַדְלֵי הוֹשַׁעְנָא : הוֹשַׁעְנָא דְרַבִּי רִישׁ גְּלוּתָא כִּי גְדַלִּיתוּ הוֹשַׁעְנֵי עֲבְדוּ לְהוֹ בֵּית יָד : Dixit Rabbi illis, qui neciūt Hofannā domus AEchma- lotarchæ, vel principis exulum (is erat insignis quidã Iu- dæus) cum necititis Hofannas, facite eis manubrium.

Mox etiã scribitur, אָמַר רַבָּא לָא לִגְנוּ אִנְשׁ לְלִבָּא בְּהוֹשַׁעְנָא Dixit Rabbá ne decacuminet quisquã spatulam vel ra- mum palmæ in Hofanná. Nemo híc non videt Hofan- na pro vno ac simplici nomine vsurpari, quod omnes Glossographi falicem significare vno ore asserunt. Porro quoniam falices passim inueniuntur: cedri, palmæ, myr- tíque non item, obtinuit vsus, Quẽ penes arbitrium est, & vis & norma loquendi, vt omnium arborum rami, quos in festo Scenopegion Hebræi gestabant, subinde clamantes Hofanna, id nomen nanciscerentur . Quod etiam in secundo Thargum Ester, cap. 3. scribitur, וְעָבְדוּן, וְהָרִין בְּהוֹשַׁעְנָא, Et faciūt sibi Hofána: & mox, וְהָרִין בְּהוֹשַׁעְנָא, Et circumeunt cum Hofanna, vbi apertè intelligitur falicum, aliarumue arborum fasciculus.

Vt etiam Galli in festo palmarum, cum propter cæli intemperiem oleas, cedros, myrtosue non habeant, bu- xeos ramos gestare solent . Iam itaque intelligi potest, cur turbæ Christum aduentantem hoc elogio excepe-

in Euangelio Abá, Rabbí, Rabboní, & apud Paulú Marán. In Thalmud hæc omnia reperiuntur, & præterea Rab, Rabbán vel Rabbaná, & Abái, quæ omnia sunt nomina dignitatis. Ac primùm agemus de Rabbon רבון, & כהן Maran, quæ soli Deo propriè tribuuntur.

Rabbon Syriacum verbú est, dominum non quemlibet significans, sed qui ἀρχιεπίσκοπος est, vel, ut iuriscóulti loquuntur, qui merum habet imperium.

Hebræi in commētariis, & Misná siue Deuterosi scribunt רבון ribbon, vt illud creberrimum dictum ostēdit, רבנו של עולם, dominus mundi, quo Deum describunt.

Quæ enim Hebraicè initio habent i, ea Syriacè cum a pronúciantur. Quod dilucidè cernas licet in Mariam, quæ Hebraicè dicitur Miriam. Et Migdal Syriæ oppidū, Syriacè est Magdal, vt Herodotus docet, qui μαγδαλον scribit. Sic quod Hebræi dicunt Ribbon, Syri Rabbon pronúciant. Propterea Maria Magdalene Syriacè Christum, qui iam resurrexerat, salutauit Rabboní, hoc est, Mi domine: Deum scilicet agnoscens, cum ante mortē nemo eum vocauerit Rabboní, sed magistrum, id est, Rabbí, & dominum, hoc est Mará.

Sic Maran, quod est dominus noster, Deo tantùm accommodatur. Hoc tamē interest inter Rabbon & Maran, quod illud sonat κύριον, hoc δεσπότιον: illo intelligimur filii, hoc serui. Vt pater filiorum suorum κύριος est, seruorum δεσπότιος.

Hinc Paulus cum solennia anathematis verba pronúciat, Syriacè dicit, כהן אלהי Maran athá, dominus noster (cuius scilicet serui sumus) venit. Id Hebraicè scribendū fuerat אלהינו כהן.

Cæterorū nominum ratio in libris Thalmudicis ex-



pillum , חטופה surreptitium , & קטועה sectile . Nam in Masséchet Berachóth Pérec ellu debarim, sic legimus, אִיוּוּ הָיָא אָמֵן יְתוּמָה רַב הוֹנָא אָמַר הֵן הֵן דְּמַתִּיב לְבָרְכָה וְלֹא יָדַע כִּי הוּא עָנִי חֲטוּפָה שְׁחֻטָּף וְאָמַר אָמֵן קִדְּם שְׁתַּכְּלָה הַבְּרָכָה קֲטוּפָה שְׁקֻטָּף לְשָׁנַיִם :

Quódnam est Amen pupillum ? Rab Heuna ait, Est cùm quis precatone tenetur, nec intelligit, quod respõdet. Surreptitium, cùm furripit, & dicit Amē, antequam absoluator precatio . Sectile , cùm fecat in duas parteis, nempe oscitanter audiens, & alias res agens.

Præterea in Masséchet Succá scriptũ est , בֵּימָה שֶׁל עֵץ , בְּאֶמְצַע וְחֹזֵן הַכְּנֻכַת עוֹמֵד עָלֶיהָ לְקִרּוֹת בְּתוֹרָה וְהָיָה הַפְּמָנָה מִנִּיף בְּסוּדְרֵינָן וְהֵן עוֹנִין אָמֵן :

Suggestus ligneus in medio erat , & lector Synagogæ in eo stabat, vt legem recitaret . Porrò synagogæ præfectus sudarium circumagebat , & ipsi respondebant, Amen.

Is enim mos diu permansit in Ecclesia, vt populus frequens preces & cætera, quæ in Ecclesia recitabantur, audiret, tum respõderet Amen. Quod facit populus Israël, Deut. 27. Mose Dei mandata exponente. Atque vtinam nostri quoque homines in Ecclesia Amen non pupillũ, non furtium, non sectile, sed legitimũ ac pium responderẽt. Sic enim fieret, vt & attentius sacra verba audirentur, & intelligerentur exactius. Sed de his hætenus.

*De Rabbi, Rabboní, & cæteris.*

FR equentissimum est in Euangeliis hoc vocabulum: sed quoniam vetat Christus, ne quis vocetur Rabbi, nec Pater, explicanda est huius rei ratio, quæ certè intelligi non potest nisi è libris Thalmudicis. Legimus enim



vt vulgo loquuntur, promotione. Hinc etiam cernere licet, cur interdicit Christus, nequis nominetur Rabbí, nec Pater. Vnus enim est verus Rabbí, magister & doctor noster Iesus Christus: Vnus pater, à quo adoptati fratres Christi eius merito efficimur.

Nec velim quisquam hæc à me in alicuius ordinis cōtumeliam dici putet, cūm authoritatis conciliandæ causa, ne passim omnes vel insulsa, vel impia tradant, necessaria propemodum in Ecclesia sit dignitatis ac titulorum vsurpatio.

*De Raca, Mammona, & Concilio.*

**D**ivac multūm magnos etiam Theologos exercuit locus ille Matth. 5. de Raca & Concilio: qui ad mores Hebræorum & publica iudicia pertinet, vt ex eorum libris debeat explicari. Sed præstat Euangelistæ verba proferre in medium.

Audistis, inquit Christus, quòd dictū est antiquis, Non occides. Qui verò occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico vobis, quòd omnis qui irascitur fratri suo temerè, obnoxius erit iudicio: Et quicumque dixerit fratri suo Racá, reus erit Cōcilio. Qui autem dixerit fratri suo Fatue, reus erit gehennæ ignis.

Hic considerandum est quid sit Iudicium, quid Concilium, quod Græcè est *συνέδριον*, quid Racá, & postremò cur dixerit, Audistis. Nam cūm quasi delictorū gradus constituerit Christus, vt grauius peccet qui dixerit Fatue, quàm Racá, quærenda eius rei ratio est. Porro vt hæc omnia, quæ ad Hebræorum mores pertinent, planius intelligi possint, de iudiciorum ratione paucis agendum est. Ea verò depromi non potest, nisi è libris Thal-

posita est. Rabbi Nathan insignis doctor ea sic colligit, רבי מחכמי ארץ ישראל הסמוכין שם בסנהדרין שלהם דאמרין לענין סמיכת זקנים הסמוכין לה וקרו לה רבי ויהבין לה רשותא למדן דיני קנסות. ורב מחכמי בבל הסמוכין בישבות שלהן והדורות הראשונים שהיו גדולים כאר לא היו צריכין לרבבם לא ברבן ולא ברבי ולא ברב : אלא בשמא גרירא לחודה : Quorū verborū hæc est sententia, Rabbi tribuitur sapiētibus terræ Israēl, quibus imposta fuit manus illic in conciliis eorum : quod dicūt propter impositionem manuum seniorum, qui imponunt alicui manum, & vocant eum Rabbi, quod est Magister mi, & faciūt ei potestātē cognoscēdi causas multatitias.

Rab autem est sapientum Babylonix (Rabbinorum scilicet exulum) quibus imposta est manus in scholis eorum. At homines Priscæ ætatis, qui maximi erant ac præstātissimi, nō opus erat vt magistrarētur per Rabbān, quod est magister noster, nec per Rabbi, nec per Rab, sed solo ac simplici nomine appellabantur.

Alio etiam loco legitur, גדול מרב רבי וגדול מרבי רבן וגדול : מרבן שמו. Hoc est, Rabbi maior quā Rab, & Rabbān maior quā Rabbi, maior tamē quā Rabban, est qui simplici nomine appellatur.

Et alibi, מר מחכמי ראשי הגליות שבבל ורבנא מחכמי בית דור, Quod est, Mar, id est, dominus tribuitur sapientibus AEchmalotarchis vel principibus exulum, qui sunt in Babylonia.

Rabbaná dominus noster, sapientibus domus David. Abái & Aba, hoc est, Pater mi, & Pater, sapientibus iam senibus.

Ex his facilè horum nominum ratio atque ordo cognosci potest : & mos præterea manuum impositionis, qui hodie quoq; apud Hebræos seruatur in Rabbinorū,



hád , domus iudicii Septuaginta vnus, vel סנהדרי גדולה  
 fynhedrí ghedolá , Synhedrion magnum, in quo causæ  
 grauissimæ, quæ pertinebant ad summam Reip. tractari  
 solebant. Nam sic eodem capite scriptum est, אין דנין לא  
 את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי  
 בית דין של שבעים ואחד: Id est, Non pronunciant iudiciũ  
 de Tribu, nec de pseudopropheta, nec de summo sacer-  
 dote, nisi de sententia curiæ Septuagintaunus, vel  
 ἑβδομήκοντα.

Nam hæ causæ omnes, nempe totius tribus, pseudo-  
 propheta, summique sacerdotis, magnæ sunt, quæque ad  
 Reip. statum ac dignitatem spectant. Cæterum Septua-  
 gintaunus illi Iudices siue Synhedri, quorũ Synhedrion  
 Ierosolymis tantũ ius dicere poterat, alia parua Synhe-  
 dria vigintitrium, vel triumuirũ in aliis Tribubus con-  
 stituebant, bella decernebant, urbẽ dirutã reficiendã lo-  
 cabãt, resque omnes publicas administrabãt. Quod Io-  
 sephus in Antiquitatib. apertẽ docet, lib. 14. cap. 17. Cũ  
 enim Herodes cædis postulatus esset, quòd Ezechiã præ-  
 donum ducẽ occidisset, cũ Galiliæ præfectus esset,  
 personamque publicam sustineret, Ierosolyma accitus  
 est, vt in Synhedrio causam diceret. Nam maior erat,  
 quàm quæ à priuato iudicio diiudicari posset. Ipse por-  
 rò Herodes rerum potitus, Synhedros omneis, præter  
 vnum Sameam, interficiendos curauit.

Ex hoc loco perspicuè cognosci potest, quid sit Ma-  
 mona. Nam omnia, quæ ad rem pecuniarum pertinet,  
 hoc nomine censentur. Cui cũ Græcum nullum aptẽ  
 respondeat, Syriacum vocabulum efficaciæ causa reli-  
 ctum est: vt faciliè dispiciamus, cur Christus dixerit, Pa-  
 rate vobis amicos de Mammona iniquitatis.



mudicis, in quibus iura omnia humana & diuina Iudæorum exposita sunt.

Extat itaque in Thalmud Masséchet סנהדרין, id est, στωεδρίων vel cōciliiorum. Quod ita esse qui Græcè & Syriacè sciunt, facile concedent. Solent enim Græca verba in Thalmud & commētariis aliis, præsertim vbi Hebraicum non reperitur, vsurpare, vt illa ostendunt, קפלין καπηλῶν caupona, אסרין אסאעיון Assis, אנטיפתוס ἀντύπατος proconsule, הגמון הַגְמוֹן Dux, סנקלית סִנְקֵלִית Senatus, קרלין קַרְלִיִן τρικλίνιον triclinium, פרהסיה פֶּרְהִסְיָא liberè, אמילן אַמִּילֶן Amylum, הדרולוס הִדְרוּלוֹס hydraulus, aliàque sexcenta, quæ afferre possem. In quibus accuratè Græca orthographiæ ratio seruata est, vt apparet in הַגְמוֹן, פֶּרְהִסְיָא, & στωέδριον: vt ne accentum quidem densum præterire voluerint.

In eo igitur libro Synhedrion, quæ à iudicū confessu id nomen inuenerunt, legimus Iudiciorum genera duo esse, quorū vnum vocant דיני ממונות Dinè Mamonóth, alterum דיני נפשות Dine Nephafóth, id est, Iudicia pecuniarum, & iudicia animarum: Latini iureconfulti iudicia pecuniaria, & capitalia vocarent. Porro Iudicū classes tres sunt. Prima dicitur בית דין של שלשה Beth Din scel scelosciá, domus iudicii triumuirum, ad quam minores causæ, vt furti, iniuriarum priuatarum, malæ tractationis, ac denique Dine Mamonoth deferrebantur.

Secunda appellatur בית דין של עשרים ושלשה Beth din scel esclím vsclosciá, domus iudicii vigintitrium, vel סנהדרין קטנה synhedriá quetanná, Synhedrion paruum: in quo causæ maiores, nempe capitales, cognoscebantur.

Tertia ac præcipua, instar Atheniensis Arcopagi, nominabatur בית דין של שבעים וסנהדרין Beth din scel scibín vec-

Hinc ergo patet, cur dixerit Audistis, quasi dicat, verba tãtũ intelligitis, mysterium non item, quod ipse postea Christus explanat. Iam superest, vt dicamus de Racã, quod D. Hieronymus optimẽ reddit Inanem: vsum tamen ac vim non aperit, quod ẽ veterum Hebræorum sermone cognosci debet. Nam in Masséchet Berachoth aliquoties hoc verbũ legitur, quod scribitur ריקה Rica. Est autem conuicium non acre, sed familiare, vt cum maior minorem pro authoritate familiariter castigat, vel leniter obiurgat. Cũ enim Rabbinus quidam plebeium nescioquem orare in loco periculoso animaduerteteret, increpat eum dicens, ריקה Rica. Vt cum vulgò errantem vocamus pauperem stultum, non quemlibet tamen, sed inferiorem tantummodò. Cæterũ *μαεὸς*, vel fatuus, acrius est conuicium, Syriacè ܣܘܬܥ, *Sote*, quod in linguã Gallicã defluxit: inde verbũ ܣܘܬܥ infatuare, frequens in Thalmud. Raca itaque est, quẽ ob inanitã, follẽ vocitãt. Fatuus, vel potius excors, *Sote*, hoc est, cuius mens à ratione abalienata est: vt verbum Syriacũ sonat.

Cũ igitur nec Græca lingua nec Latina nomen vllum habeant, quo indignationis lenis significatio exprimatur, relictũ est ob efficaciam, verbũ Syriacum Raca.

Cur verò Racã non rica in Euangelio scribatur, ratio suprã exposita est, cum docebamus Syriacè per a pronunciarì, quæ Hebraicè per i proferrentur, vt Miriam, Mariam, Migdal, Magdal: sic Rica Racã.

#### De Publicanis.

CREBRA fit in Euãgeliis Publicanorum mentio, quorum ordo Romæ honestissimus erat, nempe equestris dignitatis, vt multis locis ostendit M. Cicero: Iero-  
c.iii.



Sed ad id, vnde digressi sumus, redeundum est. Cùm sciret Christus ordinem hunc esse Iudiciorum, & veteres Iudæorum ritus cum Christianis moribus cōferret, ait, Audistis, quòd dictum est antiquis, Non occides: qui verò occiderit, obnoxius erit Iudicio: intelligens secundam iudicum classem, qui iudicia capitalia exercebant. Verùm maiorem in Christianis perfectionem cupiens, non modò de grauibus iniuriis & cædibus, sed de conuiciis etiam, & tacita ira iudicium fore ostendit, de diuino iudicio humano more & parabolicè loquēs. At ego, inquit, dico vobis, quòd omnis qui irascitur fratri suo temerè, reus est iudicio, triumuirùm scilicet. Et quicumque dixerit fratri suo Racá, reus erit concilio, quod est Synhedrion paruum vigintitrium. Qui autem dixerit ei Fatue, reus erit gehennæ ignis, id est, summo Synhedrio Septuagintavnius, quo diuinum iudiciũ intelligimus.

Nunc explicandum quid sit Audistis, quid Racá. Dixerit quispiam, Audistis, propterea à Christo dictũ, quòd filii à parentibus & sacerdotibus legis præcepta audire solebant. Quod nec ipsi negamus. Sed alium subesse sensum credimus huiusmodi. Apud priscos Iudæos triplex fuit ratio diuinas literas interpretandi, vt in Thalmud sæpe obseruare licet.

Prima dicitur שמעו שמעו scemaata, quod est ἀκούω vel auditio, cū historicũ sensũ exponimus, quẽ audisse satis est.

Altera vocatur אגדתא Aggadta, siue extensio, cùm historicam sententiam mystica expositione dilatamus.

Tertia est מילה Mithle, hoc est parabolica, cùm parabolis vtimur, quod passim in Euangeliis Christus facit.

Porrò Rabbinii populo historiam tantũ, hoc est auditionem, explicabant, qui propterea dicebatur audire.



*De Camelo per foramen acus.*

**E**Xtat apud Matthæum cap. 19. Christi dictum *παροι-  
 μιῶδες*, Facilius est Camelum transire per foramen  
 acus, quàm diuitem ingredi in regnū cælorum. Id ada-  
 gium cū à consuetudine nostri sermonis abhorreat,  
 fecit vt quidam portam nescioquam Ierosolymis è suo  
 somnio fabricarētur, quæ acus diceretur ob angustiam,  
 per quam Camelus animal tam vastum ingredi non  
 posset: cū multò ciuilius fuisset, ingenuè dicere, Nescio.  
 Alii nonnulli, qui Græcas literas sic mirantur, vt alias om-  
 nes fastidiant, nauscantes si quis aliquid se inuenisse di-  
 cat, quod Græci illi inanissimi ignorauerint: metamor-  
 phosin monstrosam commenti sunt, atque ex immani  
 bellua funem nobis nec opinantibus architectati sunt.  
 Aiunt enim *κάμιλον*, si cum iota scribatur, esse crassum  
 funem, quo anchoræ religantur: atque, vt sententiam  
 suam communiant, locum hunc Euangelii proferunt.  
 Sed quod controuersum est, pro certissimo testimonio  
 citant. Nos constanter negamus vllum extare bonum  
 Græcum authorem, qui *κάμιλον* vel *κάμηλον* pro rudēte,  
 aut quouis fune vsurpet. Nam Athenæus omniū, quod  
 ad vocabulorum vsū attinet, scriptor atque observa-  
 tor diligentissimus, cū nauium vel minutissimas sco-  
 bes & tenuissimas rimas describat, atque partes omnes  
 & ferramenta enumeret, nusquam Cameli camiliue fa-  
 cit mentionem. Quinetiam Iulius Pollux in suo Ono-  
 mastico, in quo nomina omnia vsitata persequitur, Ca-  
 melum funē ignorat. Producant igitur vel vnū testem,  
 & causam per me obtineāt. Sed qui poterunt, cū funis  
 Græcè *κάλως*, vel *χοιρίον* vocetur, *κάμηλος* bestia tantū sit?

solyms, & in tota Iudæa infamis ferè habebatur, vt illud indicat, Esto tibi sicut Ethnicus & Publicanus.

Eius itaque rei ratio ex Hebræorum iure petenda est: idque explanandum, quî potuerit Matthæus Euangelista & idem Leuita esse Publicanus, cum Romani tantum publica vectigalia licitarentur atque conducerent.

Iudæi igitur Publicanos Syriaco verbo vocant גבאיִן gabbain, quod est exactores. Porrò in Thalmud Massechet Synhedrin, Pérec zeh borer, vbi agitur de Iudicum reiectione, in hunc modum scriptum est, אלו הן הפסולין, הרועין הגבאיִן והמזכסין: Pastores, Publicani, & Diœceta. Hos enim vnà cum furibus & fœneratoribus, aliisque infamia notatis personis, legitimè reiici posse docent Thalmudici doctores. Nam isti omnes fures atque impostores à Iudæis habebantur. Cæterum quidam erat princeps Publicanorum, qui dicebatur ריש גבאי res Gabbae: is verò Romanus vel ciuitate Romana donatus erat. Cæteri simpliciter nominabantur גבאיִן gabbain, Publicani, qui Romani necessariò non erant, sed ex ea prouincia vel vrbe à principibus Publicanorum eligebantur, in qua vectigalia exacturi erant. Nam ff. de publ. & vect. & com. l. i. §. hic. Omnes qui quid à fisco conducunt, rectè appellatur Publicani. In eo autem titulo alii vocantur domini, nempe principes Publicanorum: alii focii, id est, simpliciter Publicani. vt l. 9. Socii vectigalium, si separatim partis administrarent, alter ab altero minus idoneo in se portionem trãsserre iure desiderat. Cû igitur Iudæi decimas tantum suis sacerdotibus pendere quotãnis solerèt, inuiti Romanorû Publicanos, eorûmq; socios Iudæos videbant: atq; ob eã causã quasi publica notatos infamia auersabantur.



famum eruca depascitur, sic domū adulteria labefactāt.

נְחִינָה שֶׁנֶּמְלֵא לְפָסֵי, וְכִי דֵּן כְּאִמְרָתוֹ הַזֶּה, וְכִי דֵּן כְּאִמְרָתוֹ הַזֶּה,

Pro Camelo sarcina. Quod est, Versate diu, quid ferre laborent, quid valeant humeri. Ut pro Cameli magnitudine & viribus sarcina imponenda est.

טִיבִיחַ חֶסֶת וְיִבְרַח כִּפְנֵיךָ :

Tobias deliquit, & Zigod plectitur. Zigod quidam Iudæus cum Tobiam in flagitio aliquo deprehendisset, testimonium in eum dixit : sed cum solus testis esset, verberibus vndequadraginta probe mulctatus est. Ea enim in causis capitalibus leuissima pœna erat. Cum ergo nocentes absoluitur, & puniuntur infontes, hoc dictum usurpant.

אַרְבַּעַי לְצִלָּה וְאַרְבַּעַי לְצִלָּה :

Quadra fossori, & quadra ocioso.

Quod cum Hesiodi sententia facit, qui panem villici vult esse τετραΰφυον ἰκταλῶμον.

Hoc adagio indicat naturam paruo cōtēta æquabilitatē. Alia permulta afferre potuissē, sed ad rem redeūdū est.

Christus itaque cum rem ἀδύατον paræmiacè significare vellet, usus est verbo priscis Iudæis familiarissimo. Nam in Thalmud Pérec haroéh legitur,

וְלֹא פִילָא דְעִיל בְּקֶפֶס דְּמִחְסָא :

Hoc est, non potest Elephanta ingredi per foramen acus. Et alio loco,

דִּילְמָא כִּפְּסֵי בִּרְיָתָא אֶתְּמַרְעִילֵי פִילָא בְּקֶפֶס דְּמִחְסָא :

Forte è Phomboditha (ea est vrbs quædam) est tu, ubi immittunt elephantum per foramen acus.

De quodam agitur, qui rem ἀδύατον effecturū se esse pollicebatur, ut est vastissimam belluam per angustissimum acus foramen intrudere velle. Quod vulgari pro-  
uerbio facere dicuntur Phomboditani, nempe homi-



Itaque vt Græcorum prouerbiorum ratio in Græcis scriptoribus quærenda est : sic Hebraicorum dictorum origo ex Iudæorum petenda est cōmentariis. Multæ enim sunt paræmiæ Iudæis familiares, quæ in aliis linguis absurdæ vel obscuræ videri possent. Quod quò melius perspiciatur, non fuerit ab re adagia aliquot priscis Hebræis vsitata, quæ in lectione Thalmudica obseruauimus, afferre in medium.

לְמַת יִרְקָא יִרְקָא שְׁקָל :

In urbem oleribus (abundantem) olera (venalia) importa. Huius dicti authorẽ faciunt Mosē, cū in Aegyptō Magos Pharaonis prouocaret. Ii Mosē deridebant vt ineptum, qui in Aegyptum magicarum artium peritissimam, noua prodigia magicis, vt ipsi putabāt, præstigiis importare vellet. Quibus respondit Mosēs hoc prouerbio, In urbem olerum abundantem importāda esse venalia olera. Sæpe enim fieri videmus, vt carissima sit in singulis urbibus earum rerum annona, qua maximè abundant, omnibus ad alia loca exportantibus, atque urbem ipsam ferè relinquentibus inanem.

טְבַח חֲדָה פְּלֶפֶלְתָּא חֲרִיפְתָּא מְסֵלָא צְנָא דְקָרִי.

Melius est granū piperis acre, quàm cista plena caryotarū.

Huius prouerbii plana sententia est, quæ pluris esse sapientem vnū, quàm stultos multos ostendit. acerrimum enim est piper, vt contrā fatui palmarum dactyli.

חֲרִי קִיסֵי יִבְשֵׁי וְחֵר רְטִיבָא אִוְקְרוּהּ יִבְשֵׁי לְרְטִיבָא :

Si fuerint duo ligna arida, & vnum viride: arida viride illud exurunt. Hoc est, Plures mali pauciores bonos facile superant.

וְנִיתָא פְּבִיתָא בִּיקְרוּיָא לְשִׁמְשָׁמִי :

Adulteriū domi est sicut cruca Sesamo. Vt enim Sesamus

id est, aperiri. Oculos enim omnes habemus, sed cæci clausos atque obstructos, qui Syriaca phrasi elegantissime dicuntur aperiri, cum tegmenta illa recluduntur. De orthographia dictum est in Grammatica, hinc tantum ostendendum, cur cum literam thau deciduam indicet daghes, ph non mutetur in p, sed geminetur. Id disertè D. Hieronymus in cōmētariis in Dan. cap. 11. docet, qui ait apud veteres Hebræos, vt hodie quoq; apud Syros & Arabes nūquā pronūciari p, sed ph vel simplex, vel, si id orthographiæ ratio postulet, geminū. optimè ergo scriptum est ab Euangelista ἐφφαθη, non ἐπεθη. Id dictum volumus propter sciolos quosdam, qui, quod ipsi non intelligunt, statim deprauatum esse clamant. Sed monstemus huius verbi vsum. In Vaiicrá Rabbá, vel magno Leuitico, cap. 18. qui liber Syriacè scriptus est, legimus historiam de duobus viatoribus, è quibus vnus cæcus erat, alter apertus, vel oculorum acie præditus. Quam, cum mirificè eam locutionem exprimat, huc transcribere non piguit. Verba hæc Syriaca sunt, עוֹבְדָה הוּה בְתֵרִין נְבָרִין דְּהוּ עִילִין לְטַבְרִיָּה חַר סְמִי וְחַר פְּתִיחַ וְהוּה הָהוּא פְּתִיחַ גְּדִישׁ לֵה יִתְבוּן לְמַקְטָרָה בְּאַרְחָה לְקִטּוֹן עֲשָׂבָה וְאַכְלוּן דִּין דְּהוּה פְּתִיחַ אֶסְמִי וְדִין דְּהוּה סְמִיָּה אֶפְתַּח וְלֵה עִלִין מִתְּמִן עַד-זְמַן דְּגְדִישׁ הָהוּא סְמִיָּה : לְהָהוּא פְּתִיחַ : Id est, res gesta narratur de duobus viris, qui ascendebant in Tiberiadem, è quibus vnus erat cæcus, alter פתח phathía apertus, & deridebat ille apertus eum, nempè cæcum. Confederūt, vt reficerent se in via, & lectam herbam comederunt: ille qui erat apertus ex-cæcatus est, & is qui erat cæcus iffathá, apertus est, hoc est, oculorum aciem recepit. Nec abierunt illinc, quod ille qui fuerat cæcus, derideret eum, qui fuerat apertus.

Hoc afferre volui, vt vsum huius verbi atque originē



nes vani & iactatores. Christus tamen pro elephanto, quem pauci viderunt, bestiam Syriæ notissimam Camelū dixit, quò res planius ab omnibus posset intelligi.

De Effathá.

POSTULAT nunc ratio, vt locutiones quasdam Euangelistis familiares, ac linguæ Syriacæ proprias, quæ in alia nulla reperiuntur, exponamus, earumque vsum doceamus. Ac primùm se offert verbum illud, quo Christus oculos cæco restituens vtitur, ἐφφαθά, effethá, quod Euangelista Mar. optimè interpretatur διανοίξῃς, adaperire. Iubebat enim Christus, vt cæcus ille oculorum vsum reciperet, quod Græci dicunt ἀναβλέπειν, vt in suo Pluto ostendit Aristophanes. Híc docendum cur aperiri Syriacè id significet, quod nulla alia lingua vsurpat. Nã si Græcè dixeris διανοίξῃς, & Latinè aperiri, nemo vnquam intellecturus est, oculorum acie restituui. Id eò fit, quòd peculiare sunt in singulis dialectis locutiones, præcipuè tralatitiæ. Quod enim Latini in vitibus gémam vocant, Græci nominant ὀφθαλμὸν oculumue, Galli à trudendo boutonem appellant, Itali thecam. Sic Græci mōtis imam partem pedum nomine significāt, vt Galli & Itali, Homerus πόδας πολυπιδάκευ ἴδης ait, Latini radices nominant. Multæ ac propemodum innumerabiles sunt Latinæ tralationes, quas Græci ignorant: vt plurimæ apud Græcos Latinis incognitæ. Græci itaque eum, qui oculorū vsum habet, appellant βλέπωντα, Chaldæi ܢܗܦܗܘܬܐ, hoc est, apertum, tralatione apta, nec longè petita. Latini, quod ego sciam, nullum vnū vocabulum eiusmodi habēt. Si igitur cæcus aliquis oculorū acie recipiat, Græcè dicetur ἀναβλέψαι, Syriacè ܢܗܦܗܘܬܐ ifsethahá,



Bane<sub>rgés</sub>, Marc. 3. βαρεργές, בני־רגש, non בני־רגש ut habet Munsterus, cum sit syntaxis genitiui: nec בני־רגש, ut quidam credunt: cum raam Hebraicum sit, regés Syriacum, quod tumultum & tonitru significat. Euangelista rectè interpretatur υἱοὺς βροντῆς, filios tonitru. Quàquam scribendum est proculdubio Banerges sine o, quod nemo doctus negauerit.

Talithá cúmi, Mar. 5. ἡλιθία καρδίαι, ὦ puella surge, Hebraicè dicédū erat, הַתַּעֲרָה, ut Babylonicè תַּלְתָּהּ עַל־עַל.

Beth<sub>esda</sub>, בית־שַׁדַּי, Ioh. 5. quod librarii errore malè scribitur Bethsaida, qui piscinam Beth<sub>esda</sub> (nam Græca exemplaria habent βηθ<sub>εσδα</sub>) cum oppido Bethsaida cōfudit. Est autē Bethesda, domus effusionis ab שַׁדַּי verbo Syriaco effudit, à sanguine victimarū effuso: hinc Græcè dicitur ἑλεθισαπικη, quasi Victimariam dixeris. Bethsaida autem est בית־צִידָה, domus piscationis, ob crebra stagna & lacus.

Gabbatha, Iohan. גַּבְּתָהּ, Hebrais quoque vsitatum esse ait Munsterus, quod nos negamus, cum merè Syriacum sit. גַּבְּתָהּ enim Syriacè est idem quod סֶלַח Hebraicè, id est, viâ lapidibus sternere. propterea elegantissimè redditur ab Euangelista λιθόστρωτον, quod est lapidibus stratum, vel tessellatum. Cuiusmodi multa pauimenta in Hispania visuntur.

Aqel<sub>demá</sub>, Act. 1. אֶקֶל־דָּמָא, ager sanguinis, qui Hebraicè diceretur שַׁדְּחַ הַדָּמָא sadch haddám.

Tabithá, Act. 9. טַבִּי־תָהּ, Græcè ἡ δαρκαίς, Latinè Dama, Hebraicè תַּבִּי־תָהּ hazzeuiah, ut habes in Cantico.

Beelzebub, בעל־זְבוּב, Hebraicè בַּעַל־זְבוּב, Baal. id est magister musca: ut Nicander μύαζρον vocat quendam serpētem.

ostēderem , quod hactenus neminem fecisse videbam. Porro an herba vlla extet vel chelidonium, vel alia, quæ hac vi prædita sit, medici viderint: mihi narrasse satis est.

De Mamona, & aliis.

CAETERA, quæ in Euangeliis leguntur, hæc sunt.

Mamona, Matth. 6. μαμωνά, מוֹנָה, pecunia, de hoc supra egimus in Racá.

Barjona, Matth. 16. βαρνανά, בָּרְנַיִן, filius Ioná, quod columbam significat.

Golgolthá, Matth. 27. quãquam corruptè à Græcis detracto altero l scribitur גֹּלְגוֹתָא, cranium, vel calua, mortui præsertim. erat enim cippus Iudæorum.

Geth semaní, Matth. 26. γεθσημανεί. Non est vallis pinguium: geth enim Hebraicum non est: nec prelu olei, vt quidam somniat. Sed sunt duo vocabula Syriaca מְשֵׁן-גֵּת, pecuaria butyri. גֵּת geth enim respōdet Hebraicæ voci גֵּת, & מְשֵׁן seman est מֶשֶׁן butyrum. Is enim locus à copia butyri id nomen nactus est.

Elí elí lamá sabachtháni, Matth. 27. quod scribitur Syriacè, אֱלִי אֱלִי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי, vel, vt Marcus habet elohi, אֱלֹהִי. Deus mi, Deus mi, cur destituiſti me? Quæ verba Hebraicè leguntur in principio Psal. 22. אֱלִי אֱלִי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי, Elí elí lámá azabtáni. Sed Christus, qui vernacula Syrorū lingua utebatur, vt ab omnibus intelligi posset, versiculum Psalmi Hebraici Syriacè pronūciauit. Vox enim El אֱלִי, Deus, tam Syris, quàm Hebræis familiaris est. Elohi autem, Syriacum est אֱלֹהִי, quod Hebraicè dicendum erat אֱלֹהַי elohái. Suspicio tamē Christum Eli protulisse, quod propius accedit ad nomen Eliã, vt indocti homines Christum Elí clamantē, Eliã inclamare existimarēt.



רְחַם לְחַיֵּי אֶחָיו, Remitte nunc debita fratrum tuorū.

Cæterum facinorosos vocari רְחַם debitores, tam vñtatum est, vt vel mediocriter doctus id facilè intelligat, vt Psal. I. Et in via peccatorum non stetit, Syriacè רְחַם וְרַחֵם, Et in via debitorum non mansit. Hoc videns Lucas, qui Græcè doctus erat, scripsit ἀμάρτίας, peccata, cūm Matthæus habeat ὀφειλήματα. Debitores autē, quod Græcè exprimere nō poterat, reliquit. Quid enim, quæso, aliud est peccatum, quàm debitum quoddam, quo nos obstringimus, rationem aliquando, nisi pœnitentiæ lachrymis tabulas inducamus, reddituri?

Mortuos vocare dormientes ob spem resurrectionis, priū est, sed Syriacæ tantum linguæ propriū: quanquā Hebræi dicāt, Et dormiuit cum patribus suis, mortuos tamē nunquam nominant dormiēteis. legimus in Thalmud,

בְּרַחֵם דְּרַבִּי יוֹסֵפִי לְהַיָּוִתָּהּ לְהַיָּוִתָּהּ לְהַיָּוִתָּהּ

Filio Rab Demi natus est infans, & intra dies triginta dormiuit. Tum de quodam mago sic scriptum est רְחַם וְרַחֵם, Ille magus, qui dormientes spoliabat. Solus Homerus poëtarum, vt Plato ait, Deus diuinitus hoc sensit, cū Iliad. ξ. de virga illa mirifica Mercurii loquens, mortuos nominat ὑπνώοντας.

Εἶλετο δὲ ῥάβδον, τῆ τ' ἀνδρῶν ὄμματ' ἀφ' ἑλγῆ

Ων ἐθέλει. τὸ δ' αὐτὲ καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id AEneid. 4. Virgilius vertit,

Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco  
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit.

Dat somnos, adimítque, & lumina morte resignat.  
Quod Homerus mirificè dixerat ὑπνώοντας ἐγείρειν, quod est dormientes excitare, id obscurè & minus aptè vertit Virgilius, somnos adimere. Multæ enim sunt phrasēs Ho



## De Dimitte nobis, &amp; aliis.

**M**Ultæ sunt præterea in nouo Testamento locutiones Syriacæ, quæ cum vel ab Apostolis vel interpretibus mutata non fuerint, obscuram sæpe sententiã efficiunt. Nos aliquot selegimus, quò magis huius linguæ studium iis, quibus per ætatem & ingenium licet & libet, commendaremus.

Extat in Dominica prece illa nobilis phrasis, *καὶ ἀφεῖς ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς ἔ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλήταις ἡμῶν*, Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Dimittere, vel, vt quidam Latinius loquuntur, remittere debita Syriaca locutione dictum est, quod est, delicta cõdonare. Vt debitores pro peccantibus dicuntur. Quis enim non videt nec Græcos, nec Latinos hoc modo loqui? Quinetiam Hebræi ipsi similem locutionem non habent. Quod aliquot exēplis explanandum est. Parcere quidem & ignoscere Hebraicè dicitur, *חָלַץ*, vel *חָנַן*, hoc est, perferre delictũ: Syriacè verò *קָבַץ*, id est dimittere vel remittere. Porrò qui peccat Hebraicè *חָטָא* hattá appellatur, Syriacè *חַיִּיב* haiiab debitor, obnoxiusue. Et peccatũ Hebraicè *חַטָּא*, Syriacè *חַבְיָא*, hoba, debitum. In prece Salomonis 3. Re. 9. legimus,

וְכַלַּחַת לְעַבְדְּךָ יִשְׂרָאֵל :

Et ignoscet populo tuo Israël.

Id à Chaldæo paraphraste sic redditur, *וְתִשָּׁבַק לְחַבְיָי, עַבְדְּךָ יִשְׂרָאֵל*. Et dimittes debita populi tui Israël. Idque ter aut quater ibi repetitur. Filii Iacob, Gen. vlt. Iosephum in Aegypto supplices alloquuntur, *שָׁמַר נָא פָשַׁע אֶחָיוֹךָ*, parce nunc delicto fratrum tuorum. Id Chaldaicè versum est,

ne ipso consentire viderentur, sed ἡλφμενον, hoc est, delibutum. Verum illud observandum, quemlibet regem & sacerdotem *zeison* vel *ηψη* vocari posse, Iesum vero κατ' ἔξοχῶν proprie *Ἰν zeison*, & *νηψη* appellari.

Mariam compositum nomen esse quidam putant, & mare falsum, vel stellam maris interpretantur: sed ridiculè primùm, tum cōtra Hebraicæ linguæ analogiã. Cùm enim scribatur *מריא* *miriã*, & bisyllabum sit, omnes Hebraicè docti fatebuntur hec *manticũ* esse ac simplex. Cùm enim præter Mem, tres thematicæ appareãt, necessario Mem cum hirec hec *manticum* est. Thema itaque est *מ* ram, emittit, in quo media quiescit, quæ in derivato movetur, ut à *מק* fit *מק*, & Syriacè *מק*. Mariã ergo, sic enim dicitur Syriacè, ut suprã docuimus, est excelsa, sublimis atque eminēs: quod etymon optimè tam è linguæ ratione, quàm ex merito per gratiam sanctissimæ Virgini convenit.

Simon Apostolorũ princeps Syriaco nomine à Christo *ספא* Cephã appellatus est: quod Euãgelistæ *πέτρον* rectè interpretãtur. Latinè autem non tam benè nec propriè redditur Petrus. Quod facilè me viris prudentibus probaturum confido, atque interim scrupulum illum exempturum, qui hæctenus multos torfit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Cùm enim constet Christum Syriacè fuisse locutum, ex ea lingua rationem petere debemus. Nam cùm cognomine aliquo Simonis Ecclesiæ principis futuri, in eoq; pastorum aliorum soliditatem atque constãtiam exprimere vellet, indidit ei Syriacum nomẽ Cephã: quod si Latinè reddatur, significat durũ lapidem, vel caudem, cui respõdes Hebraicum *על*. Cuius rei vim in parabola pii homi-



mericæ Syriacis valdè consentaneæ ac consonæ. Quod, Christo propitio, aliquando à nobis explanabitur. Christiani eam locutionem imitati cippos libitinos & sepulcra sua Græco verbo κοιμητήρια, cœmeteria, vocitant, quod Latinè veritas licet dormitoria.

Deum nomine cæli intelligere Syriacum est. Hinc est illud Matth. 21. Baptismus Iohannis vnde erat, à cælo, an ab hominibus? *ἠρῶψα*.

In salutatione angeli legitur, *κεχαριτωμένη σὺ ἐν κυναίξί*. Quod verbum ipse Euāgelista fabricatus est, cùm apud Græcum authorem nullū extet. Nec enim vllum erat verbum, quod responderet Syriaco participio *רחימתי* Rahimtá, quod eam significat, quæ gratiosissima atque acceptissima est. Sed iam dicendi finem faciemus, si omnium Apostolorum nomina cum suis etymis explicauerimus.

*De Messia, Maria, & omnium Apostolorum nominibus.*

CUR Iesus vocetur Christus, & Messias, omnes intelligunt. *מָשַׁח* masah enim tã Hebraicè quàm Syriacè est ungeri. Hinc *מָשִׁיחַ* Masiah unctus, Græcè *χριστός*. Sed mirantur multi, cur Euangelistæ scribant *μεσσίας*, non *μασσίας*, cùm Hebraicè pronūcietur Masiah. Paulus Riccius vir alioqui diligēs scribit Mosias, sed ridicula & indocta superstitione. Christus enim Syriacè dicitur *מִשְׁחָה* Mesihá, sed illa aspiratio Græcè exprimi non potest. rectè ergo Euangelistæ *μεσσίας* scribunt, vt Latini melius scriberent Mesihás. Græcè interpretati sunt Apostoli *χριστόν*, vnde nos Christiani nominamur. Porro Iudæi cùm suum Messiam tardigradum Græcè appellare velent, non *χριστόν* dicebant, ne cum Christianis vel nomi-

ne



Andreas Græcum est, vt Philippus: ille virilis & fortis, hic bellicosus, qui equis delectetur, reddi solet.

Iacobus Hebraicum nomen est, Græcè Ἰακώβος, Latinè supplantator.

Zebedæus, זבדי, liberalis & munificus.

Iohannes, יוחנן, gratiofus & misericors.

Bartholomæus nõ est filius Ptolemæi, sed filius Thimæi, quod nomē in Bibliis legitur multis antè seculis, q̄ Ptolemæus vllus natus esset. Telem Hebraicè sulcus est.

Matthæus, donū dei, Græcè Δοσίθεος, vel Theodorus.

Thomas, Syriacè ܬܘܡܐ, Græcè, vt Euangelista interpre-  
tatur, δίδυμος, Latinè Geminus.

Vt mirer, quid Nonno in mentē venerit, vt Thomam binominē faceret. Cū idē nomen sit Thoma, δίδυμος, & Geminus, vt Messias, Christus, & Vnctus. sed linguarū ignoratio magnis etiam viris errandi ansam præbet.

Alphæus, אלפי, est doctus, vel doctor.

Thadæus, ܬܘܕܐ Syriacè non à confessione, vt quidā putant, alioqui diceretur Thodæus: sed à ܬܘܕܐ voce Syriaca, quæ mammam vel papillam significat. Est enim Thadæus à Mamma, vt Lebbæus ܠܒܐ à corde dictus. D. Hieronymus elegātissimè Corculum vertit. Osiander à Leone ductum credit, sed errat. Syriacè enim Leo non ܠܘܐ, sed ܠܘܐܐ dicitur.

Simon Cananæus perperam scribitur à Latinis, cū scribendum proculdubio sit Cannæus, vel Cannita, vt Græcè quoque κανίτης. Nisi Euangelistis credere nolumus, qui ζηλωτὴν zelotem vel æmulatorem interpretantur. Porro zelator Hebraicè & Syriacè dicitur ܨܘܦܐ Cānā: scribendum ergo Latinè Cannæus, vel Cannita, Græcè κανίτης. Nam Cananæorum nomen, quod crebrius est

nis qui auditum verbum cōseruat , atque opere perficit, Christus exhibuit . Porrò id proprium nomen non est, sed cognomen à translatione sumptum. Euangelistæ quidem, qui Græcè scripserunt, Cepha elegantissimè atque aptissimè interpretantur πέτρον, quod lapidem saxumue significat. At Latini tam commodè reddere non potuerunt, ne nescisse dicam, quàm Syri & Græci. Nam lingua Syrorum ܘܫܘܩ cepha lapidem sonat , & nomen Apostoli refert, idque sine vlla literarum varietate . Quinetiam Græcè πέτρος tam pro lapide accipitur , quàm pro Apostolo. Latini hanc felicitatē assequi non potuerunt. Cùm enim Petrum dicunt, hominem tantum intelligunt, lapidem non item. Nisi voluissent dicere, Lapis, vel Petra, quæ cùm homini, tum ipsi rei aptè quadrassent. Hinc facile solui potest quæstio illa, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: vel si Syriacè pronuncietur hoc modo,

אַנְתָּ כֶּפֶא וְעַל כֶּפֶא הָרִין אֲבַנִי יֵת צְבוּרִי ;

Ant cephá veál chephá hadén ebnè iath çibburí (hoc enim modo locutum fuisse Christum omnes Syriacæ linguæ docti concedent) id est, Tu es lapis, & super hoc lapide (super te, tuâque fide, & cæterorum pastorum) ædificabo Ecclesiam meam . Illi enim Christi ouium cura commissa est : ipse primus Euāgelium annunciare cœpit, & primus in carcerem detrusus, verberibusque propter Christi nominis confessionem mulctatus est . Hic enim Ecclesia non substructiones atq; ædificia, sed Christi fidelium multitudinem refert: quam, instar caulis solidissimæ, Simon Cepha instituit, confirmavit, atque in fide Christi constabiliuit . Hæc facile rudes contemnēt, quorum iudicium nihil moramur.





quæ Ieroboami patria fuit. Alia innumera afferre potuissem, sed ex his, quod volumus, prudentes intelligēt. Dicimus itaque nomen proditoris fuisse, יהודה איש קריות, Iehuda Iscarioth, id est, Iudas vir Carioth, vel Cariotēsis. Vbi sunt ergo isti, qui Iudam Gallum natione fuisse non tam malignè, quàm indoctè contendunt? Cæterum Euāgelistæ, qui libèter nomina Hebraica & Syriaca retinēt, cùm præsertim vulgò ab omnibus Iscarioth appellaretur, scripserunt *ισκαριώτης*, adiecta Græca forma, quod fecerunt in omnibus propriis nominibus.

*De Pane quotidiano.*

**H**ic præfationi nostræ eam Coronidem addere statuimus, qua piorum animi delectari possint, nè per eam precatioñē, quam discipulis suis Christus ac proinde Christianis omnibus Syriacè tradidit. Nos bona fide singulis etiam verbis accuratissimè collatis, Syriacè scriptam piis ac doctis afferimus. Cæterum, quoniam verbum vnū, quod tanquam scopulū omnes, præter vnum diuum Hieronymum, præteruecti sunt, diu ac multum nos sollicitos habuit, cùm quid esset panis ille *ἄπιόσιος*, non reperiremus: ac ne alium quidē vllum, qui eius originem aperiret, haberemus. Sed hîc illa clausula vtar, nequis me, quod semel Ecclesia recepit, conuellerē existimet: cùm pro virili parte, quanquam parui parua conamur, Christi Ecclesiam ornata[m] atque auctam cupiā: cùm præsertim hæc doctis, non plebi proponamus: & quod maximum ducimus, Hieronymum sequamur, & postremò non tanquam dogma obtrudamus, sed Theologorum iudicio relinquamus perpendendum.

Videmus itaque omnes ferè vertere quotidianum,  
g.iii.



in Scripturis, librariis parum doctis imposuit.

Iudas Iscariota, Christi proditor, vnde id nominis natus sit, nemo hactenus explicauit. Nam qui à קרן facit mercede deducunt, Hebraicè nesciunt. Quid enim faciemus I & ota, quæ ad nomen necessario pertinent? Eares diu me exercuit, cum rationem nullam saltem verisimilem inuenirem, & scire hac ætate, qua literæ omnes bonæ florent, nihil temerè asseuerandum, nisi quis ἤματα καὶ ἀνοίας ὀφλισκαμένην cupiat. Sed confido me veram huius nominis rationem inuestigasse, quam aliis quoque ut probem, operam dabo.

Cum enim docti omnes, & in sacris literis exercitati, Apostolos omnes Iudæos fuisse cōsentiant, quod multis argumentis euincere possemus, eius nominis analogiam ex Hebræorū libris petamus oportet. Omnes itaque vel à familia, si nobiles fuerint, vel ab aliquo euentu, aut postremò à patria, præsertim ignobiles, cognomen sumunt. Nos asserimus Iudam proditorem à patria sua Iscariotam appellatum. Quoniam constat ex libro Iosue, cap. 15. & aliis multis locis, Carioth oppidum esse in Tribu Iuda, quod Hebraicè scribitur קרית: & scimus omnes qui à patria describuntur, vocari eius loci viros vel filios, sed præsertim viros. Quod Ezræ 1. passim legitur. Filii Bethléhem centum & vigintitres. Viri Netophá quinquaginta sex. Viri Anathoth centum vigintiocto. lege id caput, & Nchemiã cum Paralipomenis. Si enim velis vocare Romanum, dices איש רומי Is romé, virum Romæ: si Ierosolymitanum, איש ירושלים Is Ierusaláim, virum Ierusalé. In Pirque aboth habes, איש סוכו Antigonos if focó, Antigonus vir foco. i. Socæus. Sic, איש צרדה Iose ben Ioézer is Seréda, Ioses fili' Ioezer vir Sereda. i. Seredæus:

Nomina enim, quæ à participiis deducuntur, à fœmini-  
no fiunt, vt οὐσία, & οὐσιώδης ab οὔσα, non ab ὤν, neque ὄν.

Quauis igitur demus ab οὐσία dici posse ἐπιούσιος, vt  
ἐπιούσιος ab ἔρχομαι, significatus ipse verbi Syriaci, quo Chri-  
stus vsus est, repugnat. Porro Græcos scripturæ interpre-  
tes noua multa excudisse vocabula, nemo, qui eorum  
scripta euoluerit, inficiabitur. Ea enim est vis Hebraici  
& Syriaci sermonis, vt linguæ Græcæ vbertas atque feli-  
citas, inopiam suam agnoscere, & noua fingere nomina  
cogatur. Quod fecisse ostendimus Lucam in κεχαριτω-  
μένῳ. Quinetiam Septuaginta pleraque innouarunt, vt  
illa, ἀκούειν, ἀκούειν, & ἔρ-  
σειν, quæ si Latinè vno verbo  
reddas, dicendum erit, inauriculare, audificare, & mani-  
care: quæ durissima essent, cùm vsitatiora sint, præbere  
aureis, nunciare, & mane surgere: non minus duriter  
illa Græcas aureis feriunt. Alia multa afferre possem, quæ  
domi illorum nata sunt. Caterùm quomodo intelligen-  
dum sit, Panem nostrum crastinū da nobis hodie, Theo-  
logis expēdendum relinquemus: nos certè sententiam  
ex antitheto elegantissimam esse cernimus. Verùm no-  
stro officio satisfactum esse credimus: si quod intellige-  
re potuimus è ratione linguarum, quarum si cognitio-  
nem aliquam nobis tribuamus, iure id nostro facere vi-  
deamur, cùm in iis totam penè ætatem contriuerimus,  
id candidè in medium proferamus. Tum magnorum  
erit Theologorum, sententiam, quæ certè impia non est,  
cùm authorem habeat Hieronymum, exponere.

Vt enim in Ecclesiæ incunabulis alii, teste Paulo 1. Cor.  
14. loquebantur linguis, alii prophetabant atque inter-  
pretabantur, quod munus longè est præclarior atque  
utilius: nec alii aliis inuidebant. Sic cum multis prophē-



quod linguæ Græcæ ratio non patitur. Id eò libentius dicimus doctissimo hoc atq; acutissimo seculo, vt omnes intelligat me nihil de meo assuere aut confingere posse. Nego enim ἐπιούσιον in Græco authore vlllo significare quotidianum, ac ne legi quidē apud vllum scriptorem nisi sacrum. Quod si falsum est, cōvincar à tot viris eruditissimis manifesti mēdaci. Verùm ea est veritatis vis, vt nullis possit expugnari calumniis. Quidam interpretantur substantialem vel supersubstantialem, sed contra Græcæ linguæ analogiam, quæ postularet ὑπερούσιον, & οὐσιώδη, vel saltē ἐπούσιον: nisi dicere libet ἐπιουραϊος, & ἐπιήμερος, ἀντὶ τοῦ ἐπουραϊος & ἐφήμερος: quæ nemo Græcè sciēs risu non excipiet. Hæc qui Græcas literas non attigerūt, facilè contemnent. Sed nos cum doctis agimus, qui id verissimum esse fatebuntur. Solus D. Hieronymus, quē sequimur, huius loci difficultatem sentiens, vt qui Græcè doctissimus esset, & noui vocabuli, quod architectatus fuerat Matthæi interpretis, rationē quærens: Euāgeliū Hebraicum, quod penes Nazaræos Berrhææ asseruabatur, consuluit: in quo scriptum reperit מחר mahár, quod cras significat, & cum articulo crastinum, hoc modo, לחמן דמחר הוּב לן עמנא, Panem nostrum crastinum da nobis hodie. Porro cum Matthæi interpretis, quem multi Iohannem Euangelistam fuisse aiunt, nullum vnum Græcū nomen videret, quod responderet Syriaco מחר Dimhár (Græci enim, quod crastinum referat, verbum nullum habent, sed cras αὔριον dicunt.) Cum igitur hoc videret interpretis, & sciret τῆ ἐπιούσιου pro postridie ab omnibus accipi, nomen nouum, aptum tamen & significans, seruata analogia, formauit ἐπιούσιος, & reddidit verba illa Syriaca, ὃν δ' ἄρτιν ἡμῶν, ὃν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.



interdixit. Tum eos omnes, qui ob æs alienum nexiante Iobilaum fuerant, liberari: pauperes & obaratos, qui sua bona vendiderant, in antiquas possessiones redire imperavit.

Sic fideles suos optat Christus, dum mortale corpus circumferunt, quasi sabbatum quietis, & Iobilaum libertatis assiduè expectent, in parasceue perpetua esse: ut postridie singulorum dierum quiescendum esse sperent: ne rerum futurarum cura à pietatis continenti meditatione auocentur. Quod etiam Pythagoras suo symbolo præcepit, *ἢ σιβὴν οὐκ ἐπιβήσῃ*: nempe ut semper farcinulas compositas habeamus. Rogemus igitur omnes quotidie Patrem, ut nostræ imbecillitatis misertus, panẽ nostrum crastinum det nobis hodie: aliáque omnia Dei opt. max. providentiæ committentes, cum solùm speremus, qui Christi filii sui meritis post diuturnam feruitutem, ærumnosãque paupertatem, iam iamque aduentante Iobilao, liberali nos asserat causa manu, atque in antiquam cælestis Ierusalem mittat possessionem.



tandi & interpretandi sacras literas scientiam concedamus, nemo nostris studiis, quæ ad peregrinarum linguarum illustrationem, & sacrarum literarum aliquod emolumentum spectant, obloqui aut obstrepere debet. Si quis tamen sententiam nostram audire cupiat, hoc modo intelligi non impiè nec incommodè posse existimo.

Iusserat Christus nequis de crastinis esset sollicitus, cum cuique diei sufficiat malitia sua: tum quòd ea cura animos maximè à pietatis cogitatione auocet atque abducat. Cum enim constet auaritiã omnium ferè vitiorum procreatricem atque altricem esse: si quis crastina curare non stultè, sed piè desierit, is profectò paruo contentus, cupiditatibus omnibus ablegatis, totum se pietatis culturæ dedet: quod ardentissimè suis optat Christus. Verum quoniam humana imbecillitas sibi semper timet, & deteriora auguratur, præcipit Christus vt patrè rogemus, qui nostræ infirmitati prospiciat, nobisq; pridie præbeat, quantum sufficere possit postridie. Panis enim nomine, cibus omnis necessarius Hebraicè significatur.

Id mirificè cum veteris Testamenti figura consentit. Vt enim Exod. 16. Deus Israëliticum populum in solitudine Manna septimo die colligere vetuit: sed ne fame periret, sexto die, qui dicitur *שַׁשְׁמִינִי*, vel præparatio, duplam mēsurā, quæ ad biduum satis esset, sumere permisit. Vt etiam Leui. 25. septimo anno, quod est sabbatū sabbathon Dei, agros feri, & vineas putari, ac denique terram coli vetuit: sexto tamen anno tantam rerū vberitatem pollicitus est, vt toto triennio affatim ali omnes possent. Vt postremo post septimam annorum hebdomadem, cum Iobilæus celebratur, quiescere omnes iussit, terramque coli, ac fructus sua sponte nascentes legi interdixit.





*Precatio Dominica, quam Christus suos docuit, lingua  
Syriaca fideliter expressa.*

צְלוֹתָא דְאֵלֵף בְּהַ יִשׁוּעַ מְשִׁיחָא מְרִן לְתַלְמִידוּי וּלְכָל־מְשִׁיחָי :

אֲבוּנָן דְּבִשְׁמַיָּא יִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵךְ תִּיְתִי מְלִכּוּתְךָ תְּתַעַבְדַּ רְעוּתְךָ הֵיכְמָא  
בְּשְׁמַיָּא כֵּן כְּאַרְעָא לְחֻמְנֵי דְמַחַר הַב לֵן יוֹמָנָא וּשְׂבַק לֵן יִת חוּבִינָן הֵיכְמָא  
דְּאֵף אֲנָן נִשְׂבַק לְחֻבִינָן וְלֹא תַעֲיִל יִתָּן בְּנִסְיוֹנָא אֵלֵא פִּרְק יִתָּן מִן כִּי־שִׂיא  
אַרְי דִּי־דִיךָ הִיא מְלִכּוּתָא וּנְבוֹרְתָא וְיִקְרָא לְעֵלְמִין אֲמֵן :

Abunán debismaiía iithcaddés femach thethé mal-  
chuthách iithaabéd reuthach hechmá bismaiía qen  
bearaá lahmán dimhár háb lán iomána vsbúe lan iath  
hobenán hechmá deuph anán nisbúe lehaiabenan, ve-  
lathcaiiéliathá benifioná, ellá pherúc iathan min bisá are  
didách hi malchuthá vgburthá vicará lealmín, Amen.

*Salutatio Angelica Syriacé.*

שָׁלֵם לְךָ מְרִים רְחִימְתָא יְהוָה עִכְךָ בְּרִיכְתָא אֵת בְּנִשְׁי אַרְי אֵת יְלִדְתָּ יִת  
פְּרוּקָא דְנִפְשָׁתָן :

Selám lec Mariám rehimthá, Adonái imméech, berich-  
thá at binsé, aré at iclídth iath pharocá denaphsathán.

תְּהִלָּה לְאֵלֵי חַיִּי :

